Prof.dr. ilhan başgöz

izahlı

TÜRK HALK EDEBİYATI

antolojisi

ARARAT YAYINEVİ

TÜRK HALK EDEBİYATI / Prof. Dr. İLHAN BAŞGÖZ

Ararat Yaynevi
P.K. 819 Sirkeci
Nuruosmaniye Cad. 24/2. Telef: 27 04 71
Cağaloğlu
Dizgi Baskı :
BAŞARAN MATBAASI
Kapak :
Celâl Gökçe
Kapak Baskı :
Duran Ofset
Kitabı Hazırlayan :
Ramazan Yaşar
İstanbul — 1968

— İZAHLI —

Türk Halk Edebiyatı

ANTOLOJİSİ

Prof. Dr. M. İLHAN BAŞGÖZ

CİLT I

SAZ ŞAİRLERİNİN ESERLERİ

Din ve Tasavvuf Şiirleri — Koşmalar: Güzellemeler, Tabiat duygusunun ağır bastığı koşmalar, Koçaklamalar, Gurbet Şiirleri, Taşlamalar, Hicivler, Karışlar, Küfürler, Ağıtlar, Erişilemiyen nimetleri anlatan şiirler, dert ve şikâyet şiirleri — Destanlar: Güldürücü destanlar, ağır mevzulu destanlar.

ARARAT YAYINEVİ

ÖNSÖZ

Şimdiye kadar düzenlenegelmiş olan halk edebiyatı antolojilerinin iki özelliği var: Hepsinde baş yer şüre verilmiş; halk edebiyatımızın masal, türkü, bilmece, atasözü, fıkra, efsane gibi örneklerinden seçmeler yapılmamıştır. Şiirler de âşıkların yaşadığı çağlara göre eskiden yeniye sıralanmış, kötü bir inatla adı duyulan her şairden ille de birkaç örnek verilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden antolojiler yarım kalmış ve birbirlerinin kopyası kötü şiirlerle dolmuştur.

İki cilt halinde yayınlanacak olan kitabımız bu geleneği terketmiştir. Saz şairlerinin eserlerini içine alan birinci ciltte halk şiiri en güzel örnekleriyle bir bütün olarak ele alınmış, bu seçmede yer alabilen örnekler işledikleri temlere göre bölünmüştür. Böylece kitabımız:

1 — Din ve Tasavvuf Şiirleri,

2 — Koşmalar — a) Güzellemeler; b) Tabiat Duygusunun ağır bastığı koşmalar; c) Koçaklamalar; d) Gurbet Şiirleri; e) Taşlamalar (Hiciv ve Sosyal Tenkit Şiirleri); f) Karışlar (Beddua ve Küfürler); g) Ağıtlar; h) Erişilemiyen Nimetleri anlatan Şiirler; i) Dert, Şikâyet şiirleri.

3 — Destanlar — a) Güldürücü destanlar; b) Ağır Mevzulu Destanlar; ,

Adı altında bölümlendi. Her bölüme girebilen şiirler arasında da eskiden günümüze bir tarih sırası güdülmüş, şairler için çok kısa biografik notlar eklenmiştir.

Türk Halk Edebiyatı Antoloji'sinin ikinci cildi türküsünden efsanesine kadar anonim halk edebiyatı örneklerini içine alacaktır.

Halk Edebiyatı örneklerinin ad ve para kazanmak için alabildiğine sömürüldüğü, halk şiiri adına bir zevksizlikler yığınının piyasayı tuttuğu bir devirde kitabımız bir bütün olarak Türk Halk Edebiyatını iyi örneklerle okuyucusuna tanıtabilirse buna çok sevineceğiz.

Prof. Dr. M. İLHAN BAŞGÖZ

Halk Şiiri ve Halk Şairleri

Halk Şiiri ve Halk Şairleri.

Hem saz şairlerinin eserlerini, hem de türküler gibi anonim edebiyat mahsullerini «halk şiiri» deyimi içinde toplamak âdet oldu.1) Aslında bu iki edebiyatı birbirinden ayırmak doğru olur. Çünkü âşık edebiyatı yalnız belli sanatçıların malı olduğu için değil, dili, edebî nevileri, hattâ ideolojisi bakımından da ikincisine benzemez. Âşıkların profesyonel sanatçılar olması, kuvvetli bir geleneğe bağlı bulunmaları, yüksek sınıf edebiyatının tesirinde kalmaları bunların eserlerini anonim halk edebiyatından az çok ayırmıştır. Âşık edebiyatını, başka bir deyişle saz şairlerinin eserlerini divan edebiyatı ile anonim halk edebiyatının arasında bir ortalama kol saymak doğru olur. Bu edebiyat gerçi yer yer ve zaman zaman divan edebiyatının kuvvetle tesirinde kalmıştır. Ama, gene de özü ve şekli bakımından ondan uzak, anonim halk edebiyatına yakındır. Meselâ; Ruhsati'nin bir koşması ile bir türkü aynı çevrenin çocuklarıdır. İkisini de besleyip geliştiren köyün ve şehirlerin geri kalmış, düzenli bir eğitim görmemiş, cahil halk kitleleridir. Bu yüzden yüksek sınıfın, medreseli aydının malı olan divan edebiyatı koşmanın türküye göre daha uzağında kalır.

Halk şiirini yaratanlar, köy kent dolaşıp sazlariyle çalarak ve söyleyerek yayanlar, saz şairleri olmuştur. Saz şairi insan topluluklarının belirli bir gelişme çağında yaşamış olan müzisyen-şair tipinin bizdeki benzeridir. Bunların kökü ilkel cemiyetlerin şiir, müzik raks ve sihir gibi bir sürü sanat tohumunu özünde toplayan sihirbaz sanatçılarına çıkarılabilir. Saz ve türkü bu ortak hayatın kalıntıları olarak saz şairinin elinde hâlâ beraber yaşamaktadır. Feodal çağın epik şiirlerini ve destanlarını

---

1) Bu konuda biz de geleneğe uyacağız.

çalgılariyle çalıp söyleyenler gene bu sanatçılardır. Eserlerini bir çalgı âletiyle beraber söylemek bunların müşterek özellikleri olmuştur. Âşıklarımızın sazı, ortaçağ Fransız «troubadour»larının elinde «viele» olarak görülür. Diğer milletlerin tarihinde de saz şairine ve onun çalgısına çeşitli adlarla raslanmaktadır. Türkler arasında bu tip sanatçılar islâmiyetten evvel bile yaşamıştır. Türklerin bunlara verdiği en yaygın isim «ozan» [2]) dır. Ozanlar, İslâmiyetin kabulünden sonra da Türkler arasında yaşamaya devam etmiştir. Selçuk ordularında XI. ve XII. yüzyıllarda ozanlar kopuz denen âletlerini çalarak epik şiirler söyler, askerleri eğlendirirlerdi [2]) Dede Korkut hikâyeleri, «Çalma ozan, düğün evine git ozan, ağam Beyrek gideli evimize ozan geldiği, kaftanımız aldığı yok, bundan sonra hikâyeyi Alp Ozanlar söylesin» gibi ifadelerile sık sık ozanlardan bahseder, onların toplum içindeki yerlerine dair bilgi verir.

XVI. yüzyıldan sonra ozanlar artık görülmez olur, onların yerini başka bir sanatçı, ozanlara benzeyen bir sanatçı alır: Âşık. Göçebelikten yerleşik hayata geçerek yeni bir toplum düzeninin kurulması, şehir ve kasabaların büyük ölçüde teşekkülü, toplum-içi çatışmalarının çoğalması destan anlatıcısı ozanın yerine âşık tipinin geçmesini hazırlayan en köklü âmillerdir. Epik şiirden, günlük hayata yönelen koşmaya geçiş bu suretle olmuştur. Âşıklar kopuz yerine saz çalmaya, epik şiirler yerine yerleşik hayata ait tablolar isteyen halka koşmalar söylemeye başlamışlardır. Koşma sağlam bir şiir yapısı olarak XVI. yüzyıldan sonra görülmeye başlar. Antolojimizde halk şairi adını vereceğimiz âşıklar bu gelişme sonunda meydana çıkmış, eserlerini vermiş ve günümüze kadar yaşayagelmiş sanatçılardır.

Halk şairini ve onun temsil ettiği edebiyatı iyice tanımak için sayısı yüzleri aşan sanatçı arasında bir tasnif denemesine girişmek ve onların eserlerini özelliklerine göre sınıflandırmak gerekir. Çünkü halk şairi adını alan iki sanatçı arasında bazan büyük ayrılıklar vardır. Gevherî ile meselâ Dadaloğlu, bir divan

---

2) Ozanlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için bak: M. Fuat Köprülü; Türk Edebiyatı Araştırmaları, Ozanlar.

şairi ile bir halk şairi kadar birbirinden uzaktırlar. Böyleyken ikisine de halk şairi adı verilmektedir. Halk şairlerini sınıflandırmak için kullanılan ölçülerden en iyisi bizce yaşanılan çevreyi temel alanı olmuştur.) Buna göre halk şairleri şöyle tasnif edilmiştir:

1 — Din ve Tasavvuf Şairleri.
2 — Köylü Şairler.
3 — Kasaba ve Şehir Şairleri.
4 — Yeniçeri Şairleri.
5 — Göçebe Şairler.

1 — Din ve Tasavvuf Şairleri .

Her yeni fikir sistemi gibi, İslâmiyet de Türkler arasında yayılırken sanatın ve sanatçının gücünden faydalanmıştır. Yeni dini halka aşılamak isteyen dervişler, onun emirlerini ve yasaklarını şiire ve saza da söyletmek suretiyle daha yumuşak daha kolay anlaşılır ve sevilir bir hale koymuşlardır. Halk şiirinin sazla beraber eskiden beri Türkler arasında yaşayagelmiş olması bunların yardımcılığı ile gelen dinin kolay benimsenmesini sağlamıştır. Hattâ denilebilir ki halk şiiri ve saz, putperestlik devrinden kültür akımları taşıyan vasıtalar olarak İslâmiyetin hoşuna gitmemiştir; ama halk kitleleri üzerindeki büyük kandırıcı tesirleri yüzünden yeni din bunlara kendi bağrında yer vermek zorunda kalmıştır. Alevîlik gibi bazı İslâm tarikatlarında saz ve şiir dinî âyinlerin temeli bile olmuştur. Arap yarımadasındaki iptidaî İslâmiyetin, bilhassa Hıristiyan ve Hint rahiplerinin ve Eflâtun sisteminin tesiriyle olgunlaşan bir felsefesi olan tasavvuf da halk ile kaynaşabilmek için aynı vasıtalardan faydalanmıştır.

Böylece XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da bir dinî ve tasavvufî halk şiiri meydana gelmeye başlamıştır. Başlangıçta bu şiirde kuvvetli Batıni temayüller görülür ama, henüz, bir tari-

---

3) Bu tasnif için bak: Pertev N. Boratav Halil Vedat Fıratlı; İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Ankara 1943.

katın tamamiyle damgasını yemiş eserlere raslanmaz. Dünyanın faniliği, Tanrının çizdiği mutlak kader, Tanrı sevgisi, ilâhi emirlere saygı gibi umumî dinî-mistik konular bu devir şiirinin en çok üzerinde durduğu konulardır. Bir öğretme, eğitme vasıtası olarak kullanıldığı için dervişlerin dilinde halk şiiri didaktiktir. XVI. yüzyıldan sonra Alevîlik, Bektaşilik, Mevlevîlik gibi tarikatlar bünyeleşip yayılmaya başlayınca bu dinî-mistik şiir de tarikatların rengine bürünür, yalnız tarikat mensuplarının anlıyacağı, yalnız onları ilgilendiren öğütlerin, imâların, muammaların kısaca dar bir tarikat kültürünün sözcüsü halini alıverir. Buna rağmen bu yüzyıllarda dini-tasavvufî halk şiiri bir tarikata bağlı bulunsa bile, tarikatının hattâ mensup olduğu dinin çerçevesini kıran, insanoğlunu dinlerin, çağların üstüne çıkaran ortak duyguları şiirlerine koyabilen büyük söz ustaları yetiştirebilmiştir: Yunus Emre gibi, Pîr Sultan Abdal gibi.

2 — Köylü Halk Şairleri.

Halk şairlerinin büyük bir kısmı köylerden yetiştiği halde köy hayatının özelliklerini şiirlerinde tamamiyle aksettiren şairler azdır. Yaşadıkları hayat bunları çevrelerinden boyuna uzaklaştırmıştır. Saz şairi gezici adamdır. Köyde doğup, bir zaman yaşamış da olsa vatanını terkedip gurbete çıkmak onun kaderi olmuştur. Buna çokluk şairin sazından başka geçim yolu olmaması sebep olmaktadır. İyi bir hayata kavuşamamış olan âşık, sazını omuzuna vurup yeni geçim kapıları, yeni dinleyici ve besleyici muhitleri aramaya çıkar. Dar ve sıkıcı köy hayatı bu yüzden terkedilip, geçim imkânları daha bol sanılan, kasaba ve şehir hayatının biraz renkli, biraz da anlatıla anlatıla güzellikleri efsaneleştirilen çekici hayatına kolay kolay mukavemet edilememiştir. Böylece halk şairinde köy hayatına ait izler derece derece silinmiş, yerini şehir ve kasabalarda hâkim olan yukarı sınıfın kültürü, divan edebiyatının tesirleri almaya başlamıştır. Bilhassa Orta ve Doğu Anadolu'nun kapalı muhitlerinde yaşamış olan, şehirlerle teması az bulunan saz şairlerinde bu tesir daha azdır. Bir kısmının köylülükleri hiç bozulmamıştır:

Bayburtlu Celâlî, Şarkışlalı Serdarî, Pîr Sultan Abdal, Deli Boran gibi. Köylü şairler derken bu grubu kastediyoruz. Bunların şiirleri de şekil ve öz bakımından öteki saz şairlerininkinden tamamiyle ayrılamaz. Lisanlarında belki ötekilere nazaran daha sade bir türkçenin kullanılmış olduğu görülebilir. Ancak bunların şiirlerinde, çok geri bir hayat yaşıyan, toplumun ve tabiatın zalim kuvvetleri önünde perişan ve teşkilâtsız; ezici bir iş hayatından göz açamıyan, köy adamının iç ve dış âlemine ait çizgilere daha çok raslarız. Gerçi bu çizgiler realist sahneler halinde anlatılmamıştır. Geleneğin çizdiği şekillerin çerçevesini kıramamış, onların arasında sıkışıp kalmıştır. İdealize edilen bir mecazlar dünyasının içine serpiştirilmiştir. Ama gene de halk adamının yüreğini dolduran beşerî meseleleri bu şiirlerde daha çok duyarız.

3 — Kasaba ve Şehir Şairleri.

Halk şairi yetiştiren muhit yalnız köyler olmamıştır. Şehir ve kasabalarda yaşayan halk kitleleri arasında da saz şairleri çıkmıştır. Bunlar çevrelerinin tesiriyle veyahut devrin eğitim müesseselerine az da olsa devam etmek suretiyle yüksek sınıf kültürünün büyük ölçüde tesirinde kalmışlardır. Halk şairliklerinden çok şey kaybetmişlerdir. Dilleri arap ve acem kelimeleri ve çok defa yanlış terkiplerle dolmuş divan şiirinin mefhumlar ve mazmunlar dünyası yarım bir taklitle eserlerine girmiş, bunun neticesi olarak da divan şairlerinin kötü taklitçileri haline gelmişlerdir. Saz çalmak ve hece ile şiirler söylemek gibi bazı vasıfları kalmamış olsa bunlara halk şairi demek bile zor olur. XIX. yüzyılda bunlar bir teşkilâtlanma gayreti de göstermişler, bazı kahvelere kapanarak oraları toplumdan uzak yapmacık bir şiir dünyası haline getirmişlerdir. Şiir, ellerinde kaideleri o daracık muhitte konulan bir sanat ve hüner gösterme vasıtası olmuştur. Tıpkı kalem şairleri gibi kelime canbazlıkları yapmak muammalarla birbirlerini imtihan etmek aralarında modadır. Sanatları böylece tamamen köksüz bir hal almış, bağrında yaşadıkları kitlenin eğilimleriyle en ufak bir teması

kalmamıştır. Bu yüzden çok defa eserleri birbirinin kopyası olmuş şahsiyet çizgileri silinmiştir. Bir şiirden Gevher'înin adını çıkarıp yerine Âşık Ömer'inki konulabilir ve hiç de yadırganmaz. Elimizdeki cönklerde en çok bunların şiirleri vardır ve ayrılması çok güç bir şekilde birbirlerine karışmıştır. Şiirlerinin büyük bir kısmı aruzla yazılmıştır. Fakat buna hece bozması bir aruz demek daha doğru olur. Ama heceyi de terketmemişlerdir. Vezinleri ve şekilleri ne olursa olsun, bu şiirlerin müşterek vasfı değersizlikleri olmuştur. Aralarında, günümüze kadar değerini muhafaza edebilen şiirler zor bulunur .

4 — Yeniçeri Şairleri :

Osmanlı imparatorluğunun kuruluşunu takip eden yıllarda ömrünü askerlikle geçiren bir sınıf ortaya çıktı: Yeniçeriler. Halk şiiri geleneği her tarafta olduğu gibi bunlar arasında da temsilciler yetiştirdi. Bunların şiirlerine, hudut boylarında savaşla geçen bir ömür damgasını vurmuştur. Bu yüzden Yeniçeri şairleri tarafından yazılan şiirlerin çoğunda bir epik karakter görülür; şiirlerin büyük bir kısmını da destanlar teşkil eder. Bu destanlarda zaferlerin, bozgunların, muhasara ve müdafaaların şair üzerinde bıraktığı izler kırık dökük fakat realist çizgiler halinde anlatılır. Fakat hiçbir zaman bunlar vak'anın tam bir hikâyesi değildir. Tarih ve hikâye unsuru daima geri plândadır. Çoğunda sadece bir yer ismine, bir tarihe veya bir paşa adına ancak raslanır. Hayatları üzerinde pek az bilgi sahibi olduğumuz Yeniçeri Şairlerinin çoğunun yaşadığı devri ancak bu tarihlerle tayin edebiliyoruz. Bu destanlarda fantastik unsurlara hemen hemen hiç raslanmaz. Bunlar büyük épopée'lerden yalnız küçük şiirler olmasiyle değil, olağan-üstü unsurlara yer vermeyişleriyle de ayrılırlar. Esasen Yeniçeri Şairlerinin yaşadığı devir büyük destanların teşekkül etmesine meydan vermemiştir. Bu epik karakter Yeniçeri şiirlerinde şiirin diğer temlerini geri plâna atmıştır. Çoğu Bektaşi olduğu halde, Bektaşilik şiirlerinde ağır basmaz. Sadece geleneğe uyularak bazı Bektaşi uluları-

nın adları anılmış ve bu kadarla yetinilmiştir. Bu bakımdan lâik şairlerin şiirleriyle bunlar arasında büyük farklar yoktur.

Yeniçeri şiirleri bir başka bakımdan da üzerinde durulmaya değer. Tarih ve sosyoloji incelemelerinde bu şiirlerden faydalanmak mümkündür. Bilhassa bozgunları memleket kayıplarını anlatırken yeniçeri şairi samimîdir. şiirleri asker ocağının düşüncelerine tercümanlık yapmaktadır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Yeniçeri ocağı yıkıldıktan ve Yeniçerilik kaldırıldıktan sonra da asker şiirleri geleneği kesilmemiştir. Bugün bile kısacık askerlik süresine ve temsilcilerin acemiliğine rağmen, ordudan ve asker ocağından akisler taşıyan şiirlere raslanmaktadır.

5 — Göçebe Şairler.

XIX. yüzyıla kadar Anadolu'da göçebe zümreler yaşamıştır. Bilhassa Güneyde bu yüzyılda Türkmenlerin yerleşmeye karşı gelmeleri imparatorluğun başına iş açmış, bunların bastırılması mesele olmuştur. Fıkra-i Islâhiye'nin tenkil hareketinden sonra da göçebelik şurada burada devam etmiştir. Göçebe zümrelere mensup olduğu veya onlar arasında uzun zaman kaldığı için bazı halk şairlerinin eserlerinde göçebe hayatından kuvvetli izler görülür. Şehir ve kasabalarla temasları az olduğu için bu izler kuvvetini kaybetmemiştir. Bu özelliklerine bakarak Güney'in iki büyük şairine, Karacaoğlan ve Dadaloğlu'na, Göçebe şairleri adı verilebilir. Bunlardan Dadaloğlu yerleşme ile ilgili siyasî hareketlere de katıldığı için şiirlerinde epik bir karakter görülür. Tabiat dekorunun en kuvvetli olduğu şiirlere bu göçebe şairlerinde raslanır. Güneyin renkli dağ ve yayla havası, alışılan göçebe hayatından kopmanın korku ve üzüntüsü ile beraber bu şiirlerde kuvvetle eser.

Yapılan gruplanmalara bakarak halk şairlerinin benzer tarafları olmadığını veya bunların kesin hatlarla birbirlerinden ayrıldığını sanmak yanlış olur. Saz şairlerini birbirlerine ben-

zeten unsurlar çok kuvvetlidir. Hepsi saz çalar ve şiirlerini sazla türkü halinde söylerler. Müzik ve şiir bunların dilinde ve telinde bir bütündür. İkisi ayrılınca meselâ söz eksik kalır. Halk şairi için şiir söylemek sazını omuzundan indirip türkü söylemektir. Son yüzyılda, bilhassa çalgıyı günah sayan sünnî çevrelerde, gerçi saz çalmayan âşıklara raslanmıştır. Bunları halk şiiri geleneğinin zayıflamasına vermek ve istisna saymak doğru olur.

Saz şairi, şiirinin yalnız yazıcısı değil aynı zamanda besteleyicisidir. Ona bir ezgi, bir melodi bulmak da şairin vazifesidir. Bunun için daha evvelden kurulan bestelerden büyük ölçüde faydalanılır. Fakat şairlerin kendi yarattıkları besteler de vardır. Bunlardan bir kısmına şairin adı takılmış ve öylece yaşayıp durmuştur: Kerem gibi, Kesik Kerem gibi, Sümmanî gibi.

Halk şairi, şiirini hem söyleyen hem de yayıp yaşatan adamdır. Usta âşıklar naklettikleri şiirler üzerinde titizlikle durur, onları bozmamaya, değiştirmemeye gayret ederler. Gelenek şiirleri yanlış nakleden âşıkları şiddetle ayıplamaktadır. Sayısı yüzleri aşan şiiri hafızasında saklıyan, sonra da çıraklarına emanet eden büyük âşıklara halk şiiri geleneği çok şey borçludur.

Dil ve vezin de halk şairleri için ortak bir ölçü olarak düşünülebilir. Ancak dil meselesinde saz şâirlerinin dili temiz ve katıksız türkçedir diye kesip atmamak, bâzı kayıtlar koymak gerekir. Yukarıda gördük ki dil âşıklarda yaşanılan çevreye göre değişmeler göstermektedir. Bu bakımdan halk şairinde halkın kullandığı sade türkçeden kötü medrese bozması bir dile kadar değişen ifadelere raslanabilir. Ama çoğunluğu ile halk şairi ağdalı terkiplere yer vermeyen halkın kullandığı sade dili kullanmıştır. İçlerinde arı türkçeyi çok güzel kullanan, türkçeye yeni anlatım yolları çizen büyük sanatçılar eksik değildir. Türk dilinin canlılığını korumasında, yaşayıp gelişebilmesinde halk şiirinin payı büyük olmuştur. Halk şairlerinin çoğu vezin olarak heceyi seçmiştir. Aralarında aruzla şiir yazanlar eksik değildir. Fakat onların çoğu da hece vezni ile şiirler yazmışlardır. Esasen halk şairlerinin kullandığı aruz bir hece bozmasıdır, bazı

uzatıp kısaltmalarla kolayca hece veznine uyabilir. Halk şairi vezinde duraklar, bölmeler gibi inceliklere pek dikkat etmemiştir. Onca hece vezni parmak hesabıdır. Hecelerin sayısı denk geldi mi vezin bakımından istenen olmuştur. Beste vezin bahsinde şairin yardımcısıdır. bazı eksiklikleri bestenin yardımı ile kolayca doldurabilmektedir. Aruzdaki acemiliklerine karşılık, saz şairleri heceyi büyük bir ustalıkla kullanabilmişlerdir.

Gelenek halk şairlerinin kullandığı nazım şekillerini katı kaidelere bağlamıştır. Hiçbir âşık bu kaidelerin dışına çıkıp serine serbest şekiller giydirememiştir. Geleneğin çizdiği şekiller de sayılır. XVI. yüzyıla kadar Divan şiirinin «musammat gazel» ini andıran ve mısraları ortadan bölününce koşma şekline benzeyen bir kalıp halk şiirine hâkimdir. Sonra tek şekil olarak koşma saltanatını kurar ve günümüze kadar bütün halk şairlerini pençesinde tutar. Koşma şekli birinci dörtlükte ikili kafiyesi olan, sonrakilerde ise üç benzer kafiye ile devam eden bir şekildir. Dörtlüklerin son mısraları aralarında kafiyelenmiştir. Dörtlük sayıları daima tektir, üç beş, yedi, gibi. Gelenek, konusuna göre koşmada dörtlük sayısının uzayıp kısalmasına müsaade etmektedir.

Halk Şiirini konuları bakımından gruplara bölmek mümkündür. Bunu çok defa âşıklar kendileri de yapmaktadır. Onlar konularını göz önünde tutarak şiirlerini şöyle adlandırıyorlar:

Güzellemeler.
Koçaklamalar.
Taşlamalar.
Ağıtlar.
Muammalar
Destanlar
Nasihatlar.

Güzellemeler sevda üstüne yazılan şiirlerdir. Halk şairi âşık adamdır, bir adının da «âşık» olması boşuna değildir. Bir güzele tutkundur, yahut gelenek onu ille de bir güzele tutkun görmek istemekte, buna göre sanatçıya değer biçmektedir. Ço-

ğu saz çalıp şiir söylemeye bile bir güzelin sevdasına düştükten, rüyada onun elinden «aşk bâdesini» içtikten sonra başlarlar. Bu, çok defa yaşayan bir güzel değildir, bir güzellik idealidir, veya çevresindeki bir güzelin realiteden uzaklaştırılıp yeni çizgiler, daha güzel renkler ve huylarla bezetilmiş hayalidir. Bu hayalin bütün vasıfları mubalâğalı ve mükemmeldir. Bu yüzden halk şiirinde güzelin anlatılması benzer klişeler ve kalıplar halindedir. Bir «küçücük Türkmen gelini» nden başka bir şey olmıyan Elif, Karacaoğlan'ın şiirinde «ak elleri kalem tutar, yağan karla bile yağar, esen yelle bile tozar». Kuvvetli tabiat çizgilerine güzellemelerde raslanır. Sevinci ve acısı ile aşkın, sevdanın ifadesiyle beraber, güzellemelere giren kuvvetli duygulardan biri de ayrılıktır. Halk şiirlerinin en güzelleri sevda ve ayrılık üzerine söylenmiştir.

Koçaklamalar döğüş ve yiğitlik üstüne yazılmıştır. Bunların çoğu ya Dadaloğlu ve Gencosman gibi siyasî çatışmalara katılan şairlerin eseridir, veya Yeniçeri şairlerinin malıdır. Fakat koçaklama deyince asıl akla gelen Köroğlu'dur. Köroğlunun menkabevî hayatını saran şiirlerin çoğu bunlardır. Köroğlu ve etrafındaki Deliler bu şiirlerde, mübalâğalı bir ifade ile adam öldürür, kelle keser, yol kapatır baç alır, «bin kelleyi bir cıdaya dizer», «gürzün kösteğini sağa sola yıkarak, tek başlarına alayları bölük bölük bölerler» Halk şiirinde destan unsurlarının yaşaması koçaklamalarla mümkün olmuştur.

Taşlamalar yeren kötüleyen ve alay eden şiirlerdir. Hiciv ve mizah unsurlarına aynı zamanda yer verirler. Güldürerekten iğnelerler. Taşlamalar da gruplandırılabilir: Kimisinde halk şairi çevresinde karşılaştığı, kendine dokunan, canını sıkan olayları iğneler, taşlar, alaya alır. Buğdayını eksik tartan dükkâncı, şaire iyi kabul göstermeyen köylü, bahşişini dolgun vermeyen ağa âşıkın dilinde ve telinde maskaraya döner, Fakat bu ferdî konular, âşıkla benzer şartlar içinde yaşayan öteki insanların da kolayca dertleri ve sıkıntıları olabilecek durumdadır. Bu yüzden ferdî unsur çok çabuk sosyalleşebilir. Bir yandan sadece şairle ilgili görülen bir olay öte yandan bakınca

başka insanların da hayatlarında görülmektedir. Böylece kimi taşlamaların konuları ferdî olmaktan çıkar, sosyal bir yapıya kavuşur. Vazifesini yoluyla yapmayan memur, rüşvet yiyen kadı, dini diyaneti terkeden hoca, halkı soyan mültezim, zaptiye, tahsildar; kısaca bozuk imparatorluk düzeninin kötü temsilcileri taşlamaların konuları arasına girer.

Taşlamaların bazılarında daha da geniş bir yapı görürüz. Bunlarda halk şairi belli kuvvetleri yermekten de ileri geçerek bütün bir devri, bir düzeni taşlamaya koyulur. Bölük bölük kötülükleri birleştirip kendince bir bütün kurar ve onu yerer. En güzel örneklerinden birini Şarkışlalı Serdarî'de gördüğümüz bu taşlamalarda halk şairi az raslanan bir realizme ulaşmıştır. Bunlarda konuşan artık tek insan olmaktan çıkmış, geri hayat şartlarına derece derece sitem eden, kırılan hattâ onlara isyan eden binlerce insan bir koro halinde konuşmaya başlamıştır.

Halk şiiri geleneğinin kuvvetli olduğu devirlerde Taşlamalar düzeltici bir vazife de görmüştür. Çeşitli şer kuvvetleri halkın deyişiyle «âşıkların diline düşmekten» çekinmişlerdir.

Ağıtlar halk şiirimizde ölenin ardından söylenen şiirlerdir. Bunların menşeini eski Türklerdeki «ölenin ardından âyin yapmak» âdetine kadar çıkarabiliriz. Bugün de Doğu, Orta ve Güney Anadolu'da ölü için ağıt etmek geleneği canlıdır. Belli bir zaman içinde ölü evini ziyarete gelen herkes, bilhassa halk şiiri geleneğine yabancı olmayanlar, duygularını şiirler halinde anlatır ve yalandan da olsa ağlar. Böyle yakılan ağıtlar tam bir anonimlik vasfına sahiptir. Daha ilk söyleyenin ağzından çıkarken bile öteki ağıtlardan büyük ölçüde malzeme alır. Ölüm karşısında duyulanların veya duyulması gereken şeylerin muayyen olması, ağıtların çoğuna benzer ifadeler vermiştir. Halk şairleri de ağıtlar söylemişlerdir. Bunların öteki anonim ağıtlardan farkı belli kişilerin eseri olmasındadır. Âşıklar daha çok, ölümü çevresinde yankılar uyandıran kimseler için ağıtlar yazmıştır: Delikanlı iken veya yeni evli iken ölenler, bir hileye, düzene kurban gidenler, ölümleri bir ailenin veya zümre-

nin yıkımına sebep olan kimseler gibi. Halk şairleri sel, zelzele, salgın hastalıklar gibi büyük felâketler için yazılan şiirlere de ağıt adını vermektedirler. Ağıtlar çok defa sanıldığı gibi şairin yüreğinden kopup gelen duyguların ifadesi değildir. Falan veya filân kimsenin ölümü için şairin para veya bahşişle ısmarlama ağıt yazdığı çok görülmüştür. Fakat bütün ağıtların bu yolla meydana geldiği söylenemez. İçlerinde yürekten konuşan, insanoğlunun bu büyük felâketi önünde yanan şairler elbette vardır.

Saz şairleri çözümü muayyen bilgileri gerektiren manzum bilmeceler de yazmışlardır. Bunlara Divan Edebiyatından alınma bir deyimle **muamma** adını vermektedirler. Böyle şiirler en çok âşıkların karşılıklı birbirini imtihan etmelerinde kullanılır. Bunları söylemekte veya çözmekte usta olan, karşısındakini mateden âşık büyük şair olarak kabul edilmektedir. Bir imtihanda yenilen, öteki âşıkın bulunduğu meclislerde saz çalıp şiir söylemek hakkını kaybediyor, sazını getirip usta olana teslim ediyor. Bu manzum bilmeceler halk dilindeki bilmecelerden epey farklı. Muammaların hemen hepsi, menkabevî İslâm tarihine, İslâm mitolojisine telmihler taşıyan ve onlar bilinmedikçe çözülmesine imkân olmayan şiirlerdir.

Bunları tertipleyen, şiir haline getiren bir kişi vardır, şiirin altında da bu sanatçının adı söylenmiştir. Daha çok günlük hayatın ve sosyal çevrenin akislerini veren anonim halk bilmecelerinden bu bakımlardan ayrılırlar. Muammaların hemen hemen hepsi imtihan sahnelerinde kurulduğu için irticalin bunlarda yeri çok büyüktür. Kuru bilgilere dayandığından halk şiiri geleneği bize güzel muammalar getirememiştir. Daha çok bir hüner vasıtası olan muammalardan bunun için okuyucular antolojimizde örnek bulamıyacaklardır.

Destanlar belli olaylar üzerine yazılmış halk şiirleridir. Yalnız adları épopée'leri andırır. Koşma şeklinde yazılmış fakat koşmalara göre daha uzun olan şiirlerdir. Temel karakterleri vak'a anlatmaktır. Fakat hiç birinde vak'anın reel hikâyesine raslanmaz. Şair benzer kişiler içinde olayların en sivri nok-

talarına şöyle bir dokunur geçer. Destanlara konu veren vakalar çeşitlidir: Günlük hayatın ufak tefek olaylarından büyük sosyal hareketlere kadar her cinsten hâdiseyi içine almış olan destanlar vardır. Büyük bir kısını güldürücüdür. Tahta kurusu destanı, sıçan destanı, iki avrat destanı, gelin kaynana destanı gibi. Halk şairi günlük hayatın küçük sıkıntılarını alaya almaktan hoşlanır. Fakat bunların hiçbirinde büyük bir sanat kudreti görülmez. Öteki destanlar da böyledir. Kıtlık, salgın, harp, zelzele gibi büyük olayları da anlatsa destan reel ifadelerden uzak, hazır kalıplar halinde, belli bir sosyal çevre içine oturmamış, mahallî renklerden yoksun olarak karşımıza çıkıyor.

Nasihat adı halk şiirinde öğretici şiirlere veriliyor. Bir şeyi belletmek, bir fikrin propagandasını yapmak için yazılan şiirlerdir bunlar. Öğretici olmak çok yaygın bir vasıf olduğu için halk şiirlerinin çoğunda ufak veya büyük ölçüde öğreticiliğe raslanabilir. Sadece nasihat için yazılan atasözü destanlarından tutun da dinî tasavvufî şiirlere varana kadar her çeşit şiir içinde «didaktik» unsura raslanır. Bunun için böyle şiirlerin belli özelliklerinden bahsetmek, konularını ayırmak zordur.

Halk Şiirinin Yarını

Çeşitli yönleriyle tanıtmaya gayret ettiğimiz halk şairi ortaçağın geri sosyal düzeninin çocuğudur. Bu düzende sosyal birimlerin birbiriyle, yüksek kültürün merkezleri olan şehirlerle temas imkânları kıt, çoğu defa imkânsızdır. Münevver sınıfın sanat mahsulleriyle halk kitleleri arasında hiçbir alış veriş yoktur. Divan şairi büyük insan kitlelerinin dilinde yaşamanın rahatlığını duyamadığı için dar çevreler içinde kalıp bunalmıştır. Bu yüzden gelişip serpilemediği söylenebilir. Eğitim, gazete, kitap, okuma yazma gibi müesseselerden mahrum olan halk kitleleri bu unsurların yokluğu içinde, onlardan faydalanmadan da sanat ihtiyacını doyurmanın yolunu bulmuştur. Halk şairine çeşitli vasıflarını veren şartlar bunlardır. Halk şairi bu imkânsızlıkların içinde doğup gelişmiştir. Yaşamasını da bu şartlara borçlu olacağı tabiîdir. Saz şairini tanımak için okuyup yazma bilmeye lüzum yoktur. O halkın düğünlerine, toplantılarına, eğlencelerine, ölümlerine kadar girmiştir; onların içinde vazifeleri vardır, dinlemek için gidilecek yolu, girilecek hususî bir yeri yoktur. Odada, kağnıda, harmanda, düğünde evinde eserini çalıp söyleyebilir. Müziği, tiyatroyu, şiiri nefsinde toplar. Yerine göre halkın gazetesi, romanı, tarihi, hatta sazının ve sözünün sihrine inanılan ulu'sudur.

Tekniğin ve onunla birlikte demokrasi hareketinin gelişmesi halk kitlelerinin hayatında hissedilir bir iyileşme doğurdu. Medeniyetin imkânlarından gittikçe daha büyük sayıda insanın faydalanması bütün sosyal müesseselerde halkın sesinin duyulması neticesini verdi. Köyler muntazam yollarla şehirlere bağlanmaya, aşılması zor gelen uzaklıklar modern vasıtalarla saatlerin, hattâ dakikaların içine sığdırılmaya başlandı. Böylece kültür merkezleriyle halk kitleleri arasında bir bağ

kurmak imkân dahiline girdi. Yukarı zümrelerin elinde ayrı sanat kolları halinde büyük bir gelişmeye kavuşan müzik, tiyatro, şiir, roman, hikâye kâğıt üstünde, tel içinde kolayca büyük kitlelerin içine akmaya başladılar. Kitle ile bu temas zümre sanatçısı üzerinde tesirini göstermekten geri kalmadı. Halkın eğilimlerini tanıyan sanatçı, dar çevreler içinde ölümlü bir hayat yaşamaktansa, geniş insan toplulukları içine karışıp onlarla yaşamayı tercih etmeye başladı. Böylece halkın sanatçısı olmak yolunu tuttu. Halk radyonun düğmesini çevirmek, bir gramafonun kulağını bükmek, bir gazeteyi, bir kitabı açmakla sanatçısını kolayca ayağına getirmeye başladı.

Bu toplum düzeni içinde yaşamaya her gün biraz daha yaklaşan memleketimizde de saz şairinin yaşamakta devam edeceğini sanmak yanlış olur. Saz şairini besleyen şartlar hergün biraz daha kaybolmaktadır. Kısa bir zaman sonra halk şairi de, onun temsil ettiği halk şiiri de kültür tarihimizin malı olacaklardır. Bunları korumak veya yaşatabilmek için ne kadar büyük gayretler sarfedilirse edilsin bu zarurî gidişi önliyemiyecektir. On sene evvel Kars'ta ramazan gecelerinde bir kaç kahve köşesinde — o da en kenar semtlerde — saz çalıp hikâye anlatan âşıklar vardı. Fakat gerek âşıklar, gerek kahveciler gençlerin sinemaya tiyatroya gitmeyi tercih ettiklerinden yanıp yakılıyorlardı. Bugün belki bu iki kahvede de saz şairleri görünmez olmuştur. Tekniğin akıl almaz imkânlariyle donanan modern sanatın önünde, omuzunda sazı ile halk şairinin dayanıp duracağını sanmak hayalcilik olur.

Bununla beraber yüzyıllarca bağrında yaşadığı halkın acısına ve sevincine tercümanlık yapan halk şiirimizden günümüzün sanatçısı çok şey öğrenebilir. Halkın şairi, romancısı, hikâyecisi, kısaca sanatçısı olmak isteyen çağımızın sanatçısı, onun bağrında uzun yüzyıllar yaşamak suretiyle ölümsüzlüğün sırrını çözmüş olan büyük halk şairlerinden, Yunus'tan, Pîr Sultan'dan, Karacaoğlan'dan hiç olmazsa bu sırrı öğrenebilir.

KARS; 11 Aralık 1955

Prof. Dr. İlhan Başgöz

Din ve Tasavvuf Şiirleri

YUNUS EMRE

Yunus Emre, XIII. yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. 1273 te ölen Mevlânâ Celâleddin Rumî ile görüştüğünü, 1307 de Risalet-el Nushiye adlı eserini yazdığını ve 1320 de öldüğünü biliyoruz. Sakarya civarında Sarıköy denilen yerde gömülü olduğu kuvvetle tahmin edilmektedir. Halk şiirimizin bu büyük ustası hakkında daha fazla bilgimiz yok. Yazılı ve sözlü kaynaklarda hayatı, bir menkabeler zinciri ile sarılı olarak karşımıza çıkıyor. Bu menkabeler onu, ilkin, bir kıtlık yılında Hacı Bektaş Velî dergâhına alıç götürüp buğday isteyen, kendisine dergâhtan nefes teklif edildiği halde ille de buğday isteyen, basit bir köylü olarak; sonra şeyhi Taptuk Emre'nin kapısında kırk yıl hizmet gören bir derviş ve nihayet şiirleri gökte melekler, suda balıklar ve karada insanlar tarafından okunan bir ermiş-sanatkâr olarak gösteriyor.

Duru türkçesi ve XIII. yüzyılın siyasî ve ekonomik keşmekeşi içinde kıvranan insanların duygularını ustaca anlatması bakımından Yunus'un bir halk şiiri geleneği kurulmasında rolü çok büyük olmuştur.

I.

Geldi geçti ömrüm benim
Şol yel esip geçmiş gibi
Hele bana şöyle geldi
Bir göz yumup açmış gibi

İşbu söze Hak tanıktır
Bu can göğdeye konuktur
Bir gün ola çıka gide
Kafesten kuş uçmuş gibi

Miskin âdem oğlanını
Benzetmişler ekinciğe
Kimi biter kimi yiter
Yere tohum saçmış gibi

Bu dünyada bir nesneye
Yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere
Gök ekini biçmiş gibi

Bir hastaya vardın ise
Bir içim su verdin ise
Yarın onda karşı gele
Hak şarabın içmiş gibi

Yunus Emre bu dünyada
İki kişi kalır derler
Meğer Hızır, İlyas ola
Âbıhayat içmiş gibi

II.

Yar yüreğim yar
Gör ki neler var
Bu halk içinde
Bize güler var

Girdik bu yola
Aşk ile bile
Gurbetlik ile
Bizi salar var

Ko gülen gülsün
Hak bizim olsun
Gaafil ne bilsin
Hakk'ı sever var

Her kim merdâne
Gelsin meydâne
Kalmasın cânâ
Kimde hüner var

Bu yol uzaktır
Menzili çoktur
Geçidi yoktur
Derin sular var

Yunus sen bunda
Meydan isteme
Meydan içinde
Merdâneler var

III.

Hak'tan inen şerbeti
İçtik elhamdülillâh
Şol kudret denizini
Geçtik elhamdülillâh

Kuru idik yaş olduk
Ayak idik baş olduk
Kanatlandık kuş olduk
Uçtuk elhamdülillâh

Şu karşıki dağları
Meşeleri bağları
Sağlık safalık ile
Aştık elhamdülillâh

Vardığımız illere
Şol safa gönüllere
BABA TAPTIK mânâsın
Saçtık elhamdülillâh

HIZIR: İnanışa göre Hızır, Erenlerden âbı hayat içmiş bir insandır. Bu suyu içen ölmiyecektir. Bunun için Hızır dünyanın sonuna kadar yaşıyacaktır. Halk inanışlarında Hızır darda kalanların imdadına yeten boz atlı bir insan olarak düşünülür.
İLYAS: Ölmeyip göğe çekildiğine inanılan peygamber.

Beri gel barışalım
Yad isen bilişelim
Atımız eğerlendi
Eştik elhamdülillâh

İndik Rum'u kışladık
Çok hayr ü şer işledik
Üç bahar oldu geri
Göçtük elhamdülillâh

Dirfilli pınar olduk
İrkildik ırmak olduk
Aktık denize dolduk
Taştık elhamdülillâh

Taptık'ın tapısında
Kul olduk kapısında
Yunus miskin çiğ idik
Piştik elhamdülillâh

IV.

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır

Okumaktan mânâ ne
Kişi Hakk'ı bilmektir.
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru emektir

Okudum bildim deme
Çok taat kıldım deme
Eri Hak bilmez isen
Abes yere yelmektir

Dört kitabın manâsı
Bellidir bir elifte
Sen elifi bilmezsin
Bu nice okumaktır

Yiğirmi dokuz hece
Okursun uçtan uca
Sen elif dersin hoca
Manâsı ne demektir

Yunus Emre der hoca
Gerekse var bin hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir

Baba Taptık: Taptık Emre: Yunus'un hocası, şeyhi. Menkabeye göre Yunus, Taptık Emrenin dergâhında kırk yıl hizmet görmüş ondan sonra şairlik vergisine kavuşabilmiştir.

«Dört kitabın mânası bellidir bir elifte»: Sufi'lere göre Arap alfabesinin ilk harfi olan «elif» mutlak varlık olan Tanrıya işarettir. Dış âlem tek varlığın aksinden başka bir şey değildir. Bu yüzden tek-varlık Tanrıya işaret olan «elif» herşeyi temsil etmektedir.

V.

Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Mevlâm seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Mevlâm seni

Sular dibinde mâhiyle
Sahralarda ahû ile
Abdal olup yâhû ile
Çağırayım Mevlâm seni

Gök yüzünde İsa ile
Tûr dağında Musa ile
Elindeki âsa ile
Çağırayım Mevlâm seni

Derdi öküş Eyyub ile
Gözü yaşlı Yakûp ile
Ol Muhammed mahbûb ile
Çağırayım Mevlâm seni

Bilmişim dünya halini
Terk ettim kıyl ü kalini
Baş açık ayak yalını
Çağırayım Mevlâm seni

Yunus okur diller ile
Ol kumru bülbüller ile
Hakk'ı seven kullar ile
Çağırayım Mevlâm seni

VI.

Sana ibret gerek ise
Gel göresin bu sinleri
Ger taş isen eriyesin
Bakıp görünce bunları

Şunlar ki çoktur malları
Gör nice oldu halleri
Sonucu bir gömlek giymiş
Onun da yoktur yenleri

Hani mülke benim diyen
Köşk ü saray beğenmeyen
Şimdi bir evde yatarlar
Taşlar olmuş üstünleri

Bunlar eve girmeyeler
Züht ü taat kılmayalar
Bu beyliği bulmayalar
Zira geçti devranları

Hani o şirin sözlüler
Hani o güneş yüzlüler
Şöyle garip olmuş bunlar
Hiç belirmez nişanları

Bunlar bir vakt beyler idi
Kapıcılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin
Bey hangidir ya kulları

EYYUB: Peygamber, Hastalanmış, yaralarına kurtlar düşmüş, etleri dökülmüş. Gene de «aman yarabbi dilimle gönlüme dokunma, seni zikredeyim» dive şükretmiş.
YÂKUB: Oğlu Yusuf için ağlamaktan gözleri kör olan peygamber.

Ne kapı vardır giresi
Ne nimet vardır yiyesi
Ne ışık vardır göresi
Dün olmuştur gündüzleri

Bir gün senin dahi Yunus
Benim dediklerin kala
Seni dahi böyle ede
Netekim etti bunları

VII.

İster idim Allah'ı
Buldum ise ne oldu
Ağlar idim dün ü gün
Güldüm ise ne oldu

Erenler meydanında
Yuvarlanır top idim
Padişah çevgânında
Kaldım ise ne oldu

Erenler sohbetinde
Deste kızıl gül idim

Açıldım ele geldim
Soldum ise ne oldu

Âlimler ulemâlar
Medresede bulduysa
Ben harâbat içinde
Buldum ise ne oldu

İşit Yunus'u işit
Yine deli oldu hoş
Erenler mânâsına
Daldım ise ne oldu

ÂŞIK PAŞA

Asıl adı Ali olan Âşık Paşa XIII. yüzyılın sonu ile XIV. yüzyılın başları (1272-1333) arasında Kırşehirde yaşamıştır. Dindar bir aileye mensuptur. Bu yüzden mistik bir terbiye alarak büyümüştür. Şiirlerinden İslâmî ilimleri ve tasavvufu iyi bildiği anlaşılıyor. Garipname adlı bir mesnevîsi vardır; hece ve aruzla şiirler yazmıştır. Yaşadığı yüzyılda Türk diline önem verilmesi gerektiğini müdafaa eden sayılı şairlerden biridir.

VIII.

Her kim bana ağyâr ise
Hak Tanrı yâr olsun ana
Her kancaru varır ise
Bağ u bahar olsun ana

Bana ağu sunan kişi
Şehd ü şekker olsun işi
Kolay gele müşkül işi
Eli erer olsun ana

Dostları şâd ü düşmanı
Dost mâ'şuk yâr olsun ana

Ardımca taşlar atanı
Hak tahta ağdırsın onu
Önüme kuyu kazanı
Güller nisâr olsun ana

Her kim diler ise benim
Ol dostumdan ayrıldığım
Gözlerinden hicap gitsin
Dizar iyan olsun ana

Acı dirliğim isteyen
Tatlı dirilsin dünyada
Kim ölümüm ister ise
Bin yıl ömür olsun ana

Bu Muhlis oğlu Paşa'nın
Güldüğün istemeyenin
Ağladığın isteyenin
Gözüm pınar olsun ana

Her kim diler ben hâr olam
Düşman elinde zâr olam

KAYGUSUZ ABDAL

Kaygusuz Abdal'ın hayatı üzerinde doğru bilgi veren kaynaklarımız yok. Bildiklerimizin hepsi, onun hayatı etrafında doğup gelişen menkabelere dayanmaktadır. Bu menkabelere göre: Kaygusuz Abdal, Abdal Musa'nın dervişlerinden biridir. XV. yüzyılda yaşamıştır. Asıl adı Gaybî'dir. Alâiye beyinin oğludur. Bektaşî ulularından olan Abdal Musa dergâhında kırk yıl hizmet etmiştir. Böylece kendisi de bektaşi büyükleri arasına girmiştir. Şiirlerinden Rumeli'de (Edirne, Sofya, Filibe, Manastır) ı dolaştığını anlamak mümkün oluyor. Kaygusuz, «budalaname» adlı eseriyle halk nesrinin de en güzel örneğini vermiştir.

IX.

Beylerimiz elvan gülün üstüne
Ağlar gelir şâhım Abdal Musa'ya
Urum Abdalları postun eğnine
Bağlar gelir şâhım Abdal Musa'ya

Urum Abdalları gelir dost deyi
Eğnimizde aba hırka post deyi
Hastaları gelir derman isteyi
Sağlar gelir şâhım Abdal Musa'ya

Hind'den bezirgânlar gelir yayınır
Pişer lokmaları açlar doyunur
Âşıkları gelir bunda soyunur
Erler gelir şâhım Abdal Musa'ya

Her matem ayında kanlar saçarlar
Uyandırıp Hak çerağın yakarlar
Demine Hû deyip gülbank çekerler
Nurlar gelir şâhım Abdal Musa'ya

Meydanında dâra durmuş gerçekler
Çalınır koç kurbanlara bıçaklar
Döğülür kudüm açılır sancaklar
Tuğlar gelir şâhım Abdal Musa'ya

Ikrarıdır koç yiğidin yuları
Muannidi çeksem gelmez ileri
Akpınar'ın Yeşilgöl'ün suları
Çağlar gelir şâhım Abdal Musa'ya

Alim Zülfekarın almış destine
Sallar durmaz Yezitlerin kastına
Tümen tümen Gec Ali'nin üstüne
Sırlar gelir şâhım Abdal Musa'ya

Benim bir isteğim vardır Kerim'den
Münkir bilmez evliyânın hâlinden
Kaygusuz'um ayrı düştüm pîrimden
Ağlar gelir şâhım Abdal Musa'ya

ABDAL MUSA: Bektaşi geleneğine göre Hacı Bektaş'ın amcasının torunu ve Kaygusuz Abdal'ın şeyhi.

URUM ABDALLARI: Bir şii-bâtınî dervişler zümresine verilen isimdir. Bunlar Anadolu'da XIII ve XVI. yüzyıllar arasında kalabalık guruplar halinde köy köy, kasaba kasaba dolaşırlardı. Sakallarını, kaş, bıyık ve saçlarını ustura ile traş etmek âdetleriydi. XVI. yüzyıldan sonra sayıları azalmış, nihayet sadece Bektaşiler tarafından temsil edilmişlerdir.

Demine hû deyip Gülbank çekerler: Dem kelimesi an, zaman anlamına gelir. Hû, o demektir ve Tanrı'nın adı olarak kullanılır. Gülbank, bülbül sesi demektir. Dervişler şeyh tarafından okunan ve dinleyenler tarafından «Allah Allah» sesleriyle karşılanan dualara «gülbang» derler. Yukarıki mısra ile «her anımız Tanrı ile bir olsun» diye «gülbang» okuyan, matem aylarında toplanarak kendilerine has âyinleri yapan dervişler anlatılmaktadır.

Dâra Durmak: Bektaşi âyinlerinden bir kısımdır. Kusuru olan kişi bu âyinlerde, tören yapılan yerin tam ortasında durur ve suçunu itiraf eder: Buna «dâra durmak» denir. Hazır olanlar tarikata girmesine razı olurlarsa, rehber bu adamı alıp şeyhe götürür.

EŞREFOĞLU RUMÎ

Asıl adı Abdullahtır. İznik'lidir. 1469 da ölmüştür. Yunus-'un büyük ölçüde tesirinde kalmıştır.

X.

Ben dost hevasına düştüm
Özge heva neme gerek
Başımda dost sevdası var
Dahi sevda neme gerek

Ey zâhid-i dünya-perest
Var zühtünü arzeyleme
Ben âşık-ı şûrideem
Zerk ü riyâ neme gerek

Ben dost yolunda naktimi
Hep oynayıp utturmuşem
Çün gitti külli varlığım
Havf ü reca neme gerek

Ben lâübali giderim
İki cihanı niderim
Sekiz uçmağa meylim yok
Pes mâsivâ neme gerek

Ben uykumu fikretmezem
Düş görüp tâbir etmezem

Ben gelmezem ben gitmezem
Fenâ bekâ neme gerek

Ben mest—i ezel gelmişem
Ben tâ ebed mest giderim
Hiç ayılmaz esrüklüğüm
Zühtü takvâ neme gerek

Ben dost ile peymânımı
Elestten ön berkitmişem
Ben dostu ıyan görmüşem
Hayal rüya neme gerek

Gerçi surette insanım
Ben suret-i ins ü canım
Ben fârig-ı dü cihanım
İşbu kavga neme gerek

Ben Eşrefoğlu Rumi'yem
Ben ol mürg-i lâhûtiyem
Ben ol mürg-ı lâhûtiyem
Arz u semâ neme gerek

Mest-i ezel gelmişem: İslâmî inanışa göre Allah ruhları yaratınca onlara: «Ben sizin rabbiniz değil miyim?» diye sormuş. Onlar da: «Evet» diye cevap vermişler. Bu meclisin adı «Ezel Meclisi» dir. O vakittenberi mest gelmişim.

Mürg-i lâhutiyem. Allah kuşu. Böyle bir kuş yoktur. Şair çok yüce uçtuğunu anlatmak için kullanıyor.

H A T A Y Î

Hatayî mahlasını kullanan Şah İsmail Safevî 1486-87 de doğmuştur. 1502 de İran'da Şiî - Alevî Türkmen kabilelerine dayanarak tahta çıkmış ve kendini Şah ilân etmiştir. Şiî olduğu için Sünnîliğin mümessili Osmanlı Padişahlariyle birçok savaşı olmuştur. Anadolu'daki Şiî - Alevîler üzerinde büyük nüfuzu vardı. 1524 te ölmüştür. Şair olarak adının yayılmasını halk şiiri geleneğine uygun olarak yazdığı şiirlerine borçludur. Aruzla yazılmış şiirleri de vardır. Azerî lehçesiyle şiirlerini yazdığı halde, bunlar Anadolu'da yayılırken lehçe hususiyetlerinden sıyrılmıştır.

XI.

Vardım kırklar yaylasına
Gel beri hey can dediler
Yüz sürdüm ayaklarına
Gir işte meydan dediler

Kırklar bir yerde durdular
Yerlerinden yer verdiler
Meydana sofra serdiler
El lokmaya sun dediler

Erenler gönlü ganidir
Yuduğu kalbi arıdır
Gelişin kandan beridir
Söyle ey ihvan dediler

Gir semaa bile oyna
Silinsin pak olsun ayna
Kırk yıl bir kazanda kayna
Daha çiğsin yan dediler

Gördüğünü gözün ile
Söyleme sen sözün ile
Andan sonra bizim ile
Ol sen de mihman dediler

Düşme dünya mihnetine
Talip ol Hak hazretine
Ab-ı Kevser şerbetine
Parmacığın ban dediler

Şah Hatayi'm nedir halin
Dua edip kaldır elin
Kesegör gıybetten dilin
Cümlemiz yeksan dediler

Kırklar: Süfilere göre dünyayı bazı gaip erleri idare etmektedir: Üçler, yediler, abdallar, kırklar ve dört yüzler gibi..

PÎR SULTAN ABDAL

Pîr Sultan Abdal XVI. yüzyılın sonlarında yaşamıştır. Sıvas - Yıldızeli - Banaz köyündendir. Alevîdir. Şiirlerinden kızılbaş zümreler tarafından çıkarılan bir isyan hareketine katıldığı anlaşılmaktadır. Menkabeye göre Hızır Paşa adlı biri tarafından Sivas'ta asılmıştır. Şîî-Alevî zümrelerin en kuvvetli şairlerinden biridir. Bu zümreler arasında bugün bile eserleri heyecan ve sevgi ile okunmaktadır.

XII.

Karşıda görünen ne güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ala gözlü Pîrim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Eğer göğerüben bostan olursam
Şu halkın diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Bir bölük turnaya sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan ötesi yakın dediler
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Dost elinden dolu içmiş deliyim
Üstü kan köpüklü meşe seliyim
Ben bir yol oğluyum yol sefiliyim
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Pîr Sultan Abdal'ım dünya durulmaz
Gitti giden ömür geri dönülmez
Gözlerim de şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

XIII.

Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses banladık
Sürüye saydılar bizi

Sürülüp kasaba gittik
Kanarada mekân tuttuk
Didar defterine yettik
Öliiye saydılar bizi

Hâlimizi hal eyledik
Yolumuzu yol eyledik

Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi

Aşk defterine yazıldık
Pîr divanına dizildik
Bal olduk şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi

Pîr Sultan'ım Haydar şunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Ali'ye saydılar bizi

Şâh: Menkabeye göre Hızır paşa, Pîr Sultanı hapse attırınca, üç şiir söyler, üçünde de «şah» (İran Şâhı Tahmasp II olduğu tahmin ediliyor) adını anmazsa kendisini affederim demiş. Pîr Sultan üç şiirde de inadına, «şah» tan bahsetmiştir. Yukardaki şiir bunlardan biridir.

Meşe Seli: Yazın gelen ve meşeleri kökleriyle söküp sürükleyen büyük sel.

Alınmış abdest, kılınmış namaz: Alevî, Mevlevi ve Bektaşî gibi tarikat mensuplarının inanışına göre, kişi tarikata girerken pîrin verdiği nasihat abdesttir, o yolun dışına çıkılmadıkça abdesti bozulmaz, kıldığı 2 rek'at namaz da öteki namazları karşılar. Namazı her gün kılmaya lüzum yoktur. Onun için tarikata giren kişinin abdesti alınmış, namazı kılınmıştır.

XIV.

Seherin vaktinde cümbüşe geldim
Dağlar ya Muhammed Ali çağırır
Bülbülün sesinden sevişe geldim
Güller ya Muhammed Ali çağırır

Vird verilmiş gök yüzünde kuşlara
Bak bunların gözündeki yaşlara
Sular yüzün vurur taştan taşlara
Çağlar ya Muhammed Ali çağırır

Çarh-ı felek sema urup dönmede
Talip olan mürşidinden kanmada
Yüreğime bir od düştü yanmada
Yanar ya Muhammed Ali çağırır

Nice âşık bu meydanda derildi
Erenler erkânı yolu sürüldü
Muhammed Ali'nin kadri bilindi
Diller ya Muhammed Ali çağırır

Pîrimin çevresi bahçeler bağlar
Kızıl-Deli çayı mevc urur çağlar
Dört bir tarafında hû çeker dağlar
Dağlar ya Muhammed Ali çağırır

Âşık olan gelir derdin üsteler
Ana kail olmaz kâmil ustalar
Dertliler de gelir derman isterler
Sağlar ya Muhammed Ali çağırır

Pîr Sultan Abdal'ın çoktur âşığı
Âşık olanların yanar ışığı
İmam Hasan, Şah Hüseyin beşiğin
Sallar ya Muhammed Ali çağırır

Hasan, Hüseyin: Halife Ali'nin oğulları, peygamber Hazreti Muhammed'in torunları.

XV.

Gelin canlar bir olalım
Münkire kılıç çalalım
Hüseyin'in kanın alalım
Tevekkeltü taâlâllah

Özü öze bağlıyalım
Sular gibi çağlayalım
Bir yürüyüş eyleyelim
Tevekkeltü taâlâllah

Açalım kızıl sancağı
Geçsin Yezit'lerin çağı
Elimizde aşk bıçağı
Tevekkeltü taalâllah

Mervan soyunu vuralım
Hüseyin'in kanın soralım
Padişahın öldürelim
Tevekkeltü taâlâllah

Pîr Sultan'ım geldim cûşa
Münkirlerin aklı şaşa
Taktir olan gelir başa
Tevekkeltü taâlâllah

XVI.

Güzel âşık cevrimizi
Çekemezsin demedim mi
Bu bir rıza lokmasıdır
Yiyemezsin demedim mi

Yemiyenler kalır naçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi

Bu dervişlik bir dilektir
Bilene büyük devlettir
Yensiz yakasız gömlektir
Giyemezsin demedim mi

Çıkalım meydan yerine
Erelim Ali sırrına
Can u başı Hak yoluna
Koyamazsın demedim mi

Bu şiir, Pîr Sultan'ın yaşadığı devirde şiî, alevî zümrelerin bir ayaklanmasına işaretler taşıyor. Şiî - Alevî inanışlarında Halife Ali'nin oğullarını öldürdüğü için Ümeyye Oğullarının ikinci hükümdarı olan Yezit baş düşman olarak tanınır. Şiî - Alevî'ler, Sünnî'lere de bu yüzden yezit derler. Osmanlı sarayı da Sünnî'liğin temsilcisi olduğu için, bu şiirde yezit kelimesiyle onlar anlatılmak istenmiştir. Menkabeye göre Pîr Sultan Abdal, bir Şiî - Alevî ayaklanması sonunda Sivas'ta asılmıştır. Pir Sultanın öteki şiirlerinde de bu ayaklanmaya telmihler görülecektir.

Mervan: Emevî hükümdarlarından Yezit'in akrabası.

Tevekkeltü taâlâllah: Allaha tevekkül olmak; Allaha sığınmak. Olmuşu, olacağı ondan bilip boyun eğmek.

Âşıklar kara bahtl'olur
Hakk'ın katında kutl'olur
Muhabbet baldan tatl'olur
Doyamazsın demedim mi

Pîr Sultan Abdal Şah'ımız
Hak'ka ulaşır râhımız
On ik'İmam katarımız
Uyamazsın demedim mi

XVII.

Gelin yiyelim içelim
Bu güzellik geçer bir gün
Âlem yâran yâran olmuş
Ali'm sırrın açar bir gün

Yeyip yediren bir âdem
Eksik etmez Bâri Hudâm
Gök ekin misali âdem
Anı eken biçer bir gün

Yeyip yedirmesi hoştur
Taban kahpe yürek taştır

Can dedikleri bir kuştur
Kuş kafesten uçar bir gün

Ağaçlarda yeşil yaprak
Bastığımız kara toprak
Yer altında kefen yırtmak
Başımızdan geçer bir gün

Pîr Sultan'ım döşümüzde
Uzak değil karşımızda
Baykuş mezar taşımızda
Dertli dertli öter bir gün

On iki imam: Şiilerce imam olarak kabul edilen ve sayılan on iki kişi. Birincisi Ali, Onikincisi Mehdi'dir.

KUL HİMMET

Pir Sultan Abdal'ın müritlerindendir. XVII. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Alevî - Bektaşi zümrelerince çok sevilen şairlerden biridir.

XVIII.

Gül bittiği yeri bilirim dersin
Bilir misin benlik şeytana düştü
Cevahir madenin bulurum dersin
Cevahir bulanlar ummana düştü

Ben Ali'yi gördüm mahbup çağında
Selman'ın çiğninde yolun sağında
Cennetten içeri Firdevs bağında
Bülbül figan eyler gülşene düştü

Selman'ın çiğninde bir oğlan geldi
Destur-ı Şah dedi elini aldı
Muhammet terini gül ile sildi
Ol zaman kokusu insana düştü

Muhammedi gören canlar ağladı
Sel sel oldu çeşmi yaşı çağladı
Cebrail Hâbil'in belin bağladı
Kırkların ceminde erkâna düştü

Kırklar geldi her çiçekten derdiler
Koklayıban yüzlerine sürdüler
Her destesin bir güzele verdiler
Gül Muhammet nerkis Selman'a düştü

Cennetin kapısın kırklar açtılar
Muhabbet tohumun yere saçtılar
Bir üzümü engur edip içtiler
Size mescit bize meyhane düştü

Kul Himmet üstadı dilek diledi
Seyyah oldu şu âlemi eledi
Arafat dağında bir koç meledi
İsmail'den önce kurbana düştü

GAZİ ÂŞIK HASAN

Hasan Dede, Âşık Hasan, Karpuzu Büyük Hasan Dede adlariyle de tanınan Gazi Âşık Hasan XVII. yüzyılda yaşamıştır. Şiirlerinde Budin'in düşmesi (1686); Belgrad'ın kaybı (1688) gibi ikinci Viyana bozgunundan sonraki hâdiseleri anlatmıştır. 1695 te padişah İkinci Mustafa şairin eserlerini beğenmiş ve onu bol maaşla tekaüt etmiştir. Bundan sonra Tameşvar'a gelip yerleşen Hasan Dede ömrünü bostan ekmekle geçirmiş, iyi karpuz yetiştirdiği için de Karpuzu Büyük Hasan Dede diye kendisine lâkap verilmiştir. Hasan Dede Bektaşidir. Bu yüzden Bektaşiler arasında çok sevilen bir şairdir.

XIX.

Eşrefoğlu al haberi
Bahçe biziz gül bizdedir
Biz Şah-ı Merdan kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir

Kimi derviş kimi hacı
Cümlemiz Hak'ka duacı
Resuli Ekremin tâcı
Aba hırka şal bizdedir

Âdem vardır cismi semiz
Alır apdest olmaz temiz
Halkı dalhleylemek nemiz
Bilcümle vebâl bizdedir

Erenlerin gerçeğiyiz
Tekyelerin çiçeğiyiz
Hacı Bektaş köçeğiyiz
Edep erkân yol bizdedir

Arı vardır uçup gezer
Teni tenden seçip gezer
Zahit bizden kaçıp gezer
Arı biziz bal bizdedir

Kuldur Hasan dedem kuldur
Manâyı söyleyen dildir
Elif hakka doğru yoldur
Cim ararsan dal bizdedir

Hacı Bektaş Velî: 1270 de ölen Bektaşi Ulusu. Sonradan kurulan bektaşilik ona izafe edilmiştir.

Elif Hakk'a doğru yoldur; cim ararsan dal hizdedir: Cim arap alfabesinin 3. dal 4. harfidir ki, ikisinin toplamı yedi eder. Hurufî'lere göre iki kaş, dört kirpik ve bir saç bu 7 rakamına işarettir. Kişioğlunun Tanrıya giden yol olduğunu anlatmak istiyor.

Resul-i Ekrem: Allahın Peygamberi. Peygamber Muhammet.

ÂŞIK

XVII. Yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Devrinin halk şairleri arasında türkçesinin duruluğu ve onu ustaca kullanışı ile dikkati çekmektedir. Elimizde pek az şiiri vardır. Bunlar bile onun kuvvetli bir halk şairi olduğunu göstermektedir.

XX.

Ulu ulu kervan geçmiş
Yollar gibi inilerim
Karlı karlı dağlar aşan
Seller gibi inilerim

Yücesinden er haykırmaz
Sığın geyiği böğürmez
Kuş uçmaz kulun yüğürmez
Dağlar gibi inilerim

Canım karılığa düşmüş
Kaynadı ciğerim taşmış
Hocasından ayrı düşmüş
Kullar gibi inilerim

Hayalin benden dolundu
Ah ile bağrım delindi
İçinden beyi alındı
İller gibi inilerim

Yapıdan düşmüş bozulmuş
Top tüfek vurmuş ezilmiş
Kil'selerde haç yazılmış
Taşlar gibi inilerim

Miskin Âşık bilmez n'ider
Evliya gayretin güder
Subha değin tesbih eder
Diller gibi inilerim

GUFRANÎ

Asıl adı Ali'dir. Karaman'ın Yaşkışla nahiyesinde 1863 yılında doğmuştur. Koçak Dedeler diye tanınan bir ailedendir. 1926 yılında Karaman'da ölmüştür. Saz çalmaya 15 yaşında başlamış, aruz ve hece ile şiirler yazmıştır .

XXI

Katre idim ummanlara kavuştum
Kaç bulandım kaç duruldum kim bilir
Âlemleri kaç devredip dolaştım
Bir sanata kaç sarıldım kim bilir

Bulut olup ağdığımı bilirim
Bâran ile yağdımı bilirim
Alt'anadan doğduğumu bilirim
Kaç ebeden kaç soruldum kim bilir

Kaç kez gani oldum kaç kere fakir
Kaç kez altın oldum kaç kere bakır
Bilmem ki kaç kâtip ismimi okur
Kaç deftere kaç görüldüm kim bilir

Kaç âlet oldum ellerde bakıldım
Semadan kaç kere indim çekildim
Balçık olup binalarda yapıldım
Kaç yıkıldım kaç kuruldum kim bilir

Bazı nebat oldüm toprakta sürdüm
Bilmem kaç atanın sulbünde durdum
Bir def'a cennet-i â'lâya girdim
Fakat nâra kaç sürüldüm kim bilir

Beni bir kaç şekle nakl etti Hallâk
Külli şey'e kâdir feyyaz-ı mutlak
Kaç kez kâse oldum kaç kerre bardak
Kaç yoğruldum kaç kırıldım kim bilir

Hikmet-i Yezdane karışmak muhal
Bazı nisa eyler bazı da rica
Bu kaçıncı kemal kaçıncı zeval
Bir Mansûr'um kaç dâr oldum kim bilir

Şikar olup saydolundum tutuldum
Nicc nice penbe olup atıldım
Dokundum tezgâhta halka satıldım
Kaç açıldım kaç dürüldüm kim bilir

Kaç kere süt oldum kaç kere ayran
Kaç kere davar oldum kaç kere kurban
Kaç kez memlûk olup misâl-i hayvan
Elden ele kaç verildim kim bilir

Kaç kcz gezdim chl-i dükkân elinde
Kul ne bilir her şey Sultan elinde
İlâç idim hekim Lokman elinde
Kaç kurudum kaç karıldım kim bilir

Kaçıncı Âdemin evlâdındanız
Kaçıncı âlemin bünyadındanız
Kaçıncı fırkanın efradındanız
Anlatamam kaç bozuldum kim bilir

Olamaz ecza-yı ebdâna durak
Aldanma dünyaya hey kara batak
Kaç atıldı üzerime bu toprak
Kaç derildim kaç serildim kim bilir

Gufranî der tarifatım boş değil
Güzel dinle bağrın demir taş değil
Felek ile hiç aramız hoş değil
Kaç barıştım kaç darıldım kim bilir

Gufranî'nin bu şiiri bir «Devriye» dir. Sufîlere göre insan bir oluş, bir devir geçirdikten sonra insan olabilmiştir. İnsan olmadan evvel meni halinde hayvanda, nebatta, eşyada; bunlardan evvel de dünyanın esasını teşkil eden 4 unsurda (ateş, vel, su, hava); daha evvel de kuruluk, yaşlık, sıcaklık, soğuklık adı verilen dört tabiatta, ondan evvel de göklerde, en evvel ise yaratıcı kuvvet olan Tanrıda bulunuyordu. Sırasiyle bu merhalelerden geçtikten sonra insan olmuştur. Bu oluşu anlatan şiirlere «Devriye» denir.

Mansur: Enelhak «Ben Tanrıyım» dediği için öldürülen Sufî.

Hekim Lokman: Ölüme çare bulduğuna inanılan bir hekim.

ÂŞIK VELÎ

Sivas'ın Şarkışla kazasına bağlı İğdecik köyündendir. Bir şiirinden 1828 yılında sağ olduğunu öğreniyoruz. XIX. Yüzyılın en kuvvetli halk şairlerinden biri olan Veli'nin hayatı hakkında başka bilgimiz yoktur.

XXII.

Ararken Allahı buldum
Dedi gezme hele hele
Yanıldım yanına vardım
Keşki varmıyaydım n'ola

Dedim hizmetkârın var mı
Dedi bana sen durman mı
Dedi gezme hey âvâre
İk'ellerin sala sala

Dedi bana gel yanıma
Seni ortakçı edeyim
Bana bir çift öküz verdi
İkisi de alavula

Biderimi yere saçtım
Ben bir helâl kâra düştüm

Öküzleri çifte koştum
Hoh eyledim dala dala

Kin ektik ekin biçtik
Dedim ki gel bölüşelim
Kendi aldı başlı başlı
Bana verdi sile sile

Ben bu kavle raz'olmadım
Hayli nizalar eyledim
Duyanlara hep söyledim
Bayıldılar güle güle

Allah bana tokat vurdu
Kaçuban evime geldim
Avrada halim arzettim
Dedi Veli kele kele

Alavula: Alaca bulaca

Başlı başlı, sile sile: Buğday ölçerken kullanılan bir deyimdir.

Başlı, tepeleme doldurmak; sile doldurduktan sonra fazlasını dökerek kabın ağzını buğdayla düzlemektir. Başlı başlı alınan veya verilen buğday, sile'den daha çok tutar.

Kele kele: Halk arasında vah vah anlamına kullanılan bir deyimdir.

V E Y S E L

Veysel Şatıroğlu 1894 yılında Şarkışla - Sivralan köyünde doğmuştur. Bir çiftçi çocuğudur. Yedi yaşında, bir çiçek salgınında gözleri kör olmuştur. Sağdır.

XXIII

Tanrı'ya Hitap

Bu âlemi gören sensin
Yok gözünde perde senin
Haksıza yol veren sensin
Yok mu suçun burda senin

Kâinatı sen yarattın
Her şeyi yoktan var ettin
Beni çıplak dışar'attın
Cömertliğin nerde senin

Evli misın ergen misin
Eşin yoktur bir sen misin
Çark-ı sema nur sen misin
Bu balkıyan nur da senin

Kilisede despot keşiş
İsa Allahın oğlu demiş
Meryem ana neyin imiş
Bu işin var bir de senin

Kimden korktun da gizlendin
Çok arandın çok izlendin
Göster yüzün çok nazlandın
Yüzün mahrem perde senin

Bin bir ismin bir cismin var
Oğlun kızın ne hısmın var
Her bir irengte resmin var
Nerde baksam orda senin

Ne acaip hallerin var
Türlü türlü dillerin var
Ne karanlık yolların var
Sırat köprün nerde senin

Âdemi sürdün bakmadın
Cennette de bırakmadın
Şeytanı niye yaknadın
Cehennemin var da senin

Veysel niden aklın ermez
Uzun kısa dilin durmaz
Eller tutmaz gözler görmez
Bu acayip sır da senin

Meryem: İsa Peygamberin anası. İsa'nın babasız doğduğuna inanılmaktadır. Bu inanışa göre İsa, Cebrail adlı melekten gebe kalmıştır. Veysel bu inanışla alay etmektedir.

ALİ İZZET ÖZKAN

1900 yılında doğmuştur. Şarkışla kazasının Höyük köyündendir. Sağdır, çiftçilikle uğraşır. Alevîdir.

XXIV

Bir Allah'ı tanıyalım
Ayrı ayrı bu din nedir
Senlik benliği nidelim
Bu kavga döğüş kin nedir

Musa Tevrat'a hak dedi
Firavun aslı yok dedi
İsa İncil'e bak dedi
Sonra gelen Kur'an nedir

Issız dünyayı doldurdu
Kendini kula bildirdi
Kâabil Hâabili öldürdü
Orta yerdeki kan nedir

Birçok mezhepler kurdular
Halkı türlü korkuttular
Hilâfet davasın sürdüler
Bu geçimsiz sultan nedir

İbrahim kâbeyi kurdu
Nemrud ateşe buyurdu
Hak sevdiğini kayırdı
Yanmaz ateş sûzan nedir

Geçim için aldattılar
Ham yemeğe bal kattılar
Çoklarını yaldattılar
Hani Huri Gılman nedir

Yanmadı Dâvud'un eli
Zaptetmişti cümle ili
Süleyman'ın türlü dili
Kuşlar bilir per(i) cin nedir

Gel bu söze hak diyelim
Yalanları çok diyelim
Ya Allah'ı yok diyelim
Şu yer gök ay u gün nedir

Hak Yusuf'a nazar etti
Kardeşleri kuyya ttı
Züleyha peşinden tuttu
Aşk içinde bühtan nedir

Ali İzzet batın ilmine
Nedir Cebrail Emin'e
İnan Rabbil'âlemine
Bu gâvur müslüman nedir

Kâabil, Hâbil: Âdem peygamberin çocukları. İnsan Oğulları arasında ilk kavga bunlar arasında olmuş ve Kâabil, Hâbil'i öldürmüştür.

İbrahim : Kâbeyi üçüncü defa kuran Peygamber.

Nemrud : Keldanî hükümdarı. İbrahim Peygamberi ateşe atmış fakat İbrahim yanmamış.

Davûd : Peygamber. Rivayete göre kor haline gelen demiri eline alır, sıkar mum yaparmış.

Yusuf : Yakup Peygamberin en küçük oğlu. Öteki kardeşleri Yusuf'u kıskanıp kuyuya atmışlar, bir bezirgân tarafından kurtarılan Yusuf Mısır'a götürülüp köle olarak satılmıştır. Zor bir düşü yorarak Firavun'a hazinedar olan Yusuf'a çok güzel olduğu için Firavun'un karısı Zeliha âşık olur. Yusuf kadına yanaşmadığı için Zeliha buna iftira eder ve zindana attırır.

Cebrail : Peygamberle Tanrı arasında haberleşmeyi temin eden melek.

Emin : Onun sıfatı. Cebrail-i Emin.

Koşmalar

a — Güzellemeler

U S Û L Î

XVI. yüzyılda yaşamıştır. Yenicevardar'lıdır. 1534 te ölmüştür. Mevlevîlik, Bektaşilik ve Melâmilik'in esaslarını almak suretiyle tarikatını kuran İbrahim Gülşenî'nin müridididir. Bu yüzden Usulî şeriat kayıtlarına uymamıştır. Bir divan şairi olduğu, şiirlerinin hemen hepsini aruzla ve klâsik edebiyatın dili ve tekniğiyle yazdığı halde, hece vezni ve halk dili ile de şiirler yazmıştır. Aşağıdaki şiiri bunun için alınmıştır.

I

Beni kıya kıya bakan
Kor muyum seni kor muyum
Bakışı ciğerim yakan
Kor muyum seni kor muyum

Behey güzellerin canı
Âşıkın dini imanı
Yoluna vermeden canı
Kor muyum seni kor muyum

Sular gibi akmayınca
Âhım odu çıkmayınca
Mahalleni yakmayınca
Kor muyum seni kor muyum

Terkedem cânı cihanı
Yıktın viran ettin teni
Böyle garip kodun beni
Kor muyum seni kor muyum

Ölüm yelleri esmezse
Ömür ekinin kesmezse
Ecel leşkeri basmazsa
Kor muyum seni kor muyum

Nice yıl yel gibi yelem
Âşk yolunda toprak olam
Gül gibi açılıp solam
Kor muyum seni kor muyum

Usulî ayrılmaz senden
Hiç cân ayrılır mı tenden
Yâni kaçmak ile benden
Kor muyum seni kor muyum

Beni : Bana. Eski metinlerde bu hal yani «datif», isminin «e» hâli yerine «akuzatif», ismin «i» hâlinin kullanıldığına raslanmaktadır.

HAYALÎ

Hayâlî XVI. yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. Şiirlerinden 1577-1590 Osmanlı - İran harplerine karıştığı öğrenilmektedir. Bir yeniçeri şairi olması mümkündür. Şiirlerinde bir asker-şairin özellikleri görülür.

II

Leylâm gelir deyi yollar gözlerim
Gelmedi gözümde kaldı hayâli
Gizli sırrım beyan etmem gizlerim
Serimi sevdaya saldı hayâli

Yârim bîçâre olduğum bilmiş
Çifte benler beyaz gerdana inmiş
Bu gece seyrettim beyazlar giymiş
Salındı karşıma geldi hayâli

Yârimin sevdası vardır başımda
Uyansam karşımda yatsam düşümde
Ne cânibe gitsem bile peşimde
Benim ile yoldaş oldu hayâli

Der Hayâlî hırâm ederek yürür
Gece gündüz gitmez karşımda durur
Ben seninim deyi teselli verir
Garip gönlüm ele aldı hayâli

KÖROĞLU

Bu antolojiye alınan Köroğlu şiirlerinin hepsi hikâye kahramanı Köroğlu'nundur. Bu Köroğlu bir Celâlî reisidir. 1580-81 yıllarında Bolu taraflarında isyan ettiğini, 1579-1581 yıllarında yakalanması için Anadolu beylerbeyine hükümler yazıldığını biliyoruz. Bu Celâli reisinin hayatı etrafında Köroğlu hikâyeleri teşekkül etmiştir. Bundan başka bir de 1577-1590 Osmanlı-İran harplerine katılan şair Köroğlu var. Bu yeniçeri şairine ait bazı şiirlerin de Köroğlu hikâyelerine girmiş olması mümkündür. Bu iki Köroğlu'nun aynı kişi olup olmadığı meselesi aydınlanmış değildir.

III

Pişman oldum ben bu hale
Yavru göğsünü düğmele
Seyrettim güle bülbüle
Hele düğmele düğmele

Kapa koynunun içini
Çekerim burdan göçümü
Affeyle benim suçumu
Yürü düğmele düğmele

Al kibar başlı bürünür
Saçağı yerde sürünür
Bahçende güller görünür
Hele düğmele düğmele

Oturmuş bâde içersin
Dostun düşmanın seçersin
Bizim illerde açarsın
Şimdi düğmele düğmele

Köroğlu der ki n'idersin
Akıl baştan al gidersin
Çamlıbel'de sarfedersin
Şimdi düğmele düğmele

Al gidersin: Alır gidersin

IV

Hey ağalar behey beyler
Bir yavru yitirdim görmediniz mi
Al karalı mor sünbüllü
Dağlar yâr görmediniz mi

Aslı hurîdir sorana
Boyu benzer dal fidana
Cerana benzer cerana
Dağlar hiç görmediniz mi

Oturmuşlar oymak oymak
Hiç olur mu yâre doymak
Dili şeker lebi kaymak
Dağlar hiç görmediniz mi

Oturmuşlar hanım gibi
Kına yakmış kanım gibi
Yâr yitirmiş benim gibi
Dağlar hiç görmediniz mi

Öğün Koç Köroğlu öğün
Taşlar al bağrına döğün
Bir yâr yitirdim ben bugün
Dağlar hiç görmediniz mi

V

Köroğlu bir sefer dönüşünde arkadaşı Güdümen'le konuşur:

Köroğlu:

Karşıdan gelen piyade
Bizim iller yerinde mi
Etekleri çimen olmuş
Karlı dağlar yerinde mi

Güdümen :

Beyim ili ne sorarsın
Güzel amma soğuk soğuk
Karlı dağlar eteğinde
Çimenler soluk soluk

Köroğlu :

Sağ elde kılınç ettiğim
Sol elde kalkan tuttuğum
Kol kola sarıp yattığım
Şirin Döne yerinde mi

Güdümen :

Kılınç deyi bağlandığın
Kalkan deyi kullandığın
Seyreyleyip eğlendiğin
Şirin Döne saçın yoluk

Köroğlu :

Çamlıbel'in koyağında
Sular akar ayağında
Şirin Döne yanağında
Ürüşen benler yerinde mi

Güdümen :

Çamlıbel'in koyağında
Su kesilmiş ayağında
Güzel Döne yanağında
Kibar benler soluk soluk

Köroğlu :

Küçücükten büyüttüğüm
Saz çalarak uyuttuğum
Mah yüzünü seyrettiğim
Han Ayvaz'ım yerinde mi

Güdümen :

Küçücükten büyüttüğün
Üğrüleyip uyuttuğun
Mah yüzünü seyrettiğin
Han Ayvaz'ın boynu buruk

Köroğlu :

Köroğlu der öğündüğüm
Taşlar alıp döğündüğüm
Arka verip sığındığım
Koca çamlar yerinde mi

Güdümen :

Güdümen der karlı dağlar
Dağda çamlar kara bağlar
Döne söyler Ayvaz ağlar
Ağlaşırlar soluk soluk

KAYIKÇI KUL MUSTAFA

Kayıkçı Kul Mustafa, XVII. yüzyılın başında yaşamış bir şairdir. O devirde dördüncü Murat tarafından yapılan Bağdat muhasarasına (1630) katılan Genç Osman ismindeki bir delikanlı için yazdığı bir şiiri Anadolu'da çok yayılmış ve Genç Osman etrafında doğan bir menkabe ile birleşerek günümüze kadar yaşayıp gelmiştir.

VI

Gece gündüz uyku girmez gözüme
İntizârım elâ gözlü yâr deyi
Gündüz hayâlimde gece düşümde
Selâmı yok bir efendim var deyi

Ben bilirim yâr kokusu candandır
Yârsız bana fenâ dünya zındandır
Benim ulu korkum heman şundandır
Gayrılara gönül vere yâr deyi

Ne mümkündür yüzüm yârden döndürem
Arşı kürsü aşk oduna yandıram
Bir sırdaşım yoktur yâre gönderem
Var cânânın hatırını sor deyi

Kul Mustafa'm kulluğunu bilmez mi
Varıp dostun bahçesine girmez mi
Dilber bize bir destmâl vermez mi
Ağladıkça gözün yaşın sil deyi

K E R E M

Âşık Kerem hakkında bildiklerimizin hemen hepsi şifahî rivayetlere dayanmaktadır. Ona ait hikâyelerdeki malûmatla bu şifahî rivayetleri birleştirmek suretiyle Kerem'in XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı, Anadolu'nun büyük bir kısmını dolaştığı, Kayseri'de öldüğü ileri sürülebilir. Hayatı etrafında bir halk hikâyesi teşekkül etmiştir. Kerem ile Aslı. Kerem'e ait şiirler ancak bu hikâye içinde günümüze kadar gelebilmiştir. Bununla beraber bu hikâyede Keremin diye gösterilen şiirlere sonradan başka âşıkların şiirleri de karışmıştır.

VII

Çıkar tahta divan eyler
Aslı kaşların gözlerin
Göz yaşın kan revân eyler
Yavru kaşların gözlerin

Çıkar tahtında oturur
Hükmünü yere yetirir
Dilsizi dile getirir
Yavru kaşların gözlerin

Havada şâhine benzer
Meryem'in saçına benzer
Gökte güvercine benzer
Yavru kaşların gözlerin

Kâh ağlatır kâh güldürür
Kâh güzelliğin bildirir
Âhır Kerem'i öldürür
Yavru kaşların gözlerin

VIII

Aman felek yandım senin elinden
Bu garip gönlüme ah ü zâr gelir
Ah ettikçe karlı dağlar iniler
Haber aldım kervan ile yâr gelir

Aslı : Hikâyeye göre Keremin sevgilisi Keşiş kızı.

Şahin gibi gökten turna indirir
İndirir de sinesine kondurur
Eller sevdiğine nâme gönderir
Yarin sitem sözü bana kâr gelir

Dertli Kerem eder ebrû kemandır
Yâri görmeyeli hayli zamandır
Ellere yaz bahar çayır çimendir
Niçin bize yağmur ile kar gelir

IX

Hey ağalar nic'edeyim
Ben dönerim gönül dönmez
Bir yavruya düştü meylim
Ben dönerim gönül dönmez

Keklik gibi sekişliden
Göğsü elvan nakışlıdan
Bir harâmi bakışlıdan
Ben dönerim gönül dönmez

Bana kaş oynatır nâdan
Öptüm kaşından gözünden
Aslı bir keşiş kızından
Ben dönerim gönül dönmez

Yoluna koymuşam canı
Didemden akıttım kanı
Kerem sevdi Aslı Hanı
Ben dönerim gönül dönmez

ERCİŞ'Lİ EMRAH

Şiirleri çok defa Erzurumlu Emrah'la karıştırılan bu Emrah, Van'ın Erciş kazasındandır. XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Hayatı etrafında «Emrah ile Selvi» adlı bir halk hikâyesi teşekkül etmiştir. Aşağıdaki şiirler bu hikâyeden alınmıştır.

X

Dedim ay kız ne güzelsin
Dedi dersim hecelenmiş
Dedim sensin dan yıldızı
Dedi hayli yücelenmiş

Dedim dilber bu ne haldir
Dedi ebrûlarım yaydır
Dedim bedirlenmiş aydır
Dedi onbeş gecelenmiş

Dedim dilber yüzün mâhı
Selvi'sin güzeller şâhı
Dedim unutma Emrah'ı
Dedi neylim kocalanmış

XI

Sallana sallana gelen Selâtin
Â(he)ste yürü ayakların kurbanı
Şikeste gönlüme melhem olan yâr
Nâzik elin parmakların kurbanı

Bizim yerde atlı yetmez yayağa
Sarardı gül benzim döndü boyağa
Hasta düştüm kalkabilmem ayağa
Tut kolumdan dayakların kurbanı

İşit gene Han Emrah'ın sözünden
İşvesinden gamzesinden nazından
O yüzünden bu yüzünden gözünden
Dilim dişim dudakların kurbanı

Selvi : Emrah'ın sevgilisi. Emrah ile Selvi isimli halk hikâyesinin kahramanı.
Neylim : Ne eyleyim, ne yapayım.

KARACAOĞLAN

Karacaoğlan, XVII. yüzyılda yaşamıştır. Cenup illerimizde, (Toroslar ve Gâvurdağı bölgesi) 1606 da doğup 1679 da öldüğü tahmin edilmektedir. Doğduğu ve öldüğü yerleri kesin olarak bilmiyoruz. Şiirlerinden Anadolu ve Suriye'nin bir kısmını dolaştığını, küçük yaşta gurbete çıktığını, uzun gurbet yılları geçirdiğini, pek çok güzellerle düşüp kalktığını anlayabiliyoruz. Bu yüzden şiirlerinin en belli temini aşk ve gurbet'in ifadesi teşkil etmektedir. Karacaoğlan mahlasını taşıyan bütün şiirlerin bir tek insana ait olduğunu söylemek zordur. Aynı isimde bir çok şair yaşamıştır. Fakat bunlar hakkında da fazla bilgiye sahip değiliz.

XII

İlk akşamdan vardım kavil yerine
Oy ne gördüm kömür gözlüm gelmedi
Bilmem gaflet bastı yattı uyudu
Bilmem o yâr bize küstü gelmedi

Benim yârim gide gide donandı
İkrar verdi cahil gönlüm inandı
Ay da geldi orta yeri dolandı
Seherin yelleri esti gelmedi

Unuttu mu ahd ü amanı n'etti
Başın alıp gayrı diyara gitti
Benim mecbur olduğumu farketti
Zalım garaz etti kaçtı gelmedi

Karac'oğlan der ki devranım döndü
Gönlüm yücedeydi engine indi
Seherin yelleri şafağın bendi
Hani usul boylu sunam gelmedi

XIII

Baharın geldiği neden bellidir
Bir gül bitmiş yapracığı düzgündür
Esen sabâ zülüfünden tel alır
Deli gönlüm bir Yürüğe vurgundur

Dostumun yaylası derler bu dağı
Koynunda bitmiş de turuncu bağı
Yârim yaylamağa gelmiş otağı
Canım, sana bu yaylalar vurgundur

Dostumun yaylası kayalı taşlı
Bakamam gerdana gözlerim yaşlı
Bir topak perçemli bir hilâl kaşlı
Uyandırman kömür gözlüm yorgundur.

Karac'oğlan donatsalar donumu
Dosta doğru dönderseler yönümü
Bin yaşasam hesap etmem ölümü
Defter tutsam olancası bir gündür

XIV

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Seni görmeyeli göresim geldi
Altın kemer sıkmış ince belini
Usul boylarını sarasım geldi

Olancası : Tutarı, tamamı, topu topu.

Küçücüksün güzel etme bu nazı
Ciğerime bastın ateşi közü
Başına sokmuşsun gülü nerkisi
Yüzünü yüzüme süresim geldi

Aladır gözlerin siyahtır kaşın
Aradım cihanı bulunmaz eşin
Yaylanın karından beyazdır döşün
Uzanıp üstüne ölesim geldi

Karac'oğlan der ki bilirim seni
Adadım yoluna kurban bu canı
Koynunda beslenen ayvayı narı
Çözüp düğmelerin deresim geldi

XV

Sana derim allı gelin has gelin
Suya gider sağ elinde tas gelin
Yedi yıldır ben sevdana düşeli
Kerem eyle şu sevdamı kes gelin

Zalim aşk elinden içmişim ağı
Senin için dolanırım bu dağı
Alam beliğine altın saç bağı
Tak saçına ince bele as gelin

Ben seni severim sen de seversen
İnsan olman il sözüne uyarsan
Çizme olam ayağına giyersen
Ökçesin de çamurlara bas gelin

Bir gül oldum zemheride açıldım
Açıldım da kız koynunda geçindim
Kumaş oldum terzilerde biçildim
Giyin sarıl ak tahtaya bas gelin

Düğmelerin: Düğmelerini,

Karac'oğlan der ki nic'olur halim
Yoluna dökülsün olanca malım
Giyin kutnu kumaş karşımda salın
Ko desinler şu yiğidin şu gelin

XVI

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Şu gelip geçtiğin yollar öğünsün
Kadir Mevlâm seni öğmüş yaratmış
Kısmeti olduğun kullar öğünsün

Hûri melek var mı senin soyunda
Kız nazarım kaldı usul boyunda
Kadir gecesinde bayram ayında
Üstüne gölg'olan dallar öğünsün

Hûri kızlar sürmelemiş gözünü
İlin aşîretin çeksin nazını
Kaldır perçemini görem yüzünü
Yüzüne dökülen teller öğünsün

Karac'oğlan der ki garibim garip
Garibin hâlinden ne bilsin tabip
Akşamdan soyunup koynuna girip
Boynuna dolanan kollar öğünsün

XVII

Ak koların sala sala yürüyen
Nasıl getireyim seni ele ben

Olman : Olmazsın. İnsan olman: İnsan olmazsın, insan değilsin.
Nic'olur : Nice olur, nasıl olur.
Ko : Koy, bırak.
Gölg'olan . Gölge olan:

Ben bir şahin olsam sen bir balaban
Taksam cırnağıma çıksam yola ben

İlinizde yok mu idi kadılar
Ak ellerin altın tasta yudular
Seni bana gövel ördek dediler
Onun için dolaşırım göle ben

Yüklettim yedeğim deste-katarım
Yükümü kumaş ben alana satarım
İki bülbül bir kafeste öterim
Konmaz mıyım yen'açılmış güle ben

Hemene de Karac'oğlan hemene
Çanlı kervan indirmişim Yemen'e
Sevdim ise gönlün ettim kime ne
N'ettim ola şu koğlaşan ele ben

XVIII

Ala gözlüm yıktın benim evimi
Eğlen şu diyarda kal diye diye
Viran ettin bahçem ile bağımı
Tomurcuk güllerim al diye diye

İnsan oğlu kurtulmuyor kazâdan
Yaralılar nasıl durur sızıdan
Akça ceran kurtulmuş da tazıdan
Kaldırmış başını çöl diye diye

Sabah seherinde uğradım sana
Görünce gül yüzlüm kaldım ben tana
Gâfilken bir dolu sundun sen bana
İçirdin ağıyı bal diye diye

Yen'açılmış : Yeni açılmış.
N'ettim ola : Ne ettim acaba.

Karac'oğlan der ki neyleyip n'etmek
Bir fikrim var şu sılayı terketmek
Yıkıl git diyorsun kolay mı gitmek
Sen getirdin beni gel diye diye

XIX

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Her seher her sabah kalk ta bize gel
Tara zülüflerin pek ver tımarı
Ak gerdan üstüne dök de bize gel

Benim yârim güzellerde beserek
Naz eylemiş sevdiğine küserek
Onbir ayak merdivene basarak
Sallanı sallanı çık da bize gel

Fânidir de Karac'oğlan fânidir
Güzel sevmek koç yiğidin kârıdır
Kimse bilmez bugün bayram günüdür
Ağ ellere kına yak da bize gel

XX

Ala gözlü benli dilber
Koma beni el yerine
Altın kemerin olayım
Dola beni bel yerine

Gel kız karşımda dursana
Şu benim halim bilsene
Zülfünden bir tel versene
Koklıyayım gül yerine

Hicine gönlüm hicine
Yiğide ölüm gecine
Al beni zülfün ucuna
Sallanayım tel yerine

Karac'oğlan der n'olayımı
Kolun boynuma dolayım
Nazlı yâr kölen olayım
Kabul eyle kul yerine

Kolun : Kolunu
N'olayım : Ne olayım.

XXI

Erzurum dağından esen ürüzgâr
Bağlama yolumu atım eşkindir
Söylemen yavruya dokunur bana
Yürek pâre pâre gönül coşkundur

Getirin atımı binem Aşkar'a
Alem bilir sevdiğimi âşkâre
Tellâllar çağırtsam günde beş kere
Satılmaz kumaşım gözden düşkündür

Gel beri gel beri de vereyim öğüt
Bir günüm ah geçer beş günüm ağıt
Dostun hatırına değmiş bir yiğit
Onun için dost gözümden düşkündür

Ak sevay giyinmiş boylu boyunca
İliklemiş düğmeleri giyince
Sevdim amma saramadan doyunca
Onun için dost gözümden düşkündür

Atıma binip gideyim mazamaz
Her yiğit de sevdiğiyle gezemez
Sıfat kocar amma gönül kocamaz
Şimdi gönlüm bir yosmaya vurgundur

Ördeksiz göllerin avın avlama
Vefâsız dilbere meyil bağlama
Ben yolcuyum beni yoldan eğleme
Ver bana bir öğüt aklım şaşkındır

Karac'oğlan der ki ben de yanarım
Yâr yitirdim yana yana ararım
Üç güne koydumdu kavl ü karârım
Bugün yârdan ayrılalı beş gündür

Aşkar : İslâm pehlivanı Battal Gazi'nin atı

XXII

İki ceran götürdüler bahçeye
Girdim o bahçenin gülleri bir hoş
Yağar yağmur serin serin bâd eser
Irganan selvinin dalları bir hoş

Yâr oturmuş kurulur naz postuna
Hiç bakmıyor yârenine dostuna
Yaz gelince çayır çimen üstüne
Yâr bade doldurur elleri bir hoş

Çıkmış yücesine avını avlar
İnmiş enginine ceylân kovalar
Değmen şu ceylâna beyler ağalar
Şirin şirin söyler dilleri bir hoş

Karac'oğlan der ki âşıkım saza
Dayanılmaz sunam sendeki naza
Elinde kadehi dudakta meze
Gerdana dökülen telleri bir hoş

ÂŞIK ÖMER

Âşık Ömer Aydın'lıdır. XVII. yüzyılda yaşamıştır. Şiirlerinde bu yüzyılın tarihî hâdiselerinden çokça bahsetmesine bakarak onun bir ordu şairi olduğu söylenebilir. Bursa, Varna, Bağdat, Sinop ve İstanbul gibi yerleri dolaşmış olduğunu gene buralar için söylediği şiirlerden anlıyoruz. Aruzla söylediği şürleri de vardır. 1707 de ölmüştür.

XXIII

Gel dilberim kan eyleme
Seni kandan sakınırım
Doğan aydan esen yelden
Seni günden sakınırım

Tabibim hışmınan bakma
Ben kulun odlara yakma
Yanağına güller sokma
Seni gülden sakınırım

Haldan bilir haldaşım var
Yola gider yoldaşım var
Üç yaşında kardaşım var
Seni ondan sakınırım

Ömer'im der ben de geldim
Tazelendi eski derdim
Sen bir kuzu ben bir kurdum
Seni benden sakınırım

XXIV

Sabahtan bahçeye girdim
Bülbülüm güle sarmaşmış
Dost gülün engel koparmış
Sefil fidana sarmaşmış

Ben aşıkım bana yazık
Parmağında hatem yüzük
Kolların sıkmış bilezik
Zülfü gerdana sarmaşmış

Aşıkım sakın unutma
Meftununum oda yakma
Kelp rakip ileri gitme
Bir can bir cana sarmaşmış

Ömer'indir diler dilek
Ahımdan yanıyor felek
Âhır bizi eyler helâk
Bu dertler bize sarmaşmış

XXV

Elâ gözlerine kurban olduğum
Yüzüne bakmaya doyamadım ben
İbret için gelmiş derler cihana
Noktadır benlerin sayamadım ben

Aşkın ateşidir sinemi yakan
Lûtfuna erer mi cevrini çeken
Kolların boynuma dolanmış iken
Seni öpmelere kıyamadım ben

Terkeyledim ağalarım beylerim
Boz bulanık seller gibi çağlarım

Anın için ben ahedip ağlarım
Ayrılık oduna doyamadım ben

Kaldı deli gönül kaldı hep yasta
Mevlâm erdir beni murada kasta
Âşık Ömer eder sevgili dosta
Allah'ısmarladık diyemedim ben

ERZURUMLU EMRAH

Emrah, XVII. yüzyılın sonlarında Erzurum'un bir köyünde doğmuş, 1844 yılında Niksar'da ölmüştür. Şiirlerinden Orta Anadolu'nun büyük bir kısmını dolaştığı, Kastamonu, Sivas, Konya ve Niğde'ye uğradığı anlaşılmaktadır. Aruzla yazılmış şiirleri de vardır. Böyle şiirlerinde divân şairlerinin kötü bir taklitçisi olarak görülür. Hece vezni ile yazdığı şiirleri yüzünden halk şairleri arasında önemli bir yer tutmuştur.

XXVI

Bad-ı sabâ selâm eyle yârime
Çıkıp annacımda gülüp durmasın
Ben doydum usandım güzel sevmeden
Uğrun uğrun selâm salıp durmasın

Gayrı hûblar ile yoktur bazarım
Hilâl kaşlarında kaldı nazarım
Yol üstüne kazman benim mezarım
Yâr gelip geçtikçe yanıp durmasın

O yarin sitemi bana pek çoktur
Aradım cihanı menendi yoktur
Var yürü göğsüne düğmeler diktir
Esen ürüzgârlar döğüp durmasın

Emrah eder bir bahçecik tutalım
Kırmızı gül goncasına katalım
Gel seninle sarılalım yatalım
Hasret kıyamete kalıp durmasın

XXVII

Sabahtan uğradım ben bir fidana
Dedim mahmur musun dedi ki yok yok
Ak elleri boğum boğum kınalı
Dedim bayram mıdır söyledi yok yok

Dedim inci nedir dedi dişimdir
Dedim kalem nedir dedi kaşımdır
Dedim onbeş nedir dedi yaşımdır
Dedim daha var mı söyledi yok yok

Dedim ölüm vardır dedi aynımda
Dedim zulüm vardır dedi boynumda
Dedim ak memeler dedi koynumda
Dedim ver ağzıma söyledi yok yok

Dedim Erzurum ne dedi ilimdir
Dedim gider misin dedi yolumdur
Dedim Emrah nedir dedi kulumdur
Dedim satar mısın söyledi yok yok

XXVIII

Dedim dilber didelerin ıslanmış
Dedi çok ağladını sel yaresidir
Dedim dilber yanakların dişlenmiş
Dedi zülfüm değdi tel yaresidir

Dedim dilber yanakların al olmuş
Dedi bana bugün başka hal olmuş
Dedim dilber yanakların gül olmuş
Dedi çiçek soktum gül yaresidir

Dedim Emrah aklım başımdan aldın
Dedi bu cihanda beni mi buldun
Dedim dilber niçin sarardın soldun
Dedi çekticeğim dil yaresidir

XXIX

Güzel sallanarak nerden gelirsin
İşin nedir maslahatın sevdiğim
Kaldır nikabını görem yüzünü
Balaban bakışlı gözün sevdiğim

Ay doğa da altın başın parlaya
Gün değe de top zülüfler terleye
Seni bastırmayım kuru yerlere
Gül döşeyim yollarına sevdiğim

Tan yıldızı gibi parladın çıktın
Gören âşıkların bağrını yaktın
Güzel turna mısın gölden mi kalktın
Al valasın yeşil başın sevdiğim

Benim yârim porsuk bağlar başını
İnci imiş sedef sandım dişini
El yanında baksam yıkar kaşını
Tehnalarda gülüşünü sevdiğim

Kıyameti ırak uzak dediler
Zülüfü gerdana tuzak dediler
Hay vah Emrah'a yazık dediler
Ağlama hey gözün yaşın sevdiğim

D E R T L İ

Dertli'nin öz adı İbrahim'dir. 1772 yılında Bolu'nun Şahnalar köyünde doğmuştur. Çocukluğu köyünde çobanlık yapmakla geçmiş, babasının ölümü ve tarlalarının bir ağa tarafından zaptedilmesi üzerine sazını omuzuna vurup gurbete çıkmış; İstanbul'u, Konyayı, Mısır'ı dolaşmıştır. 1845 te Ankara'da ölmüştür.

XXX

Hatırlayıp sormaz benim hâlimden
Kirpikleri kara kalem kaşlı yâr
Zikr ü fikri gitmez aslâ dilimden
Anadan gülmedik garip başlı yâr

Esb-i aşka süvar olsam yarışmaz
Hûnı didem deryalara karışmaz
Çoktanberi küsülüdür barışmaz
Benim ile mercimeği taşlı yâr

Dertli sefil gezer gurbet ellerde
Beyhude şöhreti gezer dillerde
Yârim gelir deyi gözü yollarda
Elleri kınalı gözü yaşlı yâr

N U R İ (Tokat'lı)

1826 - 27 yılında Tokat'ta doğduğu tahmin edilmektedir. Genç yaşında babası Veli Hoca ölmüş ve Nuri yetim kalmıştır. Asıl adı Mahmut'tur. Sivas, Çankırı, Çorum, Ordu, Giresun, Karahisar ve Samsunu gezmiş, 1885 te Samsun'da ölmüştür. Bir müddet Erzurum'lu Emrah'ın çıraklığını yapan Nuri, Bektaşi tarikatındandır.

XXXI

Acep ben ne dedim o şivekâra
Bugün yine yüz göz eğri kaş eğri
Yıkmış fesi zülfün dökmüş kenara
Selv-i nâzım zülüf kesmiş baş eğri

İçmiş gelir yâr sığamış kolunu
Tutmuş ülfâdeler sağ u solunu
Geksin rakip ayıklasın yolunu
Dokunmasın ayağına taş eğri

Nuri cana yetti bu nâr-ı hasret
Tuttu etrafımı gam u gasâvet
Bilmem nedir yarap bu sırr-ı hikmet
Sardı can evimden bir ateş eğri

D A D A L O Ğ L U

Dadaloğlu'nun 1785 - 1865 yılları arasında yaşadığı tahmin edilmektedir. Asıl adı Veli'dir. Babasının da Dadaloğlu mahlasıyle şiirler yazan Âşık Musa adlı bir şair olduğunu biliyoruz. Dadaloğlu'nun şiirleri göçebelikten çıkarılıp yerleştirilmek istenen Türkmen aşiretlerinin mücadeleleri ve bu yeni hayat nizamı karşısında duyduklarının anlatılmasıyla doludur. XIX. yüzyılın 2. yarısında Derviş ve Cevdet Paşaların idaresindeki Fırka-i Islâhiye bunları yerleştirmeye memur edilmiş, göçebe aşiretlerin karşı gelmesi yüzünden aralarında mücadeleler olmuştur.

XXXII

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Severim kır atı bir de güzeli
Değip on beşime kendim bileli
Severim kır atı bir de güzeli

Atın beli kısa boynu uzunu
Kuru suratını elma gözünü
Kızın iplik iplik süt beyazını
Severim kır atı bir de güzeli

Atın höyük sağrı kalkan döşlüsü
Kalem kulaklısı çekiç başlısı
Güzelin dal boylu samur saçlısı
Severim kır atı bir de güzeli

At koşu tutmasın çıktığı zaman
Yalı kaval gibi yıktığı zaman
At dört kız on beşe yettiği zaman
Severim kır atı bir de güzeli

Dadaloğlu'm hile yoktur işimde
Yiğit olan yiğit görür düşünde
At dördünde güzel onbeş yaşında
Severim kır atı bir de güzeli

XXXIII

Gel ha güzel gel ha methin söyleyim
Ağzın şeker dudakların bal gibi
Yaşta küçük amma boyda münasip
Sallanıyor bir fidanca dal gibi

Kalem aldım kaşlarını çatmaya
Hicap ettim adın sual etmeye
Baban seni az bahaya satmaya
Bakıp durur bin liralık mal gibi

Geydireyim yeşil ilen alınan
Besliyeyim şeker ilen bal ilen
Baban seni bana verse malınan
Koklarıdım yeni açmış gül gibi

Hezele de Dadaloğlu'm hezele
Melhem eyle gel yaramı tazele
Ak saray gerektir böyle güzele
Çalışırdım on halayık kul gibi

---

ilen : ile.

RUHSATİ

Sivas'ın Deliktaş nahiyesindendir. 1856 da doğmuş, 1899 da ölmüştür. Asıl adı Mustafadır. Ömrü çobanlık, çiftçilik yapmakla ve yoksulluk içinde geçmiştir. İcadi, Cehdi mahlaslariyle de şiir yazmıştır. Doğduğu köyde ölmüştür. Ruhsati halk şairlerimiz içinde, şekil güzelliğine en çok dikkat edeni sayılabilir.

XXXIV

Duldalanma yâr Mevlâyı seversen
Yandırır cihanı şanlı gözlerin
Âhiri mevtime sebep olursun
Tek bana gösterme gamlı gözlerin

Kara belik ak gerdana yaslanır
Deli görse mah-cemâlin uslanır
Samsun Diyarbakır Van'da seslenir
Belli her kazâda ünlü gözlerin

Gamzelerin öldürmeye yay tutar
Gözüm yaşı umman olmuş çay tutar
Beni görür gözün yumar huy tutar
Belâdır başıma cinli gözlerin

Bilemem ki Ruhsati'nin suçunu
Üç güzele taratmışlar saçını
Sara idim al beşiğin içini
Sallasam uyusa ninni gözlerin

XXXV

Toplanıp toplanıp gelmen yanıma
Yüreciğim yaralıca güzeller
Beni öldürüp de girmen kanıma
Gam yükümüz kiralıca güzeller

Gönlümüz alçaktır yüce değilim
Sarığıma bakman hoca değilim
Sakalım ak amma koca değilim
Daha gözüm çıralıca güzeller

Gözüm : Gözümün.
Huy tutmak : Cin tutmak, sar'a nöbeti geçirmek.

Ah neyleyim yeşilim yok alım yok
Size yarar şekerim yok balım yok
Fukarayım mangırım yok pulum yok
Ararsınız paralıca güzeller

Ruhsatı'm da hepinize baş olur
Çoğu sako giyer cebi boş olur
Birer öpüş hatırcığım hoş olur
Törelice törelice güzeller

XXXVI

Yenice bir bağa bağdan oldum
Lebi sükker yanakları al çalar
Kemhalar giyinmiş selvi boyuna
İnce bele lâhûriden şal çalar

Her nereden baksaın karşı gelir de
Adûlardan intikamın alır da
Benim Mecnun olduğumu bilir de
Eminsin diye dudağına bal çalar

Haşeri hey deli gönül haşeri
Ah ettikçe elâ gözler yaşarı
Kerem et sevdiğim çıkma dışarı
Seher yeli zülüfünden tel çalar

Güzelliğin şu âleme tanıtma
Ara yerde nâhak yere kan etme
Kerem eyle Ruhsatı'nı unutma
Düşmanlar sevinip bize el çalar

XXXVII

Gel gidelim uzaklara sevdiğim
Bizi söylesinler ellere karşı

Eğil bir yol bal dudaktan öpeyim
Ağzından dökülen ballara karşı

Kerem eyle beni tanı sevdiğim
Uğruna koymuşum canı sevdiğim
Bana verirler mi seni sevdiğim
Alayım kaçayım ellere karşı

Malım mülküm hep yoluna koymuşum
Kaç yıl oldu seni böyle sevmişim
Her ağızdan senin methin duymuşum
Gel de sevişelim ellere karşı

Dünya benim olur yâri gördükçe
Rahmeylemez bende zârı gördükçe
Kışım bahar olur seni gördükçe
Ruhsati sevinir ellere karşı

XXXVIII

Bölük bölük olmuş gelir güzeller
Önde giden boz mayaya kurbanım
Benim gelin ile yoktur amanını
Şu sallanan kız mayaya kurbanım

Yine nerden geldin böyle durarak
Sağına soluna gerdan kırarak
Seher vakti her makamdan çalarak
Zülüfleri saz mayaya kurbanım

Ne gelirse söyler olsun dilinden
Neler çektim bu sevdanın elinden
Bülbül vaz mı gelir gonca gülünden
Elâ gözler süz mayaya kurbanım

Ben de Ruhsati'yim canda cânanım
Mevlâyı seversen incitme tenim
Şimdi Kerem gibi yanacak benim
Düğmelerin çöz mayaya kurbanım

Son iki mısra ile şair Kerem ile Aslı hikâyesine işaret etmektedir. Bu hikâyede, bir keşiş kızı olan Aslı'yı babası, Kerem gibi bir müslümana vermek istemediği için, kızına sihirli bir gömlek giydirmiştir. Gerdek gecesinde Kerem, sabaha kadar uğraşır bu sihirli gömleğin düğmelerini çözemez. Acısından bir ah, çeker, ağzından bir ateş çıkar ve Kerem yanıp kül olur.

PERVANE

Pervane mahlası ile şiirler yazan şairin asıl adı Zeynel Âbidin'dir. Âşık Hakkı adiyle tanınmıştır. 1863 de Tarsus'un Yenice köyünde doğmuş 1928 de Merzifon'un Harız köyünde ölmüştür, Bir ara Hacıbektaş'da Çelebi Cemaleddin'in kâtipliğini yapmıştır.

XXXIX

Bakışın eğlence yeter
Kirpiklerin cana batar
Yürüdükçe çiçek biter
Suna boylu yosma gelin

Koyma beni el yerine
Kara perçem tel yerine
Koku lâzım gül yerine
Kölen olam küsme gelin

Boyun gören geçer candan
Azad eyle kurtar dilden
Sende kılıç boyun benden
Amanım var kesme gelin

Alaydım bâri koynuma
Ölüm girmezdi aynıma
Zülfün telini boynuma
Taktım amma çekme gelin

Pervane'm der düştüm nâra
Yolumu uğrattım zora
Koymuşum yüzümü yere
Amanım var basma gelin

XXXX

Dinleyin ağalar güzel öğmeyi
Taşlar alıp kara bağrım döğmeyi
Bir bakışı Gürcistan'ı değmeyi
Hergün selâmına durmalı gelin

Boyunu benzettim servi semene
Hüsnünü verememe Hind'e Yemen'e

Seni gören yiğit gelir imana
Can verip yolunda ölmeli gelin

Gülüşün değişmem Erzurum Van'a
Bin yaşasın seni doğuran ana
Taramış perçemin beyaz gerdana
Gözleri kudretten sürmeli gelin

Açılmış goncası al yanağında
Arasan bulunmaz cennet bağında
Arzumanım kaldı göğsün ağında
Seni bir fendile sarmalı gelin

Pervane kılıcın almış destine
Siyah mendil bağlar kaşın üstüne
Yiğit olan kıymaz sadık dostuna
Seni sevdiğine vermeli gelin

SERBESTÎ

Şiir Adana'dan derlenmiştir. Şairi hakkında bilgimiz yoktur.

XXXXI

Gönül Mecnun gibi dağa yayıldı
Dağlar lâlesini dudağından öp
Ben dedim öpmeye sine yahşidir
Gönül çok yalvardı yanağından öp

Bahçeyi ekerler hardan ötürü
Hastayım gelmişim nardan ötürü
Yetişir ey gönül yârdan ötürü
Git Şah-ı Merdan'ın ayağından öp

Kaşların kemandır gözlerin ceylân
Bir bakışın nice dertlere derman
Hasretiyle getti Sultan Süleyman
O ala gözlerin çanağından öp

Serbest'nin nur dökülür yüzünden
Konuştukça dür dökülür sözünden
Bu yüzünden o yüzünden gözünden
Dilinden dişinden dudağından öp

SÜMMANÎ

1862 yılında Erzurum'un Narman köyünde doğmuş 1914 te ölmüştür. Asıl adı Hüseyindir. Ömrünü çobanlıkla geçirmiştir. Doğu Anadolu'da büyük bir tesir bırakmıştır.

XXXXII

Bir vefasız dilber ağlattı beni
Serimi sevdaya saldı eyvah ey
Gene tazeledi eski yaralar
Düşmanlar peşime güldü eyvah ey

Ben sana ne dedim ey kaşı keman
Şadettin cihanı dillere destan
Koynun işi cennet bağ-ı gülüstan
Turunç memelerin soldu eyvah ey

Sümmanî biçare kadrin bilen yâr
Çok mu çekeceğim derdin yalan yâr
Evvel benim ile söyleyip gülen yâr
Şimdi ırak yerde kaldı eyvah ey

ÂŞIK VELÎ

XXXXIII

İsabet etmedin benim sözüme
Bu aylarda belli oldu hilen yâr
Gelin geçin hoş görünün gözüme
Bulamadım sencileyin çelen yâr

Varır eller ile aşna olursun
İntizar eylerim haktan bulursun
Ben gidersem melûl mahzun kalırsın
Koyun gibi ciğerinden melen yâr

Amma dilber çok iş bilir ustasın
Bilmem sarhoş musun bilmem hastasın
Sinem puta etmiş meteristesin
Muhkem imiş alamadım kalen yâr

Çek ettiler bir zindanın içine
Sormadılar bu garibin suçu ne
Urganım attılar dar ağacına
Merhametin yoktur elden alan yâr

Güzel senin anan nasıl anadır
Ak gerdanda benler tane tanedir
Merhametin yok mu yedi senedir
Âşık Velî kapınızda kölen yâr

XXXXIV

Dost dost diye hayalına yeldiğim
Dost ise ayırmış özünü benden
Çatık kaşı, benlerini sevdiğim
Dost ise çevirmiş yüzünü benden

Hanı dost uğruna can baş verenler
Hasbeten söylesin gözle görenler
Şimdi bizden yüz çevirmiş yârenler
Evel kekitmezdi gözünü benden

Gözüm yaşı döner m'ola sellere
Bu ayrılık har düşürür dillere
Evvel aşna idim her bir hallere
Şimdi sakınıyor sözünü benden

Sadık gerek dost yoluna soyuna
Gönül kail Hak'tan gelen oyuna
Besbelli ki oynıyamam yayına
Anın'çün kaldırmış nazını benden

Her sabah naz ile gelip geçerken
Doldurup da al bâdeler içerken
Veli'm eydir ak göğsünü açarken
Şimdi nikaplamış yüzünü benden

Anın'çün : Onun için.
Aşna : Âşina.

K E M T E R

XIX. yüzyılın ortalarında yaşamıştır. Şarkışla'nın Kale köyündendir. Âşık Velî, Kemter'e usta demektedir. Kemter, Velî'nin sağlığında ölmüştür. Anadoluda çok gezmiş ve Konya'da evlenmiştir. Hakkında başka bilgimiz yoktur.

XXXXV

Bir kömür gözlünün kahrın çekerim
Güzel ömrüm telef ettim az kaldı
Başım alam ne diyâre gideyim
Güvendiğim üç beş günlük güz kaldı

N'olayıdı olayıdı sağ yârim
Kolaylıkla terketmenem vatanım
Çakır tikenine dağlattın tenim
Ne üst kaldı ne baş kaldı yüz kaldı

İşte böye bir ey'olmaz hâlim var
Alan da yok harçlık edem lâlim var
Binişim yok bir köhnecik şalım var
Safa gitti bir nükteli söz kaldı

Dertli Kemter niye geldin bu vakit
Âhır şerdir niye geldin bu vakit
Cadde yollar batal oldu bu vakit
Giden de yok bir körlecik iz kaldı

Terketmenem : Terketmem .
Ey'olmaz : İyi olmaz.

Z İ H N İ

Artvin'li ve sağ olduğunu tahmin ettiğimiz bu şair hakkında elimizde hiçbir bilgi yoktur. Bu şiir Ülkü, yeni seri, 1942. sayı 26 da neşredilmiş, fakat şairi hakkında başka bilgi verilmemiştir.

XXXXVI

Bugün gördüm ben bir güzel
Gezer bahçede bahçede
Altın tasta şerbet ezer
Güzel bahçede bahçede

Başında kırmızı vala
Düşmüş ördek yeşil göle
Muradını güle güle
Sezer bahçede bahçede

Dili bülbül yaz içinde
Saçı teldir saz içinde
Gülgülleri naz içinde
Süzer bahçede bahçede

Saba eser ve zan olur
Bülbül sesi ezan olur

Yârin boyu fidan olur
Uzar bahçede bahçede

Gönül dünyasına küser
Başta kavak yeli eser
Ağaç kesmez gönül keser
Hızar bahçede bahçede

Şeytan mı dersin oy'nuna
Günahı kendi boynuna
Bir çift nar almış koynuna
Ezer bahçede bahçede

Boyu selvi beli ince
Yanakları al al gonca
Zihni destana gelince
Dizer bahçede bahçede

XXXXVII

Sen bir ceylân olsan ben de bir avcı
Avlasam çöllerde saz ile seni
Bulunmaz dermanı yoktur ilâcı
Vursam yaralasam söz ile seni

Kurulma sevdiğim güzelim deyin
Bağlanma karayı alları giyin
Ben bir çoban olsam sen de bir koyun
Beslemem elimde tuz ile seni

Koyun olsan otlatırdım yaylada
Tellerini yoldurmazdım hoyrada
Balık olsan takla vursan deryada
Düşürsem toruma bez ile seni

Veysel der ismini koymam dilimden
Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Kuş olsan da kurtulmazdın elimden
Eğer görsem idi göz ile seni

XXXXVIII

Derdimi dökersem derin dereye
Doldurur dereyi diiz olur gider
Irakipler geldi girdi araya
Korkarım yâr benden yoz olur gider

Deyin : Diye

Ilgıt ılgıt yeller eser seherde
Dost beni düşürdü onulmaz derde
Yâr ile buluşsak bir tenha yerde
Duyar ırakipler söz olur gider

Pervane ateşten sakınmaz canı
Uğruna koymuşum başı bedeni
Doldur tüfengini hedef et beni
Yarem doksan dokuz yüz olur gider

Veysel der çıkayım bir yüce dağa
Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa
Zaman gelir tenim düşer toprağa
Karışır yellere toz olur gider

IL

Yeni mektup aldım gül yüzlü yârdan
Gözetleme yolları gel deyi yazmış
Sivralan köyünden bizim diyardan
Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış

Beserek'te lâle sünbül yürüdü
Güldede'yi çayır çimen bürüdü
Karataşta kar kalmadı eridi
Akar gözüm yaşı sel deyi yazmış

Eğlenme gurbette yayla zamanı
Mevlâ'yı seversen ağlatma beni
Benek benek mektuptadır nişanı
Göz yaşım mektupta gül deyi yazmış

Kokuyor burnuma Sivralan köyü
Serindir dağları soğuktur suyu
Yâr mendil göndermiş yadigâr deyi
Gözünün yaşını sil deyi yazmış

Veysel bu gurbetlik kâr etti cana
Karıştır göçünü ulu kervana
Gün geçirip fırsat verme zamana
Sakın uzamasın yol deyi yazmış

L

Uyandım kuşların ince sesine
Seherle birlikte iniler durur
Ses verdim sesine bilircesine
Âşıkın derdini yeniler durur

Baharda çağlayan bulanık sular
Durmadan kendini taşlara çalar
Eşinden ayrılmış bir geyik meler
Dağlar sada verir çiniler durur

Veysel de yaralı geyik gibidir
Kapalı dertleri büyük gibidir
Ne sarhoştur ne de ayık gibidir
Sinesi kös gibi gümüler durur

ALİ İZZET ÖZKAN

LI

Türkmen kızı bar oynuyor
Ellerini ata ata
Dikçe dikçe sıçırıyor
Bülbül gibi öte öte

Kol attılar omuzlara
Yeşil val'indi gözlere
Yaşmak çeker ağızlara
Parmağile tuta tuta

Üçü birden mâni söyler
Irgalanır uzun boylar
Yassı Dağ'a geldi köyler
Birbirini ite ite

Bar başını tutan gelin
İyi hopla iyi salın

Ayağında sarı nalın
Bizden kaçar öte öte

Dülget köylü Penez köylü
Melek-sima hûri soylu
Zıvart'lılar kısa boylu
Cura kalmış yata yata

Burunu hızmalı kızlar
Cığıl cığıl yanar yüzler
Ciğerimden meze közler
Yakar beni oda oda

Kimi yerli kimi Türkmen
Keyvenk güzelleri yaman
Bir öpüş ver kaşı keman
Al'İzzet'e Al'İzzet'e

Val'indi : Vala indi.

b - Tabiat Duygusunun ağır bastığı koşmalar

PÎR SULTAN ABDAL

I

Gelmiş iken bir habercik sorayım
Niçin gitmez Yıldız-Dağı dumanın
Gerçek erenlere yüzler süreyim
Niçin gitmez Yıldız-Dağı dumanın

Alçağında al kırmızı taşın var
Yükseğinde turnaların sesi var
Ben de bilmem ne talihsiz başın var
Niçin gitmez Yıldız-Dağı dumanın

Benim Şah'ım al kırmızı bürünür
Dost yüzün görmiyen düşman bilinir
Yücesinden Şah'ın ili görünür
Niçin gitmez Yıldız-Dağı dumanın

El ettiler turnalara kazlara
Dağlar yeşillendi döndü yazlara
Çiğdemler takınsın söyle kızlara
Niçin gitmez Yıldız-Dağı dumanın

Şah'ın bahçesinde gonca gül biter
Anda garip garip bülbüller öter
Bunda ayrılık var ölümden beter
Niçin gitmez Yıldız-Dağı dumanın

Ben de bildim şu dağların şahısın
Gerçek erenlerin nazargâhısın
Abdal Pîr Sultan'ın seyrangâhısın
Niçin gitmez Yıldız-Dağı dumanın

K E R E M

II

Sabah oldu şavkın batmaz
Döne Kervankıran döne
Aşk ateşi serden gitmez
Döne Kervankıran döne

Yıldızlardan ürüşansın
Benim gibi perişansın
Garip başına düşensin
Döne Kervankıran döne

Parmağında hatem yüzük
Kolunda altın bilezik
Boynun eğmiş kıza yazık
Döne Kervankıran döne

Yücelerden düze indim
Tatlı canımdan usandım
Yıldız gördüm sabah sandım
Döne Kervankıran döne

Sana kervankıran derler
Yâre ikrar veren derler
Bana Dertli Kerem derler
Döne Kervankıran döne

Kervankıran : Tan yıldızı, seher yıldızı. Bir menkabeye göre: Tan yıldızının doğduğunu görerek, sabah oldu diye yola çıkan bir kervan çölde yolunu kaybetmiş ve mahvolmuş. Onun için bu yıldıza Kervankıran demişler.

KARACAOĞLAN

III

Yazın evvel-baharında
Teferrüçte gör almayı
Yel esip yere düşmeden
Budağında kır almayı

Almanın budağı ağlar
Göz yaşı durmayıp çağlar
Beyler paşalar ağalar
Diz üstüne kor almayı

Mevlâm öğmüş te yaratmış
Mor menevşe boynun eğmiş
Yavrunun elleri değmiş
Al yüzüne sür almayı

Perişan gönlüm perişan
Almadır âşıka nişan
Almasız yâre kavuşan
Ah eder anar almayı

Karac'oğlan kaynar coşar
Aşk dalgası boydan aşar
Bir kötüye yolu düşer
Kadrin bilmez yer almayı

IV

Yücesinde namlı namlı karım var
Seni yaylıyacak zamanın dağlar
Başından aşmaya yoktur mecalim
Kalmadı dizimde dermanım dağlar

Yağmur yağar mor sünbüller bitirir
Yel estikçe kokularını yetirir
Sarı çiçek sarvan kurmuş oturur
Karışmış güllere çimenin dağlar

Sarı çiçek sallanıyor naz ile
Dem sürmedim on beşinde kız ile

Şimdi öksüz kaldım kırık saz ile
Ah ettikçe tüter dumanım dağlar

Yaz gelir illerin çözülür konar
Güzeller suyundan içip de kanar
Küpeler kulakta mum gibi yanar
Gördükçe artıyor imanım dağlar

Karac'oğlan der ki çöktüm oturdum
Bağ bahçe diktim de meyve bitirdim
Alnı top kâküllü yavru yitirdim
Bir köşende kaldı gümanım dağlar

Alma : Elma.
Menevşe : Menekşe.
Yavru : Sevgili karşılığı kullanılmıştır.
Kadrin : Kadrini.

ÂŞIK ÖMER

V

Bahar oldu gül açıldı
Külli rahmetler saçıldı
Dürlü çiçekler açıldı
Kangımız alâ çiçektir

Lâle eder ben lâleyim
Hem şitayım hem safayım
Cümlenizden ben alâyım
Kangımız alâ çiçektir

Karanfil beni ekerler
Alır saksıya dikerler
Beylere peşkeş çekerler
Kangımız alâ çiçektir

Benefşe der behey Tanrı
Niçin benim boynum eğri
Âşıklar söylerler doğru
Kangımız alâ çiçektir

Sünbül der ki donum aktır
Cümlemiz yaratan Hak'tır
İçimizde hiç kem yoktur
Kangımız alâ çiçektir

Ömer tuttu sünbül sözün
Gonca ikaz etse gözün
Getirsin Çiçeğin yüzün
Her biri alâ çiçektir

Kangımız : Hangimiz.
Safa : Burada sayf'tan bozulma olarak kullanılmıştır. Sayf yaz demektir.

ÂŞIK VEYSEL

VI

Girdim dostun bahçesine
Hayran oldum o dallara
Çiçeklerin rayhasına
Hayran oldum o dallara

Kimi ufak kimi iri
Her biri tutmuş bir yeri
Her zaman ayak üzeri
Hayran oldum o dallara

Baktım acıdım halına
Kuşlar kondurmuş dalına
Yaprak sesi kuş diline
Hayran oldum o dallara

Yel estikçe hışır hışır
Olan yaprak titireşir
Seher yeliyle koklaşır
Hayran oldum o dallara

Kimi sulu kimi susuz
Yatmaz uyumaz uykusuz
Hayal bilmez ürüyasız
Hayran oldum o dallara

İsyan bilmez olmaz ası
Dalda güzeldir meyvası
Boyun büküp dal eğnesi
Hayran oldum o dallara

Güzel serin gölgesi var
Coşar dallar dalgası var
Derin inler bir sesi var
Hayran oldum o dallara

Uyanırlar bahar çağı
Güzün dökerler yaprağı
Veysel gezdim dağı bağı
Hayran oldum o dallara

c - Koçaklamalar

KÖROĞLU

I

Kıbrız şarabıyla besli
Meydana inerler sesli
Nesilleri aslan nesli
Yarar yırtar yer adamı

Yarın seyreyle bunlara
Kıyarlar tatlı canlara
Belenirler al kanlara
Yarar yırtar yer adamı

Yarın sen görürsün bizi
Kan tutar ovayı düzü
Birine yetmez beş yüzü
Yarar yırtar yer adamı

Sabah seyreyle bunları
Alırlar tatlı canları
Köroğlu'nun aslanları
Aç kurt gibi yer adamı

II

Kıbrız şarabın içmişler
Can ile serden geçmişler
Bu gün oradan göçmüşler
Bir er yırtar söker gelir

Hırlaşır arı gibi
Kopuşurlar sürü gibi
Beş ayının seli gibi
Derelerden akar gelir

Bellidir yiğit yapısı
Şimdi toplanır hepisi
Açıldı Çamlı kapısı
Birbirini teper gelir

Köroğlu'm besler mertleri
Yumşak ederler sertleri
Çamlıbel'in aç kurtları
Birbirini kapar gelir

III

Benden selâm eylen Bolu Beyine
Göndersin Ayvaz'ı göresim geldi
Muhabbeti düştü gönlüm evine
Göndersin Ayvaz'ı göresim geldi

Beş ayı : Beşe ayı, meşe ayı. Meşe seli diye tanınan yaz selinin geldiği ay; haziran ayı.

Eğerleyip Kır-Atıma binmeden
Alayları bölük bölük bölmeden
Bolu şehri ateşlere yanmadan
Göndersin Ayvaz'ı göresim geldi

Şimdi Kır-Atıma biner aşarım
Karadeniz gibi kaynar coşarım
Sinesine eğri kılıç döşerim
Göndersin Ayvaz'ı göresim geldi

Bende Köroğlu'yum yolum salasın
Koç yiğit arzu ettirem sılasın
Depretmeden demir yayın cıdasın
Oğlum Ayvaz seni göresim geldi

IV

Yiğit olan gümbür gümbür gürlesin
Yiğiti doğuran ana bin yaşa
Ak göğdede kızıl kanlar şorlasın
Yiğiti doğuran ana bin yaşa

Davlumbazlar yeğde yeğde vuranda
Çarkacılar sağlı sollu dönende
Eğri kılıç ak göğdeyi bölende
Yiğiti doğuran ana bin yaşa

Gele beyler cenge harbi çalınsın
Çamlıbel askeri ayrı bölünsün
Gece gündüz zarbı meydan kurulsun
Yiğiti doğuran ana bin yaşa

Asıl koç yiğitler pusuda saklı
Belleri kılıçlı eli mızraklı
Hep şahin bakışlı aslan sıfatlı
Yürü kan içenler hep binler yaşa

Köroğlu der bugün burda duralım
Sabah olsun zarbı meydan kuralım
Akan kandan dolu şarap vuralım
Yürü Deli Hoylu'm sen binler yaşa

V

Yürün arslanlarım savaş edelim
Buna kavga derler bey ne paşa ne
Haykırıp haykırıp kelle keselim
Seyreyleyin el ayağı şaşana

Yürün beyler cenge harbi çalınır
İyi kötü bu meydanda bilinir
Kılınç değer adam iki bölünür
Nusrat bizim, beyler neci, paşa ne

Gürzün kösteğini kola takmalı
Arab atı sağa sola yıkmalı
Kargılar mızraklar birden kalkmalı
Fırsat vermen arab atlar kaşana

Köroğlu der durman edek cengimiz
Bunda belli olsun yiğit hangimiz
Üç saat sürmeli burada hengimiz
Tarih yazın şu dağlara nişane

Hengimiz : Âhengimiz

KUL MUSTAFA

VI

İptida Bağdad'a sefer olanda
Atladı hendeği geçti Genç Osman
Vuruldu sancaktar kaptı sancağı
İletti bedene dikti Genç Osman

Eğerleyin Kır Atımın ikisin
Fetedeyim düşmanların hepisin
Sabah namazında Bağdat kapısın
Allah Allah deyip açtı Genç Osman

Sultan Murat eydür gelsin göreyim
Nice kahramandır ben de bileyim
Vezirlik isterse üç tuğ vereyim
Kılıcından al kan saçtı Genç Osman

Kul Mustafa karakolda gezerken
Gülle kurşun yağmur gibi yağarken
Yıkılası Bağdat seni döğerken
Şehitlere serdar oldu Genç Osman

Olanda : Olunca.

DADALOĞLU

VII

Kalktı göç eyledi Avşar illeri
Ağır ağır giden eller bizimdir
Arab atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir

Belimizde kılıcımız kirmani
Taşı deler mızrağımın temreni
Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman padişahın dağlar bizimdir

Dadaloğlu yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir

Avşar : Türknıen aşiretlerinden birinin adı. Geçen Yüzyıla kadar göçebe olarak yaşarlardı. Orta Anadolu ve Toroslar bölgesinde İskân edilmişlerdir. Dadaloğlu Avşar'lardandır.

d - Gurbet Şiirleri

YUNUS EMRE

I

Acep şu yerde var m'ola
Şöyle garip bencileyin
Bağrı başlı gözü yaşlı
Şöyle garip bencileyin

Gezerim Rum ile Şam'ı
Yukarı illeri kamu
Çok istedim bulamadım
Şöyle garip bencileyin

Kimseler garip olmasın
Hasret oduna yanmasın
Hocam kimseler kalmasın
Şöyle garip bencileyin

Söyler dilim ağlar gözüm
Gariplere göynür özüm
Meğer ki gökte yıldızım
Şöyle garip bencileyin

Nice bu dert ile yanam
Ecel ere bir gün ölem
Meğer ki sinimde bulam
Şöyle garip bencileyin

Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garip bencileyin

Hey Emre'm Yunus biçare
Bulunmaz derdine çare
Var imdi gez şardan şara
Şöyle garip bencileyin

Rum ülkesi : Anadolu, Türkler yerleşmeden evvel Rumlarla (Bizanslılarla) meskûn bulunduğu için, Osmanlıların eline geçtikten sonra da uzun zaman Anadolu'ya «Rum ülkesi, diyar-ı Rum» denmiştir .

Yukarı iller : İran ve Azerbeycan bölgesi.

Bencileyin : Benim gibi.

K E R E M

II

Turna gidersen Mardin'e
Turna yâre selâm eyle
Karlı dağların ardına
Turna yâre selâm eyle

Turna gider Göneşen'e
Yere döşene döşene
Al sana verem nişane
Turna yâre selâm eyle

Turna gidersen Ağtaş'a
Karlı dağlar aşa aşa
Hem kavime hem kardaşa
Turna yâre selâm eyle

Turnam geliyor elinden
Yüce dağların belinden
Dertli Kerem'in halinden
Turna yâre selâm eyle

III

Gurbet elde yaman oldu halimiz
Sılaya varmaya nice çağlar var
Ah ederim elim erişmez yâre
Ara yerde yıkılası dağlar var

Bir yiğit düşünce kaldıran olmaz
İyilik dururken kem demek olmaz
Bu kadar yâd elde eğlenmek olmaz
Ne edeyim ayağımı bağlar var

Ne yaman eğlenip kaldım burada
Dilerim Mevlâ'dan erem murada
Bana derler neyin kaldı sılada
Hiç demezler ciğerimi dağlar var

Bozulmuyor alnımdaki yazılar
Yaralarım göz göz oldu sızılar
Gönül bu sevdiğim seni arzular
Vatanında Kerem için ağlar var

IV

Bir han köşesinde kalmışım hasta
Gözlerim kapıda kulağım seste
Kendim gurbet elde gönül sılada

Gelme ecel gelme üç gün ara ver
Al benim sevdamı götür yâre ver

Erzurum dağları duman dildedir
Başım yastıktadır gözüm yoldadır
Aslı hayın yardır adam aldatır

Gelme ecel gelme üç gün ara ver
Al benim sevdamı götür yâre ver

Erzurum dağları kardır geçilmez
Gizli sırdır her adama açılmaz
Ayrılık şerbeti zehir içilmez

Gelme ecel gelme üç gün ara ver
Al benim sevdamı götür yâre ver

Felek sen mi kaldın bana gülecek
Akıttın göz yaşım kimler silecek
Kerem'e dediler ki Aslı'n gelecek

Gelme ecel gelme üç gün ara ver
Al benim sevdamı götür yâre ver

ÂŞIK GARİP

Âşık Garip'in hayatı hakkında bildiğimiz pek azdır. Şifahî rivayetlerin onun için verdiği mâlumatı, Âşık Garip hikâyelerinden çıkarılan biografik bilgilerle birleştirmek suretiyle, Garip'in Tebriz civarından olduğu, XVI. yüzyılda yaşadığı, Erzurum, Kars, Halep gibi şehirleri dolaştığı söylenebilir. Hayatı etrafında bir halk Hikâyesi doğmuştur.

V

Gurbet elde baş yastığa düşünce
Acep neye varır işi garibin
Gelen olmaz giden olmaz yanına
Akar gözlerinin yaşı garibin

Lânet olsun gurbet elin adına
Hiç doyulmaz muhabbetin tadına
Hısım akrabası düşer yâdına
Bir yol ağrıyınca başı garibin

Garip nere varsa karadır yüzü
Nemlidir yakası yaşlıdır gözü
Aşikâr edemez gizlidir sözü
Bir yere gelince başı garibin

Gurbet elde garip kimdir bilmezler
Ağlayınca çeşmi yaşı silmezler
Garip hâlin nedir deyi sormazlar
Bulunmaz yârânı eşi garibin

Âşık Garip gözlerinden yaş döker
Anam yoktur yaka yırtıp yaş döker
Nişanlım yok mezarıma taş diker
Bir çalıdır mezar taşı garibin

VI

İşte geldim gidiyorum
Şen kalasın Halep şehri
Çok nân ü nimetin yedim
Helâl eyle Halep şehri

Sana derler Arabistan
Güzellerin çeşmi mestan
Yeni haber geldi dosttan
Durmak olmaz Halep şehri

Çok garipler sana gelir
Gelir de eğlenir kalır
Her kişi muradın alır
Şen kalasın Halep şehri

Âşık Garip düştü yola
Hızır yardımcısı ola
Gözüme göründü sıla
Şen olasın Halep şehri

VII

Nâme geldi vatanımdan
Vaktı varayım gideyim
Gözlerimden kanlı yaşlar
Aktı varayım gideyim

Ol kerimdir kerem kânı
Kuluna çoktur ihsanı
Gurbet elin kahrı beni
Yaktı varayım gideyim

Bendoldum kanlı zalime
Asla rahmetmez halime
Yedi yıldır yâr yoluma
Baktı varayım gideyim

Âşık Garip yalvar kendin
Yiğit olan döğer bendin
Felek boynuma kemendin
Taktı varayım gideyim

VIII

Gurbette ömrüm geçecek
Bir daracık yerim de yok
Oturup derdim dökecek
Bir münasip yârim de yok

Koyverin kuşu turnaya
Yârin durağın bulmaya
Soyundum derviş olmaya
Hırka ile şalım da yok

Uçtu genç şahinim uçtu
Uçup ta deryayı geçti
Gönlüm bir güzele düştü
Sarfedecek malım da yok

Dünya Karac'oğlan fani
Toprak emer tatlı canı
Hastalandım ilâç hani
Bir acısız ölüm de yok

IX

İzin ver hey ağam ben de gideyim
Ah çekip te arkam sıra ağlar var
Bakarım bakarım sılam görünmez
Aramızda yıkılası dağlar var

Coşkun sular gibi akıp durulma
Kuru gazel gibi esip savrulma
Nerde güzel görsen ona çevrilme
Bizim elde cana kıyar beyler var

Karşıdan karşıya yanar bir ışık
Bunu söyleyenin dilleri âşık
Bir buğday benizli zülfü dolaşık
Gitme diye beni yolda eğler var

Karac'oğlan der ki kendim öğeyim
Taşlar alıp kara bağrım döğeyim
Güzel sevme derler nasıl sevmeyim
Kaşlar arasında çifte benler var

HALİL

XVIII. yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. Bir şiirinde Bursa'dan bahsettiğine bakarak oralı olduğu söylenmektedir. Hayatı hakkında başka bilgimiz yoktur.

X

Kıvrılıp yassılan yollar
Garip midir bencileyin
Çağlayuben akan seller
Garip midir bencileyin

Eğer gece eğer gündüz
Hep anınla eğleniriz
Gök yüzünde olan yıldız
Garip midir bencileyin

Gözden akan kanlı yaşlar
Yüreğim yarası işler

Yuvadan ayrılan kuşlar
Garip midir bencileyin

Çağlayuben akan seller
Her seherde esen yeller
Beylikten ayrılan kullar
Garip midir bencileyin

Halil eydür iki nişan
Yürekte kaynayıp coşan
Sevdiğinden ayrı düşen
Garip midir bencileyin

DADALOĞLU

XI

Çıktım yücesine seyran eyledim
Cebel önü çayır çimen görünür
Bir firkat geldi de coştum ağladım
Al yeşil bahçeli Kaman görünür

Şaştım hey Allahım ben de pek şaştım
Devrettim Akdağ'ı Bozok'a düştüm
Yozgat'ın üstünde bir ateş seçtim
Yanar oylum oylum duman görünür

Biter Kırşehir'in gülleri biter
Çığrışır dalında bülbüller öter
Ufacık güzeller hep yeni yeter
Güzelin kaşında keman görünür

Gönül arzuladı Niğde'yi Bor'u
Gün günden artmada yiğidin zârı
Çifte bedestenli koca Kayseri
Erciyeş karşında yaman görünür

Dadaloğlum da der zatından zatı
Çekin eğerleyin gökçe kır atı
Göçmek değil bizim ilin muradı
Ak yâre gitmemiz güman görünür

RUHSATÍ

XII

Seher yeli yâr köyüne uğrarsan
Dikkat eyle yollarına aman ha
Bazı bazı ansın ahd ü peymanın
Yavaş dokun tellerine aman ha

Gece gündüz yanıyorum nârına
Benden gayrı meyletmesin birine
Can fedadır güzel yârin yoluna
Sardırmasın bellerine aman ha

Gelsin demiş bu gün yine sultanım
Kara göz üstüne kaşı kemanım
Bugün yarın hanesine mihmanım
Kına yaksın ellerine aman ha

Bakamazken nazlı yârin yüzüne
Sürme çekmiş kirpiğine gözüne
Benden gayrı biri yatıp dizine
El değmesin ellerine aman ha

Seher yeli dertli dertli esende
Aramızı boz dumanlar kesende
El sözüne uyup bana küsende
Dikkat eyle dillerine aman ha

Bazı bazı yüreğini yoklasın
Ruhsati'nin yollarını beklesin
Gayrı emaneti hoşça saklasın
Kuş konmasın güllerine aman ha

Kesende : Kesince.

ÂŞIK HACI

1883 yılında doğmuştur. Hatay'a bağlı Kırıkhan ilçesinin Ceylânlı köyündendir.

XIII

Nasıl ayrılayım ellerinizden
Besledim büyüttüm nazlı yâr kaldı
Esirgesin gayrı bizi yaradan
Kâvlimiz bir idi sözlü yâr kaldı

Şahin gibi yar karşımda dönerek
Bülbül gibi daldan dala konarak
O yâr benden daha beter yanarak
Ciğeri ateşte közlü yâr kaldı

Bize böyle imiş Hakk'ın işleri
Hiç kurumaz gözlerimin yaşları
Hatırdan çıkmıyor hilâl kaşları
İspir gibi elâ gözlü yâr kaldı

Âşık Hacı kendim avutamadım
Nen deyip dizimde uyutamadım
Ar ettim ellere duyuramadım
Sırrı yüreğimde gizli yâr kaldı

FERYÂDÎ

Feryâdî 1911 yılında Şarkışla - Baharözü köyünde doğmuştur. Sağdır.

XIV

Nazlı yârdan ayrılalı
Eller gamlı ben gamlıyım
Ceylânı küsmüş gelmemiş
Çöller gamlı ben gamlıyım

Yoktur ben gibi gülmedik
Derdine deva bulmadık
Gövel ördeği gelmedik
Göller gamlı ben gamlıyım

Ne yaman sevda zor imiş
Kaderde neler varımış
Ağaç bağında kurumuş
Dallar gamlı ben gamlıyım

Böyledir dünyanın hali
Yardan ayrılanlar deli
Küstürmüş dertli bülbülü
Güller gamlı ben gamlıyım

Feryâdî'yim yandı özüm
Ah ettikçe çağlar gözüm
Bir köşeye astım sazım
Teller gamlı ben gamlıyım

Ş E N L İ K

1853 yılında Çıldır kazasının Suhara köyünde doğmuştur. Ömrünü çiftçilik ve avcılıkla geçirmiştir. 1913 te aynı köyde ölmüştür. Doğu Anadolu'da büyük bir şöhreti vardır.

XV

Mevlâyı seversen konak et beni
Bu gece eğlenir yatar giderim
Gözden ırak olur gönülden cüda
Derbeder olurum yiter giderim

Çıra yakıp yanımızda oturma
Zahmet edip eve haber götürme
Bir içim su bir lokma nânı getirme
Niyet eder oruç tutar giderim

Allahı seversen tanetme bize
Hak kulun aybını vurmamış yüze
Coşkun seller gibi akıp denize
Bıldır yağan kardan beter giderim

Sabahtan kalkanda han pulu iste
Eğer vermez isem tektir et kısta
Atı koy mezada müşteri sesle
Değeri değmeze satar giderim

Çıldır'lı Şenlik'im aşk havasında
Üryan gönlüm gezer aptal postunda
Kahve ocağında peyke üstünde
Yorgansız döşeksiz yatar giderim

BAYBURT'LU ZİHNÎ

Bayburt'ta XVIII. yüzyılın sonunda doğmuştur. Trabzon ve Erzurum'da medrese tahsili yapmış, İstanbul, Hopa, Erzincan'da memurluklarda bulunmuştur. Bir ara Reşit Paşanın divan kâtipliğini yapan şair 1854 te ölmüştür.

XVI

Vardım ki yurdundan ayak götürmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı
Camlar şikest olmuş meyler dökülmüş
Sakiler meclisten çekmiş ayağı

Hangi bağda bulsam ben o merali
Hangi yerde görsem çeşm-i gazali
Avcılardan kaçmış ceylân misali
Geçmiş dağdan dağa yoktur durağı

Lâleyi sünbülü gülü hâr almış
Zevk u şevk ehlini ah ü zâr almış
Süleyman tahtını sanki mâr almış
Gama tebdil olmuş ülfetin çağı

Zihnî derd elinden her zaman ağlar
Vardım ki bağ ağlar bağban ağlar
Sümbüller perişan güller kan ağlar
Şeyda bülbül terk edeli bu bağı

e - Taşlamalar

(HİCİV ve SOSYAL TENKİT ŞİİRLERİ)

YUNUS EMRE :

I

1. İşitin ey ulular
Âhir zaman olmuştur
Sağ müslüman seyrektir
O da güman olmuştur

2. Danışman okur tutmaz
Derviş yolun gözetmez
Bu halk öğüt işitmez
Ne sarp zaman olmuştur

3. Gitti beyler mürveti
Binmişler birer atı
Yediği yoksul eti
İçtiği kan olmuştur .

4. Yani az koptu erden
El çekmeden murdardan
Deccal çıkacak yerden
Onlar ayan olmuştur.

5. Birbirine yavuz sanır
Ettiği kalır sanır
Yarın mahşer gününde
İşi yayan olmuştur

6. Ey Yunus imdi senin
Aşk ile geçsin günün
Sevdiğin kişi senin
Canına can olmuştur

PÎR SULTAN ABDAL

II

Medet mürvet şu âlemi yaratan
Mahlûkun önünden geçilmez oldu
Dört kapı kırk makam kalktı aradan
Halledip müşküller seçilmez oldu

---

1 — Sağ müslüman seyrektir : İyi, temiz müslüman azdır.

4— Deccal : İslâm inanışına göre kıyamete yakın Deccal isminde bir adam çıkıp Tanrılık iddia edecek, insanların çoğu inanacaktır. Bu tek gözlü adam, Mehdî tarafından öldürülecektir. Şiîlere göre Mehdi 12. imamdır. Sünnîlere göre peygamber sülâlesindendir, dünyanın sonunda gelecek ve müslümanlığı dünyaya yayacaktır.

Murdar, kötü şeylerden el çekmedikçe er, iyi imanlı az yetişiyor, çıkıyor. Bunun için belli oldu artık, bu açık, Deccal çıkacak.

Döndükçe bu devran aksine döndü
Nice âdil Hanlar tahtından indi
Şimdi beyzâdeler hımara bindi
At sürüp önünden geçilmez oldu

Karga şahan oldu kuzgun baz oldu
Mâbutları tanbur ile saz oldu
Kısalar uzadı hep dıraz oldu
Değmelere kaftan biçilmez oldu

Besbelli ki bu kusurlar hep bizde
Şimdi edepsizler gönülde gözde
Edep hay yoktur gelinde kızda
Şimdi Hak'tan yana göçülmez oldu

Pir Sultan Abdal'ım gözümün yaşı
Ağlarım bulunmaz derdimin eşi
Çıktı elden çıktı mahlûkun başı
Kimseye gizli sır açılmaz oldu

SEYRANÎ

Kayseri'nin Develi (Everek) kazasında 1807 tarihinde doğmuştur. Asıl adı Mehmet'tir. 1866 da Develi'de ölmüştür. Şiirlerinin en belli temini devrinin kötülüklerini amansızca tenkit teşkil eder. Bu yüzden İstanbul'da barınamayıp memleketine çekildiği söylenmektedir.

III

Eyvah fukaranın beli büküldü
Medet ticaretin gücüne kaldık
İyiler âlemden göçtü çekildi
Bizler zamanenin piçine kaldık

Dört kapı, kırk makam : Dört kapı : Şeriat, tarikat, hakikat, marifet. Bunların her birinde de onar sıfat var olduğuna inanılır ki buna da Bektaşiler «Kırk makam» derler.

Rüşvet ile yazar hâkim hücceti
Hüccet ile alır kadı rüşveti
Halk bilmiyor dini, şer'i, sünneti
Bozulduk sikkenin tucuna kaldık

Sene bin iki yüz atmış beş tamam
Okunur ezanlar boş bekler imam
Seyranî bu nutkun sonu vesselâm
İnanın dünyanın ucuna kaldık

IV

1. İstemez bir hâkim şahidi baydan
Kurda koyun, ata eğer har dese
Yahşi balık tuttum ben kuru çaydan
Yerden göğe doğru yağar kar dese

2. Sanma zengin, dengin yolda kodurur
Malı ile günah kirin yudurur
Müftü müderrise beli dedirir
Söğütte kavakta biter nar dese

3. Yorulmaz Seyranî hak yolda gelen
Hak rahmeti günah cürmünü silen
Hak yanında kendin günahsız bilen
Gam yemezdim bana günahkâr dese

1— Hâkim, kurda koyun, ata eşektir dese; Kuru çaydan güzelce balık tuttum, kar da yerden göğe doğru yağar dese, zenginlerden gene de şahit istemez. Sözlerine inanır.

2 — Zengin, yiikünü, dengini yolda bırakır sanma! O günahlarının rengini malı ile yıkatır, Müftüye müderrise, «söğütte, kavakta nar biter dese evet efendim» dedirir.

3 — Seyranî! Hak yola, doğru yola giden kişi yorulmaz. Günahların cezasını Allahın rahmeti siler. temizler. Bana günahkâr diyen kişi Tanrı katında kendini günahsız bilen biri olsa gam yemezdim.

V

Akıl ermez kulak duymaz göz görmez
Şükret kula Hak'tan ihsan var iken
Göz görmüş olduğun sanma öz görmez
Sen küfre yâr olma iman var iken

Hırs var ise cihan kavgasız olmaz
Harp olmasa toprak boşalıp dolmaz
Millet muhteliftir müttehit olmaz
Tevrat Zebur İncil Kur'an var iken

Sırrımız Seyranî zâhirde sair
Olsa da batında Mevlâ'ya dair
Kat-ı ümit etmez ehl-i kebâir
Elbette rahmet-i rahmân var iken

VI

Sene bin iki yüz altmış sekizde
Alâmet dumanı çöktü çökecek
Dikilecek kudret kalmadı dizde
Ecel belimizi büktü bükecek

Bitmez oldu harmanların eyisi
Hurma tadı verir erik kayısı
Sadırazam etsen eğer seyisi
Ölmüş eşşek arar nalın sökecek

İnsan yılan zehrin malına döktü
Köpekler zehrini yalına döktü

Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an: Musa, Davut, İsa ve Muhammet Peygamberin kitapları.

Alâmet dumanı çökmesi: İnanışa göre kıyametten evvel bazı alâmetler belirecektir. Güneş batıdan doğacak, dünyayı koyu bir duman kaplayacaktır. Yukarıdaki mısra ile şair kıyametin yakın olduğunu anlatmak istiyor.

Arı çiçek zehrin balına döktü
Bal da bu insana döktü dökecek

Çoban koyunu hiç güder mi dağda
Olmazsa gözleri süt ile yağda
Meyvesi bitmedik ağacı bağda
Sökerler Seyrani daldan kökecek

VII

1. Toprak ejder olmuş varanı yutmuş
Gaflet beşiğinde sağı unutmuş
Kedi var arslanın yerini tutmuş
Arslan var adına kedi söylenir

2. Bir kötünün eli erse varlığa
Derler ana aman beni yarlığa
Bir iyinin eli düşse darlığa
Veliyullah olsa gibi söylenir

3. Yolcular yanılır yollar yanılmaz
Merhemin bulmayan yare sağılmaz
Şu dünyada kötü iyi anılmaz
Herkesin şerefi südü söylenir.

4. Hayder-i Kerrar veş deven yedince
Canını Mevlâ'ya teslim edince
Dünyadan Seyranî göçüp gidince
Anılır dillerde adı söylenir

Zehrin : Zehrini
Kökecek : Köke kadar.
Hayder-i kerrar veş deven yedince : Hayder-i Kerrar, hücum eden aslan demektir. Halife Ali'nin sıfatı olarak kullanılır. Alevîler arasında bir rivayete göre Ali ölürken demiş ki: «Ben ölünce, yüzü nikaplı bir arap gelecek cenazemi ona teslim edin.» Gerçekten Ali ölünce bir arap bir deveyi yederek gelmiş, Ali'nin tabutunu teslim etmişler, arap alıp gitmiş, Ali'nin çocukları Hasan ve Hüseyin yüzü örtük arabı takip etmişler, yemin vermiş yüzünü açtırmışlar ki ne görsünler deveyi yeden babaları Ali'dir.

VIII

Gönül bir boyadan rengin almadı
Her boyaya tavus gibi dalıyor
Cehennem nârına hacet kalmadı
Aşk odu içimde daim yanıyor

Gam suyile mayam böyle karılmış
Ki levh üzre kalem böyle yarılmış
Ciğerimin memesinden sarılmış
Gam yılanı kanım emip duruyor

Bir sedef yerini tutmaz zencefil
Sanki mevlâm cümle rızkıma kefil
Ben sağken ailem oldu çok sefil
Yediğini yetim hakkı sanıyor

Seyranî'nin iki gözü yaş oldu
Aşk-ı Mevlâ cümle derde baş oldu
Kadı mutbağında pişmiş aş oldu.
İçerimde fıkır fıkır kaynıyor

DEDEMOĞLU

Dedemoğlu hakkında pek az bilgiye sahibiz. Bir kaynakta onun XVII. Yüzyılda yaşadığı tahmin olunmakta, bir başkasında da Uzun Hasan'ın ölümünden sonra Barakalara reis olan Feriz Beyin saz şairi olduğu söylenmektedir.

IX

Çark devrildi dolap döndü
Âhir zarnana düşüptür

Rengin : Rengini
Ki levh üzre kalem böyle yarılmış : Peygamber buyruğu diye söylenenlere göre; Allah kâinatı yaratırken kaleme levh üzerine yaz diye emretmiş. Kalem «Lâilâhe illallah» yazmış; «Muhammed Resulullah» yazarken kalem yarılmış. Halk şiirinde «levh» ve «kalem» alın yazısına karşılık olarak kullanılır.

Ay yerinde gün yerinde
Küfran salına düşüptür

Yerindedir gece gündüz
Örgülü terazi yıldız
Bir hanhara gidelim biz
Yollar dumana düşüptür

Yağmur yağar biter otlar
Mevç gelür dürlü nimetler
Yâr ile danışır yadlar
Har gülistana düşüptür

Bülbülün zârı fiğanı
Doldurur iki cihânı
Şu dünyanın sonu fâni
Kavli yalana düşüptür

Dedemoğlu der hasretten
Yandı yüreğim gayretten
Umarım ki inayetten
Şâh-ı Merdâna düşüptür

S Ü M M A N Î

X

Ervah-ı ezelde levh-ü kalemde
Herkese bir türlü ihsan ederler
Kimi gam çeker de hayal bâbında
Kimini tahtında sultan ederler

Düşüptür : Düşmüştür .
Hanhar : Böyle bir kelime bilmiyoruz. Belki «Hankâh» tan bozmadır.
1 — Ülkü Dergisi, Seri 3, sayı 22, 1948.
2 — Sosyoloji Dergisi, Sayı 7, sayfa 76, 1952.

Adamın söz ile bağrın ezerler
Âheste âheste râha dizerler
Elden ele kaptan kaba süzerler
Yoğururlar sonra insan ederler

Gene tazeledin köhne yaramı
Herkesin bir gûna arzu meramı
Kimse görmez gözündeki keranı
El gözünde çöpü destan ederler

Sümmanî değilsin her işe agâh
Geçer gençlik fayda vermez ah ü vah
İstersen gedâ ol ister padişah
Sonunda hâk ile yeksân ederler

SERDARÎ

Sivas'ın Şarkışla kazasındandır. H. 1834 de doğmuştur. 1918 yılında ölmüştür. Halk arasında Çolak Hacı diye anılır. Bir kolu dirseğinden kesik olduğu için kendisine bu isim verilmiştir. İki defa evlenen, ondan fazla çocuğu olan Serdarî'nin ömrü yoksulluk içinde geçmiştir. Şiirlerinde bu gerçeğin aksi açıkça görülmektedir.

XI

Nesini söyleyim canım efendim
Gayri düzen tutmaz telimiz bizim
Arzuhal eylesem deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim

Sefil ireçberin yüzü soğuktur
Yıl perhizi tutmuş içi koğuktur

İreçber : Rençber, çiftçi.

İneği davarı iki tavuktur
Bundan gayrı yoktur malımız bizim

Reçberin sanatı bir arpa tahıl
Havasın bulmazsa bitmiyor pahıl
Tecelli olmazsa neylesin akıl
Dördü bir okkalık dolumuz bizim

Benim bu gidişe aklım ermiyor
Fukara halini kimse sormuyor
Padişah sikkesi selâm vermiyor
Kefensiz kalacak ölümüz bizim

Evlât da babanın sözün tutmuyor
Açım diye çift sürmeye gitmiyor
Uşaklar çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ dölümüz bizim

Zenginin sözüne belî diyorlar
Fukara söylese deli diyorlar
Zemane şeyhine veli diyorlar
Gittikçe çoğalır delimiz bizim

Sekiz ay kışımız dört ay yazımız
Açlığından telef oldu bazımız
Kasım demeden buz tutuyor özümüz
Mayısta çözülür gönlümüz bizim

Tahsildar da çıkmış köyleri gezer
Elinde kamçısı fakiri ezer
Yorganı döşeği mezatta gezer
Hasırdan serilir çulumuz bizim,

Zenginin yediği baklava börek
Kahvaltıya eder keteli çörek
Fukaraya sordum size ne gerek
Düğülcek çorbası balımız bizim

Serdarî halimiz böyle n'olacak
Kısa çöp uzundan hakkın alacak
Mamurlar yıkılıp viran olacak
Akibet dağılır ilimiz bizim

R U H S A T Î

XII

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına derman arıyor
Deva belli değil dert belli değil

Farkeyledik âhir vaktin yettiğin
Merhamet çekilip göğe gittiğin
Gücü yeten soyar gücü yettiğin
Papak belli değil, Kürt belli değil

Adalet kalmadı hep zulum doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil kurt belli değil

Başım ayık değil kederden yastan
Ah ettikçe duman çıkıyor festen
Haraba yüz tuttu bezmi gülistan
Yayla belli değil yurt belli değil

Çarh bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehli fukaranın yüzü gülmüyor
Ruhsati de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil

Kozan'lıdır. 1940 Yılında sağ olduğundan başka hakkında bilgimiz yoktur.

XIII

Topla sen kendini Çolak Hac'Ağa
Sivrisinek ordu çekti varıyor
Gel göster fendini çekilme dağa
Bir boz duman gibi çöktü varıyor

Ne sırtlana benzer ne kızıl kurda
Dalanmadık âdem kalmadı bunda
Heves güves yapıp kurduğun yurda
Zehirli tohumun döktü varıyor

Gece gündüz demez uçar havada
Kuşlar da tedirgin oldu yuvada
İş kalmadı artık Çukurova'da
Taradı eğerdi büktü varıyor

Şükür bir huyu var mezara girmez
Ölenler kurtulur orada görmez
Dışarda bulursa hiç aman vermez
Dalgalandı uçtu söktü varıyor

Hakkı bu sineğin yoktur örneği
Tılan'da Tırmıl'da kurdu derneği
Kemer Köyü derler asıl körneği
Salman kahbe gibi ürktü varıyor

f – Karışlar (Beddua) ve Küfürler

KARACAOĞLAN

I

Ala gözlü benli dilber
Sen d'olasın benim gibi
Zülfün sökük boynun bükük
Sen d'olasın benim gibi

Bahçende güller bitmesin
Dalında bülbül ötmesin
Kapından cerrah gitmesin
Sen d'olasın benim gibi

Gül yerine diken bitsin
Kuş yerine baykuş ötsün
Gözün yaşı sele gitsin
Sen d'olasın benim gibi

Karac'oğlan der mert gibi
Yanar yüreğim od gibi
Bir ok yemiş boz kurt gibi
Sen d'olasın benim gibi

TOKATLI NURİ

II

İnkisar eylemem yazık serine
Yatak içre can veresin vay sebep
Ağzından burnundan hicran yerine
Parça parça kan veresin vay sebep

Yata yata herbir yanın çürüsün
Zebaniler etrafını bürüsün
Damarın çekilsin kanın kurusun
Hastalara şan veresin vay sebep

Sen d'olasın : Sen de olasın, Hece sayısını ayarlamak için yan yana gelen iki vokalden biri düşmüştür. Aynı hâdiseye konuşma dilimizde sık sık raslarız.

Ne düşmüşsün bu Nurî'nin kastine
Yakan geçsin zebaniler destine
Dokuz ay yatasın bir yan üstüne
On bir ay da can veresin vay sebep

M İ N H A C I

Deliktaş'lı Ruhsatî'nin oğludur. Deliktaş köyünde 1862 yılında doğmuş ve 1901 yılında ölmüştür. Asıl adı Ali'dir.

III

Kapının önünde kangallar bitsin
Bacanın başında baykuşlar ötsün
Altı ay yedi sene ısıtma tutsun
Daha derdim az diyesin Ağ Gelin

Gittiğin yer boran olsun kış olsun
Bastığın yer demir olsun taş olsun
Karnın dolu kucacığın boş olsun
Elde göre yerinesin Ağ Gelin

Elâ gözlerine çöksün bıtıra
Sen silesin Mevlâm derdin artıra
Kıran gele yavruların götüre
Beddua bilmem ki verem Ağ Gelin

Can alıcısı da yanına gele
Gişin kazancını elinden ala
Sen ölesin yavruların arda kala
İntizar bilmem ki verem Ağ Gelin

Isıtmadan tetik olsun ellerin
Terlemeden çolak olsun kolların
Söylemeye lal olaydı dillerin
Beddua bilmem ki verem Ağ Gelin

Minhacım da der ki yaşın yaşıma
Acep bir gelir mi başın başıma
Mevlâm ölüm verse gelin gişine
Seni bana verirler mi Ağ Gelin

KAZAK ABDAL

XVII. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Bektaşîdir. Hakkında başka bilgimiz yoktur.

IV

Eşeği saldım çayıra
Otlıya karnın doyura
Gördüğü düşü hayıra
Yoranın da avradını

Münkir münafıkın soyu
Yıktı harap etti köyü
Mezarına bir tas suyu
Dökenin de avradını

Derince kazın kuyusun
İnim inim inilesin
Kefen dikmeğe iğnesin
Verenin de avradını

Dağdan tahta indirenin
Iskatına oturanın
Hizmetini bitirenin
İmamın da avradını

Müfsidin bir de gammazın
Malı vardır da yemezin
İkisin meyyit namazın
Kılanın da avradını

Kazak Abdal söz söyledi
Cümle halkı dahleyledi
Sorarlarsa kim söyledi
Soranın da avradını

g - Ağıtlar

PÎR SULTAN ABDAL

I

Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Seyrim ağlar ağlar Pîr Sultan deyi
Gündüz hayalimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pîr Sultan deyi

Uzundu usuldu dedemin boyu
Yıldız'dır yaylâsı Banaz'dır köyü
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Sular ağlar çağlar Pir Sultan deyi

Pîr Sultan kızıydım ben de Banaz'da
Kanlı yaş akıttım baharda güzde
Dedemi astılar kanlı Sivas'ta
Dar ağacı ağlar Pîr Sultan deyi

Kemendimi attım dâra dolaştı
Kâfirlerin eli kana bulaştı
Koyun geldi kuzuları meleşti
Koçlar da ağlaşır Pîr Sultan deyi

Pîr Sultan Abdal'ım hey yüce Gani
Daim yediğimiz kudretin hânı
Hak'ka teslim ettin ol şirin canı
Dostların ağlaşır Pir Sultan deyi

II

Bize de Banaz'da Pîr Sultan derler
Bizi kem kişi de bellemesinler

Paşa hademine tenbih eylesin
Kolum çekip elim bağlamasınlar

Hüseyin Gazi Sultan binsin atına
Dayanılmaz çarh-ı felek zâtına
Bizden selâm söylen ev külfetine
Çıkıp ile karşı ağlamasınlar

Ala gözlüm zülfün kelep eylesin
Döksün mah yüzüne nikap eylesin
Ali Baba Hak'tan dilek dilesin
Bizi dâr dibinde eğlemesinler

Ali Baba eğer söze uyarsa
Emir Hudâ'nındır beyler kıyarsa
Ala gözlü yavrularım duyarsa
Alım çözüp kara bağlamasınlar

Surrum işlemedi kaddim büküldü
Beyaz vücudumun bendi söküldü
Önüm sıra Kırklar Pîrler çekildi
Daha beyler bizi dillemesinler

Pîr Sultan Abdal'ım coşkun akarım
Akar akar dost yoluna bakarım
Pirim aldım seyrangâha çıkarım
Daha Yıldız-Dağın yaylamasınlar

K Ö R O Ğ L U

III

Gelin Hoylu'yu soyalım
Güllap suyile yuyalım
Mezara nasıl koyalım
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Hoylu değil bu bir kale
Seyret başa gelen hale
Gitti aslan gelmez yola
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Hoylu'nun silâhın satın
Üstüne kubbeler çatın
Hoylu'yu şehide katın
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Bizim dağların kaplanı
Güreşse yıkar aslanı
Köroğlu'nun kahramanı
Gelin ağlaşak Hoylu'ya

R U H S A T Î

IV

Vardım nazlı yârin ziyaretine
Dedim kalk gidelim dedi varamam
Dedim bu kadar mı vaz geldin benden
Dedi vaz gelmedim amma varamam

Dedim kuzulara nasıl dayandın
Dedi evel Allah sana güvendim
Dedim aşkın île odlara yandım
Dedi biliyorum amma varamam

Dedim senin ile ahdim var idi
Dedi ki dünyada bahtım yâr idi
Dedim benden gönlün ne tez farıdı
Dedi farımadım amma varamam

Dedim Ruhsat mıdır elde iradın
Dedi ki mahşere kaldı muradın
Dedim beni kabirde mi aradın
Dedi arıyorum amma varamam

C E L Â L Î

Celâlî, Bayburt yakınlarında Tahsini köyünde doğmuştur. Ölüm yılı 1915 tir. Öz adı Ahmet'tir. Ömrünü çobanlık ve rençberlik yapmakla geçirmiştir. Şiirlerinde kuvvetli köy ve köylü unsurları görülür.

Hoylu : Köroğlu'nun arkadaşlarından biri. Köroğlu hikâyelerindeki Bağdat seferinde ölür.

Ev bark etmek için tenli mereği
Düzüp koşmuş idin tepir eleği
Şu kavdan yaptığın tecir tereği
Divan-ı Bâriye yadigâr götür

Elinde ördüğün çöpür ağını
Kâhan eylediğin kelem bağını
Şu kabal biçtiğin sap orağını
Al ulu tanrıya bergüzar götür

Yetim gömleğini diken iğneyi
Hergün yal verdiğin topal ineği
Ayran topladığın şu ak küleği
Mahşer yığnağına sakla sar götür

Üç kot arpa beş kot çavdar ekerdik
Kesmik ekmeğine hasret çekerdik
Namertlere ağı merde şekerdik
Sözünü tekrar et iftihar götür

İle kısmet balsa bize pay taştı
Yokluktan derdimiz deryalar aştı
Açlıkla uğraşmak hayli savaştı
Çektiğin mihnetten ah ü zâr götür

Yetim kalmış idin emzik tavında
Gamınla kardeştin gençlik çağında
Bir gül yeşertmedi vuslat bağında
Gönül yaraların hep berat götür

De ki Kâdir Mevlâm bize ilişme
Dünyada sızıyan çıbanı deşme
Celâlî Babadan sorma söyleşme
Bu dertli çobandan bir selâm götür

SERDARÎ

VI

Memet Mısto bir çift celep
Püsküllü boynunda kelep
Eşi ile aldı felek
Ya ben ona yanmayım mı

Benim yavrum nazlı idi
Aslan şahan gözlü idi
Can evimde gizli idi
Ya ben ona yanmayım mı

Bu imiş Hak'kın yazısı
Yürekten çıkmaz acısı
İki ananın bir kuzusu
Ya ben ona yanmayım mı

Kürk diktirdim kolsuz oldu
Felek işin yolsuz oldu
Meleğim oğulsuz kaldı
Ya ben ona yanmayım mı

Zile'den ben kumaş aldım
Bir hafta müşkülde kaldım
Gül yüzlü bebekten oldum
Ya ben ona yanmayım mı

HIFZI

Kars'ın Kağızmanı kazasında doğmuştur. Doğum yılı 1893 tür. Öz adı Recep'tir. Genç yaşta hafız olmuş, camilerde Kur'an okumakla hayatını kazanmıştır. Mevlevîdir. 1918 yılında Erzurumdan kaçan Ermeniler tarafından öldürülmüştür.

VII

Sefil baykuş ne gezersin bu yerde
Yok mudur vatanın illerin hani
Küsmüş müsün selâmımı almadın
Şeyda bülbül şirin dillerin hani

Ecel tuzağını açamaz mısın
Açıp ta içinden kaçamaz mısın
Âzat eyleseler uçamaz mısın
Kırık mı kanadın kolların hani

Bir kuzu koyundan ayrı ki durdu
Yemez mi dağların kuşile kurdu
Katardan ayrıldın şahin mi vurdu
Turnam teleklerin tellerin hani

Aç mısın yok mudur ekmeğin aşın
Odan ne karanlık yok mu ataşın
Hanidir güveyin hani yoldaşın
Hani kapın bacan yolların hani

Kara yerde mor menevşe biter mi
Yaz baharda ishak kuşu öter mi
Bahçede alışan çölde yatar mı
Uyan garip bülbül güllerin hani

Bunda yorgan döşek yastık var mıdır
Bu geniş dünyada yerin dar mıdır
Dalın tahta duvar önün yar mıdır
Yeşil başlı sunam göllerin hani

Körpe maral idin dağlarımızda
Dolanırdın sol u sağlarımızda
Taze fidan idin bağlarımızda
Felek mi budadı dalların hani

Düğününde acı şerbet içildi
Gelinlik esvabın dar mı biçildi
İlikle düğmele göğsün açıldı
N'oldu kemer-beste bellerin hani

Alışmış kaşların var mı karası
Ala idi gözlerinin binası
Kocaldın mı on beş yılın sunası
Yok mudur takâtın hallerin hani

Emmim kızı aç kapıyı gireyim
Hasta mısın halin hatr'ın sorayım

Susuz değil misin bir su vereyim
Çaylarda çalkanan sellerin hani

Yatarsın gaflette gamsız kaygusuz
Ninni balam ninni kalma uykusuz
Hem garip hem çıplak hem aç hem susuz
Felek fukarası malların hani

Her gelip geçtikçe selâm vereyim
Nişangâh taşına yüzüm süreyim
Kaldır nikabını yüzün göreyim
Ne çok sararmışsın halların hani

Civan da canına böyle kıyar mı
Hasta başın taş yastığa koyar mı
Ergen kıza beyaz bezler uyar mı
Al giy allı balam şalların hani

Daha seyrangâha çıkamaz mısın
Çıkıp ta dağlara bakamaz mısın
Kaldırsam ayağa kalkamaz mısın
Ver bana tutayım ellerin hani

Sen de Hıfzı gibi tezden uyandın
Uyandın da taş yastığa dayandın
Aslı Hanım gibi kavruldun yandın
Yeller mi savurdu küllerin hani

Emmi zade küsmemişim ben senden
Ölüm lâl eyledi dillerim yoktur
Eğdi kametimi büktü belimi
Kalkamam ayağa hallerim yoktur

Ben gelende bizim yerde yaz idi
Ettiğimiz cilve idi naz idi

Cehiz düzemedim ömrüm az idi
Göçtüm gömlek, ile şallarım yoktur

Ala kaşlarımın kınası solmuş
Ala gözlerime topraklar dolmuş
Sararmış gül benzim zağfiran olmuş
Solmuş, al yanağım hallarım yoktur

Haber edin kuşlar çeksin yasımı
Yuva yapsın püsküIümü fesimi
Koymadılar dolduraYım tasımı
Havuzdan ayrıldım sellerim yoktur

Anam beni bir kuş etti uçurdu
Durma dedi bağlarından göçürdü
Kahpe felek beni çarhtan geçirdi
Yaslıyım yeşilim allarım yoktur

Haber edin ishak kuşlar göçende
Selâm söylen her turnalar geçende
Ak kırmızı sarı güller açanda
Yollayın bana da güllerim yoktur

Yaren yoldaş beni düşlerde görsün
Görenler de halim hatırım sorsun
Yoldan gelip geçen bir Fat'ha versiıı
Felek dilencisi mallarım yoktur

Ben de Hıfzı gibi tezden uyandım
Uyandım da taş yastığa dayandım
Aslı Hanım gibi kavruldum yandım
Sam yeli savurdu küllerim yoktur

E F K Â R İ

Efkârî Çoruh vilâyetinin Ardaneş kazasına bağlı Yolüstü köyünde 1898 yılında doğmuştur. Bir müddet medreseye devam etmiş, Huzurî'nin çıraklığını yapmak suretiyle ondan da saz öğrenmiştir. Tiflis'i Batum'u ve Anadolu'nun büyük bir kısmını gezmiştir. Sağdır. Aşağıdaki ağıtı ilk karısının ölümü üzerine yazmıştır.

VIII

Yarap bu ne ölüm bu nası zulum
Ah edip de ağır başlar ağlıyor
Çiçeği burnunda solan bu gülüm
Toprağa karışan saçlar ağlıyor

Can dayanır mı böyle bir zâra
Kaldı kıyamete bendeki yara
Dur mezarcı kazma vurma mezara
Sen görmezsin toprak taşlar ağlıyor

Ötme bülbül ötme bağlar yaslıdır
Bugün Ardanuş'ta çağlar yaşlıdır
Kalan bir Kerem'dir giden Aslı'dır
Ovalar yaylalar köşkler ağlıyor

Efkârî sen gamsız kalmazsın bir gün
Ortada bir tabut bu nasıl düğün
Her kimin yüzüne baktıysam bu gün
Çekilir yürekler içler ağlıyor

Nası: Nasıl.

h – Erişilemeyen nimetleri anlatan şiirler

KAYGUSUZ ABDAL

I

Benk ile seyretmeye
Ah bize bir bağ olsa
Issı soğuk olmasa
Havası hub sağ olsa

Pireden incinmesek
Kar ve yağmur olmasa
Sinek hey vızlamasa
Ona hem yasağ olsa

Dobruca ovasından
Büyük yağlı çörekler
Akkirman'ın yağından
Benzimiz hey ağ olsa

Cümle cihan koyunun
Semiz yahni etseler
Biz yemeğe başlasak
Engeller ırağ olsa

Gaziler helvasından
Cihan dopdolu olsa
Zülbiye halkasile
Simidi hem çoğ olsa

Düp düz bu yaş ovalar
Her biri boş durmasa
Sulu şeftalisi çok
Bin üzümlü bağ olsa

Kande bir göl var ise
Badem paluze olup
Bir yanından diş vursak
Çevresi bal yağ olsa

Kaygusuz Abdal otur
Kimin ye kimin götür
Sofuya koz kalmadı
Abdala kaymağ olsa

KARACAOĞLAN

II

Bir ahçım olsa da doldursa kazı
Türlü nimetlerle güldürse bizi
Öğlene eğe de akşama kuzu
Sabaha kaymaklı bal ister gönül

Beş yüz atlım olsa beş yüzü doru
Beş yüzü de öveyk bini de kırı
Binse etbalarım eylese harı
Beş yüz yedeğine al ister gönül

Acep şu dünyada ne kadar mal var
Düşünme Mevlâ'ya Allah'a yalvar
Bir altın saatla bir çuha şalvar
Bir dahi lefirden şal ister gönül

Karac'oğlan gönül ne ister bizden
Hiç gitmiyor gönül gelinden kızdan
Günde beş yüz sarım gelse faizden
Dünyada tükenmez mal ister gönül

III

Kadir Mevlâm senden zinet umarım
Yekindir dalgamı cûş eyle beni
Çok mal vermesen de murat alırım
Bir gök kır atınan baş eyle beni

Su akmayan yerden suyum yürüsün
Başıma bin yiğit birden derilsin
Her kesliye sevdiceği verilsin
Bir kaşı karaya eş eyle beni

Kapımızda boz sürüler sağılsa
Tatarlarım kol kol olsa dağılsa
Yedi yerden davulbazım döğülse
Yüğrük yumuşluynan baş eyle beni

Karac'oğlan der ki darda kalmayım
Azdırıp yolumu karda kalmayım
Yitirip namusu arda kalmayım
Sazınan sözünen boş (hoş) eyle beni

Lefîr: Lâhur şallariyle meşhur bir memleket. Lâhurî şal klâsik edebiyatımızda çok kullanılmıştır.
Her kesliye : Herkese.

IV

Seni yere vursam kahpe züğürtlük
O zaman gönlümün ilhamına bak
Bir oda yaptırsam al tavan ile
Şu yalan dünyanın devranına bak

Halı kilim yastık bir baştan başa
Çifte kandil ruşen olsa dört köşe
Yedi oğlum olsa koysa el döşe
Nazar kıl Huda'nın ihsanına bak

Çağırsam dâvete bâyı gedâyı
Dilde zikrederek Gani Hûda'yı
Pirinç pilâvına diksem cıdayı
Yanında koç kuzu kurbanına bak

Peynir gelsin baş köşeye kurulsun
Mıhla kaş yıksın da ona darılsın
Lâhana yağlıca etc sarılsın
Şekerli sütlünün cevlânına bak

Kadayıf kahvaltı kaz da öğlene
Dünyalar durdukça vara söylene
Maydanoz şöhretli tere dillene
Kahpe gök soğanın devranına bak

Baklava pehlivan hoşaf çömezi
Yarım kıyye bala olamam razı
Kandan şeker ile donansın yüzü
Ruhsat bu hayalin elvanına bak

V

Ya ilâhi görünmezden bir devlet
Zekâtını veremezsem geri al

Helâlından dört öküz ver yarabbi
Koşup çifte süremezsem geri al

Yoksulluğu ezberledim nideyim
Verin aşkın badesini yudayım
Biraz altın ver ki Hacca gideyim
Bu kavl üzre duramazsam geri al

Çok verirsin beynamaz'a hayına
Saldın beni züğürtlüğün yanına
Köprüler yaptıramı Tecer suyuna
Kargir bina kuramazsam geri al

Bir söz ver yarabbî göreyim şimdi
Yoksulluk elinden ciğerim yandı
Uryana bir gömlek yetime hindî
Rızan içinde saramazsam geri al

Ne mümkün yarabbim yolundan sapam
Ruhsat'ın terkedip dünyaya tapam
Senin rızan için bir oda yapam
İki minder seremezsem geri al

ÂŞIK HÜSEYİN

Hatay - Kırıkhan ilçesinin Delibekir köyündendir. 1940 yılında sağ idi. O vakit 38 yaşında olduğuna göre 1902 de doğmuş olmalıdır.

VI

Dört hatun isterim huri gılmandan
Dört tane cariye kul da isterim
Yüz kuzgun kır, yüz yağız, yüz tane doru
Yüz habeş, yüz tane al da isterim

Hindî : Bir baş örtüsü, yazma.

Sen benim alnıma karalar yazma
Bu malı verişin doğrudan azma
Bir samur kürk ilen bir parlak çizme
Belime bir acem şal da isterim

Sandıktan bin liram hem olsa ayan
Muhanet kullara eğdirmem boyun
Beş yüz mayaz keçi bin sağmal koyun
Yüz sakar camız da gölde isterim

Odalarım olsa halı yazılı
Çıksa sofralarım üstü kuzulu
Binsem göğ kır ata yanı tazılı
Tor şahan atmaca kolda isterim

Devlet kuşu gelip başa konamaz
Bunu dersen seni kimse kınamaz
Boynumun borcu beş vakit namaz
Kelâm-ı Kadimden dil de isterim

Âşık Hüseyin der de fazla birazı
Mahşer günü kurulacak terazi
Yeter kalan şu dünyanın marazı
Cennete gitmeğe yol da isterim

F A H R Î

Asıl adı Süleyman'dır. Sivaslıdır. 1932 yılında epey yaşlı bir ihtiyardı.

VII

Gönül kahvaltıya irtikâp eder
Üzerinde şeker kaymak bulunmaz
Elli gündür perhiz altmışa gider
Allaha şükür dedik doymak bulunmaz

İlen : İle

Ala şafak «herle» karşıma geçer
Bıyık bulaşığı sakala saçar
İçeriz çorbayı vay çarınaçar
Şol «düğü» den gayrı müştak bulunmaz

Çuvaldan tükendi gitti «tarhana»
Şimdi herle baba attı barhana
Ne diyesin boynuıu hep sarhana
Peynir dedikleri durak bulunmaz

Bari «yemlik», «madımalak» bitmedi
Dişlerim çürüdü çiğdem tatmadı
Ispanağı yoğurt ile katmadı
İçinde zerre sarımsak bulunmaz

Ezelî yer idim baklava börek
Başı da buğulu nakışlı çörek
Üzüm hoşafı ister yanıktır yürek
Pirinç tutiyadır almak bulunmaz

Köfteye hasret gittim kâr etti cana
Bir kez yüzün göre idim «kaygana»
«Katmer», «Kömbe» küsmüş gelmez meydana
Hem kalındur «ağız» korkak bulunmaz

Dudağım yarıldı karnım kuruldar
Gönlüm «yahni,» «baldırcan» ı arzular
Kuyruğu üç okkalık kalık kuzular
Çayırlı çimenli yaylâk bulunmaz

Gel ey Fahrî tekmil eyle destanı
Buğda ekmeği gitti bulunmaz hani
Darı ekmeğini kesme yaradan gani
Ardından vurmağa tokmak bulunmaz

VIII

Bu dünyanın meyvesini
Yesem amma yesem amma
Arasam bulsam hasını
Yesem amma yesem amma

Amasya'nın almasını
Zile pekmez çalmasını
Sivasın da kıymasını
Yesem amma yesem amma

Gezsem Tokat'ın bağını
Emlek'in taze yağını
Erzurum'un kaymağını
Yesem amma yesem amma

Konya'nın güzel buğdası
Sivas'ta Çorum'da hası
Ayıntab'ın çiğ köftesi
Yesem amma yesem amma

Güzel olur Türkmen kızı
Yanakları hep kırmızı
Diyarbakır'da karpuzu
Yesem amma yesem amma

Mersin Dörtyol portakalı
Maraş'tan da pirinç geli
Malatya'da dut zerdali
Yesem amma yesem amma

Ah İzmir'in kuş üzümü
Çok severim boğazımı
Kazova'nın yaş üzümü
Yesem amma yesem amma

Kastamonu'nun kendiri
Bursa'nın ipek mendili
Edirne'nin hoş pendiri
Yesem amma yesem amma

İstanbul Ankara ayar
Her ne dersen bunlarda var
Şarap pirzolayı sever
Yesem amma yesem amma

Samsun ve Bafra tütünü
Alsam Urfa'nın atını
Avlarda keklik etini
Yesem amma yesem amma

Adana'da biter pamuk
Geze geze hep usandık
Trabzon'da çoktur fındık
Yesem amma yesem amma

Uğramadım Muş'a Van'a
Gümüş takım lüzûm bana
Sade yağdan bir kaygana
Yesem amma yesem amma

Gâhi uslu gâhi deli
Çirkinleri neylemeli
Bulsam hir gürcü güzeli
Sarsam amma sarsam amma

Veysel niden sözü savı
Yedin içtin aldın tavı
Gönlümden hayal pilâvı
Yedim amma yedim amma

i – Dert, şikâyet şiirleri

PİR SULTAN

I

Ben de şu dünyaya geldim geleli
Emanetten bir don giymişe döndüm
Sahibi çıktı da elimden aldı
Koru yerde koyun yaymışa döndüm

O yâr geldi geçti beri bakmadı
Hendekler kazdırdım sular akmadı
Çok yuva bekledim cücük çıkmadı
Boş yuva beklemiş yoz kuşa döndüm

Pîr Sultan Abdal'ım bu dünya fânî
Baştan başa kim sürdü bu devranı
Yârin bir çift sözü üşüttü beni
Yüce dağ başında buymuşa döndüm

T A L İ B Î

1904 yılında Şarkışla kazasının Tonus köyünde doğmuştur. Sağdır.

II

Güneş gibi şahsım olsa
Devlet gibi tahtım olsa
Gâzi gibi bahtım olsa
Yine bana gelen olmaz

Güller açsam bağlar gibi
Gazel döksem çağlar gibi
Altın olsam dağlar gibi
Kıymetimi bilen olmaz

Hazne dolu akçam olsa
Türlü kumaş bohçam olsa
Yalan dünya bahçem olsa
Benden bir gül alan olmaz

Kuş olup gezsem havayı
Arayıp bulsam yuvayı
Dünyada kuru davayı
Benim gibi çalan olmaz

Talibî der ki n'olurum
Mekânı nerde bulurum
Korkarım garip ölürüm
Cenazemi kılan olmaz.

M Ü D A M Î

Müdamî'nin asıl adı Sâbit soyadı Yalçın'dır. Poshof (Kars) kazasının Varızna köyünde 1914 de doğmuştur. Bir yandan rençberlik yapmak, kış mevsiminde de civar köylerde sazı ile halk hikâyeleri anlatmakla hayatını kazanır. Bir âşıklar sülalesindendir. İyi bir tahsili vardır. Sağdır.

III

Küçükten yılgınım sözden
Dile minnet mi çekerim
Kanlı yaş dökerim gözden
Sele minnet mi çekerim

Sevmem rakibi nâdandır
Altun bilmeğe madendir
Rızkı veren yaradandır
Kula minnet mi çekerim

Bir aşkın honın doyarım
Gizli sırları duyarın
Karadan ağdan giyerim
Ala minnet mi çekerim

Yaradanım benim gani
Elbet mahzun etmez beni
Kokladım bâdi reyhani
Güle minnet mi çekerim

Müdam kendi özü bilir
Hak yazdığı yazı bilir
Bizim nasip bizi bulur
Pula minnet mi çekerim

M E S L E K Î

Sivas, Kangal kazasının Kertme köyünde doğmuştur. Doğum yılı 1848 dir. Öz adı Bekir'dir. Ruhsatî'nin çırağıdır, büyük ölçüde onun tesirinde kalmıştır. 1930 yılında ölmüştür.

IV

Dolanı dolanı gelir
Ölüm yavaşça yavaşça

Kalem alıp yaz derdimi
Gülüm yavaşça yavaşça

Söyünmüyor bir dem nârım
Sevda oldu öz diyarım
Güz dedi geçti baharım
Selim yavaşça yavaşça

Garip gönlüm durmaz oldu
Gözüm irak görmez oldu
İşe güce varmaz oldu
Elim yavaşça yavaşça

Sevdiğimiz bu yana bakmaz
Kaş eğip kirpiğin yıkmaz
Kırıldı kanadım kalkmaz
Kolum yavaşça yavaşça

Şu dünyaya güvenilmez
Ölmeyince kan kesilmez
Mesleki'm artar eksilmez
Zulüm yavaşça yavaşça

V

Yeter felek yeter çektiğim mihnet
Beni mi görüyorsun boyuna felek
Korkuyom beni de yere vurursun
Yanaşıp duruyon kıyıma felek

Bütün günüm cefa ile geçirdin
Hele bunda cip tadını kaçırdın
Ele şeker şerbet ayran içirdin
Beni doyurmadın suyuma felek

Hiç tükenmez senin lûtfun keremin
Iramaz başımdan derdin veremin
Yoksa beni söyletmek mi meramın
Bilmiyom hevesin neyime felek

Hemen garaz gibi nettin neyledin
Elde dert maraz yok beni toyladın
Bozulmuş bostana hoyuk eyledin
Dinel de bak kalan boyuma felek

Âşık Hacı'm der ki yenmez bu turşu
Çıkardın yoluma bu dik yokuşu
Ne dedim öküze ineğe karşı
Neyidi garazın tayıma felek

3 — DESTANLAR

a – Güldürücü destanlar

KAYGUSUZ ABDAL

I

Cümle kaplumbağalar
Kanatlanmış uçmağa
Kertenkele derilmiş
Kırım suyun geçmeye

Kelebek ok yay almış
Ava şikâra çıkmış
Donuzları korkutur
Ayıları kaçmaya

Ergenenin köprüsü
Susuzluktan bunalmış
Edirne minaresi
Eğilmiş su içmeğe

Allahımın dağında
Üç bin balık kışlamış
Susuzluktan bunalmış
Kağnı ister göçmeye

Leylek koduk doğurmuş
Ovada zurna çalar
Balık kavağa çıkmış
Söğüt dalın biçmeye

Kelebek buğday ekmiş
Manisa ovasına
Sivrisinek derilmiş
Irgat olup biçmeye

Bir sinek bir devenin
Çekmiş budun koparmış
Salınıban seğirdir
Bir yâr ister koçmağa

Bir aksacık karınca
Kırk batman tuz yüklemiş
Gâh yorgalar gâh seker
Şehre gider satmağa

Domuz düğün eylemiş
Ayıya kızın vermiş
Maymun sındı getirmiş
Kaftan gönlek biçmeye

Deve hamama girmiş
Dana dellaklık eder
Susığırı natır olmuş
Nöbet ister çıkmağa

Kaygusuz'un sözleri
Hindistan'ın kozları
Bunca yalan söyledin
Girer misin uçmaya

II

Bir kaz aldım ben karıdan
Boynu da uzun borudan
Kırk abdal kanın kurutan
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Sekizimiz odın çeker
Dokuzumuz ateş yakar
Kaz kaldırmış başın bakar
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaza verdik birkaç akça
Eti kemiğinden pekçe
Ne kazan kaldı ne kepçe
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaz değilmiş be bu azmış
Kırk yıl kaf dağını gezmiş
Kanadın kuyruğun düzmüş
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazı koyduk bir ocağa
Uçtu gitti bir bucağa
Bu ne haldir hacı ağa
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazımın kanadı selki
Dişi koyun emmiş tilki
Nuh Nebi'den kalmış belki
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazımın kanadı sarı
Kemiği etinden iri
Sağlık ile satma karı
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazımın kanadı ala
Var yürü git güle güle
Başımıza kalma belâ
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Suyuna biz saldık bulgur
Bulgur Allah deyi kalgır
Be yarenler bu ne haldir
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaygusuz Abdal n'idelim
Ahd ile vefa güdelim
Kaldırıp postu gidelim
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

III

Ben bu aşka düşeli
Bu sakalı kırkarım
Dost ile bileşeli
Bu sakalı kırkarım

Ben kırkarım o biter
Çimende bülbül öter
Usta berber der yeter
Bu sakalı kırkarım

Aşka olup mülâzım
Bilindi cümle razım
Gayrı sakal ne lâzım
Bu sakalı kırkarım

Ben çalarım tanbura
Giyinirim tennure
Hak çerağın uyara
Bu sakalı kırkarım

Var mı bunda bir hatam
Gayrı gönülden atam
Çok mu gelir bir tutam
Bu sakalı kırkarım

Ben gezerim yazıda
Kuvvetim var bazuda
Ne işim var kazıda
Bu sakalı kırkarım

Kaba sakal istemem
Hep kesilse gam yemem
Hiç kısa uzun demem
Bu sakalı kırkarım

Sakalımla başımı
Bıyığımla kaşımı
Hak onara işimi
Bu sakalı kırkarım

Kaygusuz Abdal menem
Fartu furtu bilmenem
Bir tüyünü koymanam
Bu sakalı kırkarım

KEREM

IV

Gide gide bir sineğe duş oldum
Yeğin bildim şu sineğin işini
Tuttum kılınç ile kestiın kellesin
Yedi dağ üstiine serdim leşini

Sinek vızıladı uçtu havaya
Yağın süzdüm üçyüz katmış tavaya
Yük eyledim doksan dokuz deveye
Peşkeş ettik Kayseri'ye dönüşü

Sineği tutup meydana attılar
Beşyüz kese akça yağın sattılar
Kemiklerinden bir köprü çattılar
Hesap ettik iki bindir yaşını

Ben bilirim karanlıkta geleni
Gelip benim tatlı canım alanı
Dertli Kerem söyler böyle yalanı
Ya kim gördü o sineğin eşini

KAZAK ABDAL

V

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda insan beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermeğe dervişan beğenmez

Âlemi taneder yanına varsan
Seni yanıltır bir mesele sorsan
Bir cim bile çıkmaz karnını yarsan
Camiye gelir de erkân beğenmez

Elin kapusunda kul kardaş olan
Burnu sümüklü gözü yaş olan
Bayramdan bayrama bir tıraş olan
Berber dükkânında oğlan beğenmez

Dağda bayırda gezen bir yörük
Kimi tımarlı sipahi kimi ser bölük
Bir elife dili dönmeyen hödük
Şehristana gelir ezan beğenmez

Bir çubuğu vardır gayet küçücek
Zu'mu fa'sidince keyf getirecek
Kırık çanağı yok ayran içecek
Kahveye gelir de fincan beğenmez

Yaz olunca yayla yayla göçenler
Topuz korkusundan şardan kaçanlar
Meşe yaprağını kıyıp içenler
Rumeli Yenicesi dühan beğenmez

Aslında neslinde giymemiş hâre
İş gelmez elinden gitmez bir kâre
Sandığı gömleksiz duran mekkâre
Bedestana gelir kaftan beğenmez

Kazak Abdal söyler bu türlü sözü
Yoğurt ayran ile hallolmuş özü
Köyden şehre gelse bir Türkün kızı
İnci yakut ister mercan beğenmez

Türk kelimesi «Köylü» karşılığı kullanılmaktadır.

A Z M İ

Bektaşî şairlerindendir. XVI. Yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı tahmin edilmektedir. Hakkında başka bilgimiz yoktur.

VI

Yeri göğü insi cinni yarattın
Sen ey mimar başı eyvancı mısın
Ayı günü çarhı burcu var ettin
Ey mekân sahibi rahşancı mısın

Denizleri yarattın sen kapaksız
Suları yürüttün elsiz ayaksız
Yerleri temelsiz göğü direksiz
Durdurursun acep iskâncı mısın

Kullanırsın kanatsızca rüzgârı
Kürekle mi yaptın sen bu dağları
Ne yapıp ta öldürürsün sağları
Can verip alırsın sen cancı mısın

Sekiz Cennet yarattın Âdem için
Adın büyük bağışla anın suçun
Âdemi Cennetten çıkardın niçin
Buğday nene lâzım harmancı mısın
.....

Bir iken bin ettin kendi adını
Görmedim sen gibi iş üstadını
Yaşartırsın kurutursun odunu
Sen bahçıvan mısın ormancı mısın

Kazanlarda katranların kaynamış
Yer altında balıkların oynamış
On bu dünya kadar ejderhan varmış
Şerbet mi satarsın yılancı mısın

.....
Beni affeylesen düşen mi şandan
Şahlar bile geçer böyle isyandan
Ne dökülür ne eksilir haznenden
Afv et günahımı yalancı mısın

.....
Beni delil eyler kendin söylersin
İçerden Azmi'yi pazar eylersin
Yücelerden yüce seyran eylersin
İşin seyran kendin seyrancı mısın

D E R T L İ

1772 de doğmuştur. Bolu'nun Şahnalar köyündendir. Asıl adı İbrahimdir. Babasının ölümü ile topraklarını bir ağaya kaptırmış, bu yüzden memleketini terkederek gurbete düşmüş, İstanbul'a Mısır'a kadar gitmiş, 1845 te Ankara'da ölmüştür.

VII

Telli sazdır bunun adı
Ne âyet dinler ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde

Venedikten gelir teli
Ardıç ağacından kolu
Be Allahın sersem kulu
Şeytan bunun neresinde

Abdest alsan aldın demez
Namaz kılsan kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde

Dut ağacından teknesi
Kirişten bağlı perdesi
Behey insanın teresi
Şeytan bunun neresinde

Dertlî gibi sarıksızdır
Ayağı da çarıksızdır
Boynuzu yok kuyruksuzdur
Şeytan bunun neresinde

R U H S A T Î

VIII

Gene oldun gözümüzde tutiya
Eski bildiğimiz koca boz ayran
Gündüz gündüz hayalına yelerdik
Girdin düşümüze gece boz ayran

Yoksulluğun zincirini kırasın
Darıla da vara çoban durasın
Düşmanlar başına gele göresin
Gör bir yol yoksulluk nice boz ayran

Kadir Mevlâm şemamızı yandırsa
Pervanemiz serimize döndürse
Herkes muhtacına bir tas gönderse
Nail olur sekiz hacca boz ayran

Seni görenlerin yüreği yağlı
Seni görmeyenin yüreği dağlı
Kaymağın torunu yağın öz oğlu
Alçak mertebeli yüce boz ayran

Ben neyleyim baklavayı böreği
Sen soğutun ancak yanık yüreği
Mevlâm eksik etme dinin direği
Yanısıra bir güzelce boz ayran

Terkeyledin Ruhsat gibi yiğidi
Davar sahibine verdin öğüdü
Bilmem muhanetler senin nen idi
Döndürdün yüreğim tuca boz ayran

IX

Sana bir destan söyleyim
Yaşasın Seyit efendi
İnkisar etmeye kıyamam
Pişesin Seyit efendi

Ölçtün özeni özeni
Sen ettin bana düzeni
Yerin katran kazanı
Pişesin Seyit efendi

Düştüm de geldim izine
Parmağım patlak gözüne
Kasap itleri yüzüne
İşesin Seyit efendi

Babanı katmam sayıya
Özün benzettim ayıya
Kendi eştiğin kuyuya
Düşesin Seyit efendi

Ruhsati'yi buldun söngün
Bir kaz bulup yoldun engin
Şeytanlıkta yoktur dengin
Poşasın Seyit efendi

X

Hemen göçü yükletelim
Ya bu fare durur ya biz
Karakollar bekletelim
Ya bu fare durur ya biz

Danımız ardı tarladır
Ekin yok bize zorlatır
Karanlıkta göz parlatır
Ya bu fare durur ya biz

Bacamızdan çıkmaz tütün
Unu teslim ettik bütün
Kaçak döğüşüne metin
Ya bu fare durur ya biz

Bacamıza taktık camı
Cehteylese deler anı
Gel Ruhsatî yıkak damı
Ya bu fare durur ya biz

XI

Benim biraz nekre kelâmlarımdan
Darende'li ister çite kıyamaz
Deliktaş'tanı dahi isteyen çoktur
Bir kalbur samana ota kıyamaz

Kendi içerimde neşterim benim
Her kazâda vardır isterim benim

Sivas'tan da çoktur müşterim benim
Bir kebap yedirip ete kıyamaz

Yaz geldi ortalık güllük gülistan
Yine benim başım kurtulmaz yastan
Mihr'Ali beye yazdım bir destan
İkrar verdi amma ata kıyamaz

Birisi dünyadan almamış murat
Bazan güründen de isterler ebyat
Nice Şirin geçmiş nice bin Ferhat
Tazıya zagara ite kıyamaz

Bunca âşık şair geldi cihana
Ruhsatî birine bulmaz bahane
Nice şii'rim gitti ol Hekimhan'a
Velâkin onlar da duta kıyamaz

ÂŞIK MEHMET

Konyalı'dır. 1879 da doğmuştur.

XII

Uyuz derler bir illete uğradık
Al kan ettik tırnak ile doğradık
Zeytin yağın ilâç yaptık bağladık
Tesir etmez hidayet kıl ilâhi

Fısır fısır her taraftan kalkıyor
Bir hararet ciğerimi yakıyor
Kaşınırken hep el âlem bakıyor
Bu derdime dermanı ver ilâhî

Varıp bir adama halim şu demez
Perhiz eder peynir yoğurdu yemez

Nasıl derttir hiç bir derde benzemez
Senden gayri kimim vardır ilâhî

Akşam olunca gidişme artıyor
Kaşınırken akıl baştan fırtıyor
Ev horantam, çocuklara serpiyor
Yakın vakit dermanın ver ilâhî

Evvelden bu derdi kâle almadım
Sonradan da artacağın bilmedim
Arayıp da dermanını bulmadım
Derman senden hidâyet kıl ilâhî

Hararetten geceleyin yatamam
Uykusuzum kirpiklerim kapamam
Sen var iken başka yere bakamam
Sen derdimin dermanı ol ilâhî

Âşık Mehmet der ki gel sabırlı ol
Sabredenler Mevlâ indinde makbul
Elbet verir Cennet'âlâya bir yol
İsterim didarın görmek ilâhî

K E N Z Î

Konya'nın Karaman kazasındandır. 1884 yılında ölmüştür.

XIII

Âlemde bir kolay sanat bulaydım
Çekmez idim para için kasavet
Ya ekmekçi yahut kasap olaydım
Muhtesipten değnek yemek ne hacet

Terzi olsam iğnesini tutamam
Hallaç olsam her dem pamuk atamam

Attar olsam ufak tefek satamam
Bezirgân olmağa yoktur liyakat

Berber olsam gelmez bana müşteri
Usta ister kullanmağa neşteri
Katır çeksem kim yükletir göçleri
Uzak yolda çekmek ister meşakkat

Dülger olsam daim ağaç yonmalı
Kahveci olsam hep fincanı sunmalı
Müşteriye fırıl fırıl dönmeli
Bende yoktur bunun gibi cesaret

Yemenici olsam yemeni dikemem
Kazaz olsam ibrişimi bükemem
Kuyumc'olsam yan körüğün çekemem
Demircilik dahi beter rezalet

Kılınççı olsam pala kılıç silemem
Tüfenkçi olsam ufak tefek çizemem
Dellâl olsam akşama dek gezemem
Az paraya dahi etmem kanaat

Hakkâk olsam kazıyamam yüzüğü
Çulha olsam döndüremem neziği
Kalaycı olsam çalkayamam büzüğü
Kazancı olsam çekiç ağır ve zahmet

Mutaf olsam kârım değil edemem
Keçeci olsam yünümü hem didemem
Sai olsam uzak yola gidemem
Başa gelir türlü türlü felâket
.....

Koltukç' olsam bilmem esvap satmayı
Avcı olsam bilmem tüfenk atmayı
Kâtip olsam bilmem kalem tutmayı
Öğreneydim Hak verirdi inayet

Kadı olsam mahkemede duramam
Müftü olsam meseleyi bilemem
Sofu olsam daim namaz kılamam
İmam olsam bana uymaz cemaat
.....

Derviş olsam ben giyemem külahı
Yoldaş olsam ben kuşanmam silâhı
Kenzî kulun senden ister ilâhî
Züğürtlükten tezce bula nedamet

H U Z U R Î

1885 yılında Çoruh (Artvin) vilâyetine bağlı Zor köyünde doğmuştur. Asıl adı Ali'dir. 1943 yılında sağdı. Medrese tahsili görmüş, hem aruz hem de hece ile şiirler yazmıştır. Çeşitli memurluklar ve köy imamlığı yapmıştır. Hicivlerinde daha çok başarı göstermektedir.

XIV

Yeni bir destanı eyledim icat
Dinleyen ahbaba yadigârım var
Mahzun gönülleri etmek için şâd
Ağlarım sızlarım ah ü zarım var

Yüz bin deve gelir gider katarım
Nerde akşam olur orda yatarım
Her ne ister isem alır satarım
Kimse karışamaz ihtiyarım var

Ben icad eyledim havayi yolu
Yazda ferahlarım sağ ile solu
Kırk mağazam vardır rüzgârla dolu
Kaf-Dağı ardında bit pazarım var

Görmediğim şeyi aslâ sezemem
Korku bilmem hiç yalınız gezemem
İcabetse kendi adım yazamam
Kâtiplikte gayet iştiharım var

Gözüm ışıklıdır güne dayanmaz
Aklım çoktur amma kimse beğenmez
Asılmağa gitsem sicim inanmaz
Böyle yüz bin ahbap yüz bin yarım var

İbadet eylerim namazı kılmam
Temizlik severim lekemi silmem
Ömrümde zararsız günümü bilmem
Her senede yüz milyonluk kârım var

Düştüğüm yok hiç bir düşman kastine
Kaçsam kimse geçiremez destine
Kuvvetliyim keçe kilim üstüne
Yaya yürümeğe iktidarım var

Sözüm lezzetlidir hatırlar yıkmaz
Yalan da söylesem dinleyen bıkmaz
Uykuda kötü söz ağzımdan çıkmaz
Büyük küçük tanır namus arım var

Parasız kalanlar bana elverir
Çok köprülü sular geçsem yol verir
Evvel param alır sonra mal verir
Her tüccar yanında itibarım var

Her kim saz çalarsa âşık bilirim
Dilsiz adamları sadık bilirim
Herkesten kendimi faik bilirim
Kibrim yoktur amma az vekarım var

Sarhoş olup meyhanede susmalı
Bir iyilik gördüğünden küsmeli

Adam öldürenin tüyün kesmeli
Böyle akla yakın çok kararım var

Göze ilâç verdim yaşı akmadı
Az açıldı amma doğru bakmadı
Yüz hastaya baktım biri kalkmadı
Doktorlukta büyük iftiharım var

Sorman arkadaşlar benim kederim
Tâ ezelden tersinedir kaderim
Hanemiz fevkinde durur pederim
Biraz hasretliyim intizarım var

Lâzım olan şeye zihnim yormadım
Kendi hanem yolun bile sormadım
Adın işitmedim kendin görmedim
Gönlüm eğler birkaç kafadarım var

Haklı haksız bir söz altında kalmam
Hırsızlık ta etsem açıktan çalmam
Aldığımı vermem verdiğim almam
Yeni alış veriş, intişarım var

Huzurî sözlerin halli muhaldir
Mânasın anlayan ehl-i kemâldir
Ben de bilmem ne devlettir ne maldır
Bitmez hesap olmaz bunca varım var

XV

Bir destanım vardır zamana uygun
Yattıkça yat kardaş aslâ uyanma
Bir meşhur cevaptır sen kazan sen ye
El için beyhude ateşe yanma

Ananın erine çağırma peder
Ahırında sana kötülük eder

Kemlik et elinden geldiği kadar
ey'lik edip sakın düşman kazanma

Kime ki ey (i) dersen darılır söğer
Merhamet zamanı değilmiş meğer
Yanında birini kesseler eğer
Bir hançer de sen vur sonra utanma

Her nereye gidersen eyle talanı
Ele yık ki ağlatasın güleni
Bir saatta söyle yüz bin yalanı
Her doğru söz söyleyene inanma

Hediye namile bir şey gönderme
Âdet edip hiç misafir kondurma
Komşunun evi yanar iken söndürme
El kârı için bir adım da uzanma

Beyhude Mevlâdan eyleme dilek
Aslâ zihnin yorup çekme boş emek
Babanın hayrına verme bir ekmek
Aç kalıp ta kapı kapı dilenme

Bir yetim görürsen vur dök dişini
Çalış ki bozasın halkın işini
Günde yüz adamın vur kır başını
Bir yareyi sarmak için dolanma

Keyfin bozma altı için beş için
Çekme kahır olur olmaz iş için
Canın feda eyle bir sarhoş için
Kuru sofuların sözüne kanma

.....

Huzurî neylesin dünya ülfetin
Kesme doğruluktan meyli muhabbetin
Cenab-ı Mevlâ'dan iste izzetin
Her şaşkının sözüne de inanma

XVI

Irıza'mı senin adın
Nettin baltayı baltayı
Onbeş panganotu yedin
Nettin baltayı baltayı

Çok söylerim hırsım inmez
Yağ bal yenir balta yenmez
Yedim desen kimse kanmaz
Nettin baltayı baltayı

Nere senin memleketin
Yanlış yanlış hareketin
Yok mu senin merhametin
Nettin baltayı baltayı

Sanki bunu iyi m'ettin
Koyveriyon niye duttun
Baltay'aldın sapı nettin
Nettin baltayı baltayı

İreşberler seyip olur
Böyle işler ayıp olur
Şerefiniz kayıp olur
Nettin baltayı baltayı

Bozhöyük'ün karakolu
Balta yenmez olma deli
Yüzbaşıya söylemeli
Nettin baltayı baltayı

Hanefi mi arkadaşın
Garametli garip başın
Satın alıp balta taşın
Nettin baltayı baltayı

Veysel der ki balta benim
Mürtekiplik sıkar canım
Rüsva olma gel imanım
Nettin baltayı baltayı

XVII

Parça parça olsun paramı çalan
Kimi gerçek dedi kimisi yalan
Dünyada görmedim böyle bir plân
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

Gezdim İstanbul'u İzmir Ankara
Şadırvanlı Han'da kaldı bu para

Rıza ve Hanefî isimli iki jandarma Veyselin baltasını almışlar. Destan bunun üzerine yazılmıştır.

Bu nasıl dalgadır bu ne dübara
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

İsa değil göğe çıksın sır olsun
Alanların iki gözü kör olsun
Tarsus'ta bu destan hatıra kalsın
Kapı kilitli cüzdan cepte para yok

Bilsem gelmez idim ben bu Tarsus'a
Bu gamlı gönlümü koymazdım yasa
Haber verdim inzibata polise
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

Ahl-ı dil olanlar aslâ bunalmaz
Herkesin ettiği yanına kalmaz
Bu ne muammadır hiç kimse bilmez
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

Olan oldu Veysel boşuna yanma
Sana kim dedi ki uyu uyanma
Sılaya gitmeyi severim amma
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

ÂŞIK MEHMET YAKICI

1879 da Konya'da doğmuştur. Ailesi Konya'nın Göçü köyündendir. 1950 yılında ölmüştür.

XVIII

PİRE DESTANI

Dinleyin efendiler şikâyetim var
Yandı canım pirelerin elinden
Sizlere bir güzel şikâyetim var
Yandı canım pirelerin elinden

Akşam olur gübürtüye kalkarlar
Sabah olur sağa sola bakarlar
Hepisi de toplanırlar kaçarlar
Yandı canım pirelerin elinden

Benim yatak bilemedim neresi
Ne azgındır şu Göçü'nün piresi
Her yanlarım oldu hançer yarası
Yandı canım pirelerin elinden

Bilemedim suyu nerden içerler
Kafa kulak demez çiğner geçerler
Kanatları yok ta nasıl uçarlar
Yandı canım pirelerin elinden

Pireli yatağı ben de nidecem
Yataktan kalkıp ta koyup gidecem
Gidip mahkemede dâva edecem
Yandı canım pirelerin elinden

Nerde gezer pirelerin sürüsü
Rahvan attan iyi yürür tırısı
Kovalarken karşı koydu birisi
Yandı canım pirelerin elinden

Bit amcana danıştın mı işini
Kelpetenle söksem azı dişini
Çekiç vurup yarsam senin başını
Yandı canım pirelerin elinden

Karyolam yok benim çıkıp vatacak
Hayvan değil alıp gidip satacak
Böyle benim her dertlerim kalkacak
Yandı canım pirelerin elinden

Yatağımda ordu kurdu pireler
Üleşinden doldu kaldı dereler

Diş yarası sırtımdaki yaralar
Yandı canım pirelerin elinden

Yeli görse hiçbir yana uçamaz
Azgın pire kimse gelip geçemez
Gömleğimden başka yere sıçamaz
Yandı canım pirelerin elinden

Âşık Mehmet der ki kendi halımda
Sabahadar çift sürerler dalımda
Evleri var koltuğumda kolumda
Yandı canım pirelerin elinden

E F K Â R Î

XIX

Tavuğuma atma taşı
Onlar bizim evin kuşu
Ürkütme sen gel ninoşu
Nene nene Fatma nene
Tavuğa taş atma nene
Kaşların çatma nene

Kıracaksın bacağını
Yıkacaksın ocağımı
Ürkütme tavucuğumu
Nene nene Fatnıa nene
Tavuğa taş atma nene
Kaşlarını çatma nene

Kıracaksın kanadını
Kıramadım inadını
Behey meşenin odunu
Nene nene Fatma nene
Tavuğa taş atına nene
Kaşlarını çatma nene

Misafiriz köyünüze
Uyamadık huyunuza
Ne etti tavuğum size
Nene nene Fatma nene
Tavuğa taş atma nene
Kaşlarını çatma nene

Eştiseler samanını
Kestirerem ziyanını
Gel ikne edem ben seni
Nene nene Fatma nene
Tavuğa taş atma nene
Kaşlarını çatma nene

Efkâri'nin budur bahsi
Senin olsun yumurtası
Ortak olsun da civcisi
Nene nene Fatma nene
Tavuğa taş atma nene
Kaşlarını çatma nene

DERDMEND ÂŞIK

Bu âşık hakkında hiçbir bilgimiz yoktur. Destan, Halk Bilgisi Haberleri sayı 53. s. 79 dan alınmıştır. Tamamı için oraya bakılabilir.

XX

Kulak tut sözüme dinle hey yâran
Sizinle bakalım ülfet nic'oldu
Yedi yıldır ben çıkalı sıladan
Arzulayıp geldim emek nic'oldu

Eştiseler : Eştilerse
Kestirerem: Kestiririm, ziyanını öderim.
İkne: İkna.

Han'abalı Ali, kazaklı Veli
İsa oğlu, Musa oğlu küçük kebeli
Barut Hasan, Çakmak Ali zırdeli
Konuştuğum bunca zevzek nic'oldu

Hoca sizden bu gün miras sorarım
Doğru söyle yoktur sana zararım
İki gündür evimizi ararım
Hep yıkılmış temel direk nic'oldu

Dinlemem martaval efsun okuma
Yine derdim yenilendi yoğuma
İçleri ot dolu kıldan dokuma
Minder yastık yorgan döşek nic'oldu

Kargaburun, çarık baldır dolağı
Kını kırık yüzü paslı bıçağı
Beline sardığı kendir kuşağı
Yakası yamalı gömlek nic'oldu

Gözleri görünmez idi irinden
Mancınıkla kalkar idi yerinden
Urgan ile asakorduk belinden
Çamış, katır, çapkın beygir nic'oldu

Her günlerde kamçı ile sürerdik
Kendi gelmez idi yolun gözlerdik
Danasını kepek ile beslerdik
Boynu çıkık sütsüz inek nic'oldu

Bunların köküne kıran mı girmiş
Domuzlar mı çalmış kurtlar mı yemiş
Eski köy imamı kör Molla İbiş
Çağırsanız hele sorsak nic'oldu

Han'abalı Ali : Hani abalı Ali.

Cemaatle okuyalım Fâtiha
Babam anam ölmüş bunca akraba
Velâkin sizlere cümlesi caba
Emmim oğlu kanbur felek nic'oldu
.....

Eski hasır bunca kilim uruba
Def çivisine asılan ol delik torba
Babamın giydiği kuskunsuz aba
Gök boncuk düğmeli yelek nic'oldu

Köyün ortasında asma çubuğu
Yedi yılda verir idi koruğu
Güz pilici ile horoz tavuğu
Kanatsız kaz şaşkın ördek nic'oldu
.....

Hep söyledim fartı furtu yalanı
Beygirin kolanı merkep palanı
Bilirsiniz hiç söylemem yalanı
Ezber etmediğim gerçek nic'oldu

Miras için ettim bunca davayı
Elime geçseydi üçte biri bâri
Söylersin «Dermend Âşık» sevdayı
Boşuna çaldığın emek nic'oldu

Gök Boncuk: Halk arasında gök boncuğunun nazarı önlediğine dair bir inanış vardır. Bunun için çocukların bazan da büyüklerin elbiselerinin bir yerine, göz değmesin diye gök renkli bir boncuk dikerler.

Güz Pilici : Kuluçkaya geç yatan tavukların piliçlerine denir. Son bahara bu hayvancıklar pek küçük girdikleri için zayıf olurlar ve çok üşürler.

b – Ağır mevzulu destanlar

DESTAN-I KARS

I

Ne yatarsın böyle gafletten uyan
Bu işlere aşna ol padişahım
Birkaç rical ile Valide Sultan
Kâfir muinidir bil padişahım

Bir haberin var mı Karsın halinden
İçinde kalmadı kızdan gelinden
Alalım bu Kars'ı küffar elinden
Dini bütün vezir sal padişahım

Üç kız idik bir araya derildik
Her birimiz Ardahan'da vurulduk
Gece gündüz kementlere sarıldık
Yurt bizimdir imdat kıl padişahım

Bizler de bilmedik ne idi kusur
Kız gelin kalmadı hep oldu yesir
Hayftır düşmanda kalırsak yesir
İslâm elden gitti bil padişahım

Girdi kâfir etrafını gezdirir
Evler yağma eder candan bezdirir
Başlar defter eder nüfus yazdırır
Din bizimdir imdat kıl padişahım

Yiğitler var düşmanları paralar
Din-i Muhammed te meydan aralar

(Eşref Ertekin. şairin Kars-Ardıhan'lı ve kadın olduğunu tahmin ediyor).

Yarın mahşer günü senden soralar
Bunların hesabını ver padişahım

Çar köşeye farmanların dağılsın
Buna bir tedbir kıl derman bulunsun
Şehitlerin aman kanı alınsın
Ülke elden gitti bil padişahım

Kâfir nedir bu İslâma dayansın
Dalkılıç olup ta bir kere dalsın
Ol Arpa Suyu da kana boyansın
Dinimize imdat kıl padişahım

İlişgir, Aradahan, Çıldır, Beyazid
Yaktı hasta haneyi ol hain pelit
Söylemem isimimi ey Sultan Hamid
Ecdadın alırlar ver padişahım

H U Z U R Î

Para Destanı

II

Bir dasitanım var zamana uygun
Bus etmeğe dest ü dâman paradır
Mahzunu şâd eder şâdları mahzun
Mamurları eden viran paradır

Parasız kimsenin bakma yüzüne
İsterse şah olsun özü özüne
Sakın başka bir şey alma gözüne
Merde revnak veren unvan paradır

Yabana dolanır parasız derviş
Sende değil herkeste var bu teşviş
Derler para ile görülür her iş
Taht u rif'at köşk ü eyvan paradır

Yapsan fayda yok yüzbin hünerler
Parasız kalanlar kış günü terler
Sim ü zersiz şâha gedâdır derler
Ağa paşa mirimiran paradır

Kesende yok ise köprüden geçme
Tezden tıtulursun bir yana kaçma
Parasız hükûmet kapısın açma
Kadı müftü emr ü ferman paradır

Fakir olan her dem gider engine
Parasız bellidir baksan rengine
Her mecliste buyur derler zengine
Yaran ahbap lûtf u ihsan paradır

«Ya hû» nun cevabı kuru eyvallah
Parasız çok ümittir «inşallah»
Parasız bir molla demez bismillâh
Kitap mezhep din ü iman paradır

Fakir suya düşse çıkamaz kirden
Zengin arabasın aşırır kırdan
Topal zengin iyi, sağlam fakirden
Herşeyden evvelâ noksan paradır

Yad görünür pulsuz gelse dâderin
Zengin mihman olsa olmaz kederin
Kimse sormaz ne kişidir pederin
Asıl nesil şöhret ü şan paradır

Fakir olan ne iş tutsa sonu yok
Üç gün aç ta kalsa zengin gene tok
Pulsuz bilse aşçı der ki yemek yok
Yemek ekmek peynir ayran paradır

Hep izz-i destine alnış cihanı
Her yerde söylenir şeref ü şanı

Bir pençede yıkar bin pehlivanı
Karşı durulmayan aslan paradır

An'ile ağ olur yüzün karası
Geç sağlanır müflislerin yarası
Kızıl altın pasaportun tuğrası
İngiliz Fransız Yunan paradır

Anın başındadır edeb ü hayâ
Karanlık gecede artırır ziyâ
İster mütteki ol ister evliya
Şimdiki asırda insan paradır

Fakir ise bâkire kız dul gibi
Devletsiz şan kıymetlenir pul gibi
Paralıysan şeytan kaçar yel gibi
İbare dubara şeytan paradır

Nice ocakları yıkar söndürür
Nice müşterinin aklın kandırır
Nice şahitlerin ağzın döndürür
Eğri doğru yalan bühtan paradır

Züğürdün eceli çoğu uyuzdan
Üç kere yok dersen düşersin gözden
Bir lira yahşıdır bin doğru sözden
Merhamet mürüvvet vicdan paradır

Zengine çay gelir felekten caba
Postasını taşır ol bâd-ı sabâ
Cebin dolu ise derler merhaba
Selâm kelâm lisan beyan paradır

Yok'deme cevabı «buyur kenara»
Tutuşma evlâdım beyhude nara
Desen «Baba ekmek» der: «oğul para»
Ana baba sadık ihvan paradır

Bin salavat versen karşısı cennet
Bin tevhit söylesen olmaz emniyet
Bin ihlâs okusan yüz bin de temmet
Gene iş aşıran heman paradır

Yokluk mektebinde ne oku ne yaz
Olmak ister isen var eyle demsaz
Dükkâncı ne dua alır ne namaz
Ticaret kemalât ziyan paradır

Zamana uygundur bu sözüm naçar
Alan veren ancak ol Perverdigâr
Vefasız dünyaya aldanma zinhar
Padişah ta olsan ahir ölüm var
Huzurî yok yere olma günahkâr
Sana elden evvel düşman paradır

T A L İ B Î

Boz Öküz Destanı

III

Çepni'ye gitmeye niyet eyledik
Dedim arkadaşım kinli boz öküz
Yorulup ta bizi yolda komasın
Ömer çavuş dedi canlı boz öküz

Öğleden evvel Tonus'tan koştuk
Uğrumuz Şarkışla yoluna düştük
Kalfa köyün üstün yel gibi aştık
Yönünü yokuşa döndü boz öküz

Kinli develere benzer bakışı
Mısır dablağına benzer kakışı
Boş kağnıynan çıkamıyor yokuşu
Dermanı kesilmiş canı boz öküz

Yokuşu çıkınca gözler büyüdü
Gayri iyi gider bu bir huyudu
Ömer Çavuş hırsından yattı uyudu
Kanak'ın düzüne indi boz öküz

Ol gece gitmedik Kanak'ta kaldık
Çok ikram ettiler rahatta olduk
Sabahınan birçok arkadaş bulduk
Boş koyversen gider selli boz öküz

Düz yere gelirse gayet tellenir
Yokuşu çıkarken gitmez yellenir
Yavaş gider beşik gibi sallanır
Üğrüleyim seni nenni boz öküz

Yine yere yattı başın kaldırır
Beni utandırır eli güldürür
Senin bu işlerin beni öldürür
Adını koyarlar kanlı boz öküz

Akşama kadar vardık Cemel'e
Üstümüz toz oldu döndük hamala
Gazeteler yazsın Gazi Kemal'e
Söylesin irfanın ünlü boz öküz

Cemel'den gitmedik döndük geriye
Kalın yiğidini yolla buraya
Böylesi mal düşmesin fukaraya
Benim senden bağrım yandı boz öküz

Talibi'm der ki bu nasıl alâmet
Ellerin içinde olduk malamat
Şükür olsun eve geldik selâmet
Bize zahmet verdin şanlı öküz

IV

Seni methettiler görmeğe geldim
Cihanda yok imiş eşin İstanbul
Seni seven adam zengin olmalı
Parayı istersin peşin İstanbul

Acarı sattım eskiyi yamadım
Ben sırrımı kimselere demedim
Eller gibi kazancını yemedim
Zehirdir ekmeğin aşın İstanbul

Çınar gibi ağaçların çürüsün
Yer yarılsın denizlerin kurusun
Duvarlardan örümcekler yürüsün
Belâya uğrasın başın İstanbul

Yollardan kesilsin demir rayların
Denize dökülsün tramvayların
Yıkılsın kalmasın o sarayların
Kalışsın toprağın taşın İstanbul

Bir çok zırzop ile dolmuş tenhalar
Küheylân yerine konmuş köhneler
Kıyıya köşeye dolmuş kahbeler
Ne berbat olmuştur işin İstanbul

Aynım açılıp ta yüzüm gülmedi
Kalbimde gönlüme sevgi kalmadı
On günde on paran nasip olmadı
Yaptığın işleri düşün İstanbul

Düşkün vardım bir elimi tutmadın
Yareli gönlüme derman katmadın
Her zaman üşüttün bir ısıtmadın
Yüreğime değdi yaşın İstanbul

Kalabalığı çok ara vermezler
Doğru konuşmaya sıra vermezler
Emeğine bedel para vermezler
Ne tamahkâr için dışın İstanbul

Ne çoğunu gördüm ne de azını
Ne tadını gördüm ne de tuzunu
Eller gördü baharını yazını
Beni ırasladı kışın İstanbul

Talibî Coşkun yanıldın şaştın
Düz yolu bırakıp dağları aştın
Gayri âşıkların diline düştün
Her dala dolandı peşin İstanbul

V E Y S E L

V

Bahar gelir kudurursun
Kızılırmak seni seni
Ne uyursun ne durursun
Kızılırmak seni seni

Gelin yedin kızlar yedin
Nice elâ gözler yedin
Seksen doksan yüzler yedin
Kızılırmak seni seni

Gençler yersin koca yersin
Gündüz yersin gece yersin
Hâkim benden sormaz dersin
Kızılırmak seni seni

Yakının var ırağın var
Zemherîde bir çağın var
Bir de buzdan tuzağın var
Kızılırmak seni seni

Atı sürdü Mehmet Özbek
Yüzü tutmuş sandı buz pek
Az kaldı ki ola helâk
Kızılırmak seni seni

Parça parça etsem seni
Fabrikaya tutsam seni
Deniz olsam yutsam seni
Kızılırmak seni seni

Arzum yerine getirsem
Üzerine köprü kursam
Seni cehenneme sürsem
Kızılırmak seni seni

Söyler Veysel sözü sana
Yılda kıyan üç beş cana
Selleri eden bahane
Kızılırmak seni seni

Iraslamak: Raslamak

Lûgatçe

—A —

Abdal : Derviş anlamında kullanılan bu kelimenin İslâm mistisizminde de yeri vardır: Dünyayı idare eden gaip erlerine çeşitli mertebeler verilmiştir; Üçler, abdallar yediler, kırklar v.s.

Acer : Yeni, acer kumaş, acer elbise; yeni kumaş, yeni elbise,

Adamak : Söz vermek, vaitte bulunmak. Bir dilek, temenni Tanrı katında kabul edilirse, dilek sahibi «kurban, oruç yemek v.s. vâdeder, adar.

Âdem : Dinî inanışa göre insanın ceddi olan Peygamber. İnsan nesli Âdem ve karısı Havvanın soyundan gelmektedir.

Adû : Düşman.

Ağdırmak, ağmak : Havalanmak, yükselmek. Havalandırmak, yükseğe çıkartmak, Bulut olup ağmak: Bulut olup göğe çekilmek. Terazinin kefesi ağdı.

Ağı (ağu): Zehir ağılamak: Zehirlemek.

Ağız: Süt veren hayvanlar yavrulayınca ilk defa sağılan koyu süte «ağız» denir. Sütten daha koyu olduğu halde yenir, çörek yapılır. Hayvan yavruladıktan sonra süt normal hale gelene kadar birkaç gün «ağız» sağılır:

Ağyar : Düşman, yabancılar, başkaları gayrılar.

Ahd ü aman: ahd ü peyman: Söz vermek, söz kesmek, yemin etmek Ahd ü amanımı yedi yıla koydum. Ahd ü peymanını unutmasın.

Âhir : Son. «Âhir Kerem'i öldürür»: sonunda Kerem'i öldürür

Akça: Para

Al : Hile, oyun düzen.

Âl : Soy, nesil,**Âl-i Osman:** Osman oğulları.

Ala bula : Alaca bulaca.

Alışmış : Düzeltilmiş, muntazam.

Annaç : Karşı; anacımda; karşımda.

Ârif : Gerçek bilgiye sahip kimse. Bilgisini hayattan edinen adam.

Arş : Göğün en üst katı, Dokuzuncu kat gök.

Arzuman : İstek, göresime. «Arzumanım kaldı» =isteğim kaldı, arzuladım.

Aş (ı) na: Aslı «âşına» olan ve dost, bildik, tanıdık anlamına gelen bu kelime halk şiirinde çok defa «aşna» olarak kullanılıyor.

Avrat : Kadın, eş.

Ayıtmak : Söylemek, demek.

Ayn : Göz.

— B —

Bab : Kapı.

Bâd : Yel, rüzgâr.

Bâde : Şarap.

Bağban : Bağçeci, bağcı.

Balaban : Bir doğan kuşu. Büyük başlı.

Baldır : Bacağın etli kısmı.

Baldır dolağı: Bacağa sarılan bez. Çamura, soğuğa, toza karşı bacağı korumak için kullanılır. Kuşak gibi ince uzun olur.

Balkımak : Parıldamak, göz alacak şekilde parlamak.

Baran : Yağmur.

Barhana : Göç. Göç-evi. Göçebelerin ev ve eşyalarının toplına birden bu isim verilir.

Baş : Yara.

Baz : Yırtıcı bir kuş. Doğan.

Bedestan : Eski eşyalar satılan pazar, pazar yeri.

Belik : Öne dökülen saç örükleri.

Bedirlenmiş ay : Büyük ve yusyuvarlak hal almış olan ay.

Belenmek : Beşiklere sarıp sarmalamak.

Belen : Dağın geçit veren yeri. Bel, dağ geçidi.

Benemek : Karışmak, iyice bulanmak. Toza toprağa belendi.

Beli : Evet.

Bendolmak : Bağlanma. Tutulmak. Gönül vermek.

Bend : Bağ. Bend kelimesi halk şiirlerinde «bendimi yıktım» gibi su bendi anlamında da kullanılıyor.

Beste : Bağlanmış. **Kemer-Beste :** Kemer bağlanmış.

Beynamaz : (Binamaz) Namaz kılmayan.

Bıldır : Geçen yıl.

Bider : Tohum.

Burc : Kale duvarının çıkıntı yapan kısmı.

Buymak : Soğuktan donmak.

— C —

Caba : Bedava, parasız.

Cânip : Taraf, yön

Celep : Koşum hayvanı satan tüccar, genç koşum hayvanları. Bu hayvanların güzelliği yüzünden halk şiirimizde «güzel ve yakışıklı» karşılığı sıfat olarak ta kullanılıyor: «Memet Mısdo bir çift celep».

Cemal : Güzel yüz. Güzellik.

Ceran : Ceylân.

Cerrah : Hekim, doktor.

Cıda : Mızrak, kargı.

Cığıl cığıl yanmak : Göz alan renklerle parlamak.

Cırnak : Yırtıcı kuşların tırnağına verilen isim. Cırnak: Yırtmak, parçalamak.

Cip : İyice, temelli.

Cura : Kısa, büyümemiş, bodur.

Cücük : Kuş yuvrusu.. Tavuk yavrularına da «cücük» denir.

Cüda : Uzak, ayrı.

Cümle : Hep, bütün: «Cümle kaplumbağalar.»

Cünunluk : Toyluk, delilik, taşkınlık.

— Ç —

Çamiş (Camış, camuz): Manda.

Çan : Çok defa süs için hayvanların boğazına takılan zil.

Çar (cihardan bozma) : Dört

Çarh : Gök, çarh-ı felek: Dünya, kâinat.

Çelen : Çok güzel.

Çerak : Mum, meş'ale.

Çeşm : Göz.

Çevgân : Ucu eğri değnek, baston

Çeyiz : Gelin olacak kıza babası evinden verilen eşya, zinet, v.s.

Çılbır : Yoğurt ve yumurta ile yapılan bir yemek.

Çit : Bez, kumaş

Çövmen : Meyve toplamakta kullanılan ucu çatal bir değnek.

Çuha : Bir cins kumaş.

— D —

Dâd : Adalet, hak, şikâyet, intikam.

Dağ : Kızgın demirle vurulan damga.

Dahleylemek : İşine karışmak, suçlu görmek.

Dal : Arka.

Dalamak, dalanmak : Isırmak, ısırılmak.

Dam : Ev, barınak. Evin ve ahır gibi yerlerin üstü, çatısı.

Damen : Etek.

Dâr : Darağacı.

Davar : Koyun, keçi.

Davulbaz, (Tabılbaz): Davulcu, büyük cenk davulu.

Debreşmek : Hareket etmek, kımıldamak.

Dermek : Toplamak. Derilmek: Toplanmak.

Dervişan : Dervişler.

Destmal : Mendil.

Diraz : Uzun.

Didar : Güzelliğin görülmesi. Manevî şekilde görünen güzellik.

Dide : Göz.

Dillemek : Dile düşürmek, dile dolamak, dedi kodu yapmak.

Dinelmek : Doğrulmak, ayağa kalkmak.

Dirfilli : Dağınık, geniş.

Dirlik : Yaşamak.

Divan eylemek : Divan, davaların görülüp hükme bağlandığı yer. Divan eylemek, divan toplayıp karar vermek.

Dolu : Kadeh, şarap. Halk şairleri «dolu» içerek âşık olduklarını kabul ederler. Dolu insana şiir söylemek kabiliyeti veren bir içki sayılıyor.

Dolunmak : Batmak, gurup etmek. .

Don: Renk, Daha çok atlar için kullanılır. Kır donlu bir at.

Donatmak : Süslemek.

Doru : Koyu kırmızı atlara verilen isim.

Döş : Göğüs.

Duldalanmak : Saklanmak, gizlenmek.

Duş olmak : Karşı gelmek, raslamak.

Dübara : Yalan, hile, dolan, dalga.

Dühan : Tütün.

Düğü, düğülecek : Bulgurun incesi, ufağı.

Dün : Gece.

Dünya perest : Dünyaya tapan, dünyayı seven.

Dür : İnci.

Dürülmek : Katlanmak.

Düş : Rüya.

Düzen vermek, tutmak : Akordetmek, seslerini ayarlamak. (Saz için).

— E —

Ebed : Sonu olmayan zaman

Ebru : Kaş.

Ecza-i Ebdan : Bedenin, Vücudün parçaları.

Edep : Terbiye, yolca, usulle hareket etme.

Edna : Aşağı, düşük,

Efkâr etmek, efkârlanmak : Üzülmek, kötü düşünmek.

Eflâk : Felekler, gökler.

Eğbez, eğbez : Bölük bölük, küme küme.

Eğe : Oyluk, baldır.

Ehl-i Dil : Sözden sazdan anlayan, hoşlanan kişi, şiir söyleme ve saz çalma veya onları gereği gibi taktir etme kabiliyetine sahip olan kişi.

Elvan : Renkli

Emval : Mallar

Engel : Rakip, düşman.

Engin : Aşağı, ucuz.

Erenler : Gerçeğe ulaşmış kimseler. Veliler. Bektaşilikte dervişler birbirini «erenler» diye çağırır.

Ergen : Bekâr, evlenmemiş.

Erkân : Arapça tam karşılığı temel direkleridir. Bir tarikatın en önemli kaidelerı karşılığı kullanılır. Çok defa «edep erkân» şeklinde halk, bilhassa bektaşi şiirinde görülür.

Esb : At.

Esrük : Sarhoş, kendinden geçmiş.

Esrimek : Sarhoş olmak.

Eşgin : At yürüyüşlerinden birine verilen isim. Rahvan, yorga adı verilen yürüyüş şekilleri de vardır.

Esmek : Gitmek. Estik elhamdülillâh: Gittik elhamdülillâh

Etba : Tâbi olanlar, kullar, hizmetçiler.

Evliya : Ermiş, keramet gösteren kişi, veliler.

Evvel bahar : İlkbahar.

Eytam : Yetimler.

Eyvan : Köşk, saray.

Eyvancı : Köşk ve saray yapan kimse.

Eyyam : Günler.

Ezel : Zamanın düşünülmiyecek kadar uzak olan başlangıcı.

—F—

Fak : Tuzak.

Fâni : Ölümlü. Gelip geçici.

Farımak (Fariğ olmak): Vazgeçmek, elini eteğini çekmek, boşlamak anlamına gelen bu kelime «halk şiirlerimizde» ihtiyarlamak karşılığı olarak ta kullanılır.

Fart, furt : Dedi kodu, yalan dolanı

Faş etmek : Sırrını açığa vurmak, saklamamak, söylemek,

Felek : Gök, kâinat, talih.

Ferda : Ertesi gün, bir gün sonrası.

Feyyaz-ı mutlak : Tanrının bir sıfatı.

Figan : Acı ile bağırıp ağlama, döğünerek ağlama.

Firdevs : Cennet:

Firkat : Ayrılık.

— G —

Gaflet, gafil: Dalgınlık, bilememe, anlıyamama, cahil.
Gammaz : Dedikoducu, söz götürüp getiren kimse.
Gani : Zengin, Cömert.
Garamet, garametli : Karagünlü, talihsiz, kötü yazılı.
Garaz : Kin:
Garkolmak : Batmak:
Gazel : Yaprak.
Geda : Dilenci, fakir. Aksi «bay»: «Zengin» Halk şiirimizde çok defa «bay u geda»; «zengin ve fakir» şeklinde beraber kullanılır.
Ger : Eğer
Gılman : Cennette varlığına inanılan ve Cennetlik kullara hizmet edecek olan delikanlılar.
Gıdı : Kötü, edepsiz karşılığı olarak da kullanılır.
Gıdışme, gıcışme: Kaşınmak.
Göğeruben : Göğerip de, göverererek.
Gövel : Yeşil başlı ördek.
Gülbank : Alevî-Bektaşi zümrelerde hep beraber yapılan bir duaya verilen isim. Kaygusuz Abdal'ın şiirine bak.
Güman : Şüphe:

— H —

Habeş : Arap, zenci. Habeş at: Donu karaya çalan at.
Hâk : Toprak. Yer. Çok defa «hak—i pay: ayak toprağı; hak ile yeksan «yerle bir» terkiplerinde kullanılır.
Hâl : Yüzde veya vücudun başka yerlerinde bulunan ben.
Haldaş : Halden anlayan, dert ortağı.
Halef : Bir işte veya memuriyette bir evvel gelenin yerine geçen kimse.
Halk etmek : Yaratmak.
Hallâk : Yaratan. Tanrı.
Han : Sofra. Bozularak «Hon» şeklinde de kullanılmaktadır.
Hâr : Diken
Hare : Dalgalı, değişik renkli, hareli kumaş, hareli kâgıt.
Has : Güzel, olgun.
Hasbeten : Her türlü menfaatten sıyrılarak, tarafsız.
Hatem : Mühür, yüzük. Hatem yüzük: Mühür şeklinde yüzük.
Havf : Korku.
Hece taşı : Mezar taşı:
Helak olmak : Mahvolmak, yok olmak, yıkılıp harap olmak.
Herle : Un çorbası.

Heves güves : Halk şiirimizde hemen her zaman beraber kullanılan bu iki kelime «çok istemek, unutlanınak, arzu etmek» anlamlarına gelir.

Hezar : Bin.

Hezen : Direk, büyük yapı odunu. Kiriş.

Hımar : Merkep .

Hıram etmek : Salınarak yürümek:

Hırızma (hızına) Hayvanları zaptetmek için dudaklarına veya burunlarına geçirilen halka.

Hicap : Örtü, perde.

Hicap etmek : Gizlenmek, utanmak,

Hicr : Ayrılık.

Hon : Bak, «han»

Horanta : Evde yiyecek yiyen kimseler, sofraya oturan kimseler.

Hoyrat : Değer bilmez. Görgüsüz.

Höyük : Tepe, elle yığılmış toprakla yapılan ufak tepe.

Höyük sağrılı: Sağrısı (kalçası, kıçı) höyük gibi yuvarlak ve geniş olan at.

Hulle : Halkın inanışına göre cennetlik kişilerin orada giyecekleri elbise.

Huri : Cennetteki güzel kızlar.

Hüsn : Güzellik.

— I —

Ilgıt, ılgıt : Hafiften, ağır ağır.

Iramak : Uzaklaşmak.

Irgat : İşçi, emekçi.

Irgamak; Irgalanmak : Hafif hafif sallanmak, salınmak.

Iskatına oturmak : Iskat ölünün ardından günahlarını affettirmek için yapılan dua. Iskatına oturmak. Bu dua ayinini yapmak.

Iyan (ayan) Belli, açık. Meydanda.

— İ —

İcazet : Bir talebe veya çömeze verilen ve yetiştiğini bildiren şehadetname.

İcmal : Cem etme, toplama

İlısan : Vermek. Bağışlamak.

İkna etmek: Kandırmak. İnandırmak.

İkrar: Alevîlerde, tarikata yeni giren kimsenin tâbi olduğu merasim. Söz verme.

İl : Kabile, oba. İl - Aşiret.

İlenmek (ilenç) : Beddua etmek, kargış vermek.

İnd, indinde: Yan, yanında

İnkisar : Kötü dua, kargış,

İntizar etmek : Halk dilinde beddua etmek, kargış vermek anlamında kullanılmaktadır.

İrençber (reıçberden bozma) : Çiftçi.

İrin : yaralarda toplanan cerahat.

İrtihal : Göçme, ölme

İrsal : Göndermek, yollamak.

İsabet etmedin : Şiirde sözümü dinlemedin, tutmadın anlamına kullanılan bu tâbirin esasını teşkil eden «isabet» sözü mânasını değiştirerek Veli'nin şiirine girmiştir. Aslı, doğru, tamam anlamına gelir.

İstimal : Kullanmak.

İskâncı : İskân eden, yerleştiren.

İşve : Naz, cilve.

İvmek : Acele etmek.

— K —

Kabal : Götürü olarak iş alma Kabal biçme: Götürü olarak ekin biçme.

Kaçan : Ne zaman, her ne kadar.

Kad : Boy

Kadem : Ayak

Kâhan : Tarla. Kâhan eylemek: Sürmek, ekmek.

Kail olmak : İnanmak, razı olmak.

Kal : Söz.

Kale almak : Sözünü dinlemek, önem vermek. Kale almamak: Saymamak dinlememek.

Kalan : Gayri, artık.

Kanara : Mezbaha, salhane.

Kancaru : Nereye

Kand : Şeker.

Karaca : Kolun yukarı kısmı.

Kâretmek : Tesir etmek, tesirini göstermek. «Sesi kâr etti canıma.»

Kargamak : Beddua etmek:

Karmak, karılmak : Karıştırmak. Hamuru, çamuru su ile karmak.

Kasavet : Keder, gam sıkıntı.

Kaşanmak : İşemek .

Katmer: Yağlı hamurdan yapılan bir ekmek.

Katra : Damla.

Kav : Çanak çömlek yapmada kullanılan bir nevi kırmızı toprak.

Kavil : Anlaşma, sözleşme, Kavil yeri: Buluşmak için sözleşilen yer.

Kavim kardeş : Hısım, akraba.

Kaygana : Yumurtadan yapılan bir yemek Un, yağ ve yumurta ile yapılır.

Kekitmek : Sektirmek, ayırmak, çevirmek. Kekitmezdi: Çevirmezdi ayırmazdı; bir an bile uzaklaştırmazdı.

Kelâm : Söz

Kelem : Lâhna.

Kelep : İplikten, ipekten yapılmış çile.

Keleş : Güzel, yiğit.

Koçak : Yiğit, kahraman.

Koçmak : Kucaklamak, sarmak.

Kolan : Bağ. Hayvanların semerini tutturmak için karın altından çekilen bağ.

Koru : Girilmesi yasak olan çayırlık, orman, av yeri v.s.

Kot : Bir buğday ölçüsü.

Kov : Birinin aleyhinde bulunma, dedikodu yapma, ardından kötü söyleme

Kovlamak, kovlaşmak: Ardından kötü söylemek, aleyhinde bulunmak.

Köçek : Alevilerde ve Mevlevilerde tarikata yeni girmiş genç.

Kömbe : Tandırda veya fırında kızartılmış yağlı ekmek.

Köşek : Deve yavrusu.

Köz : Kor haline gelmiş ateş .

Kudret lokması : Tanrının verdiği yiyecek.

Kudüm : Bir nevi nefesli çalgı..

Kûh : Dağ.

Kuskun : At, eşek gibi hayvanların üzerine vurulan palanı tutturmak için belinden geçirilen bağ. Kuskunsuz aba: Bağı bulunmayan aba.

Kutnu : Değerli bir kumaş cinsi.

Küffar : Kâfirler.

Küheylan : iyi cins arap atı.

Külek : Yoğurt ve ayran konan tahta kova.

Külfet : Halk, kalabalık, Ev külfeti: Ev halkı

Külünk : Sapı uzun taşçı kazması.

Kürnek : Kış, arı, sinek genel olarak hayvanların, çok bulunduğu yer. Yatağı.

— L —

Lâl : Dilsiz.

Lâ'l : Kıymetli bir taş.

Lâmekân : Yeri yurdu olmayan.

Leb : Dudak.

Leşker : Asker.

Levh : En fazla «Levh-i Mahfuz» şeklinde kullanılır. Sufilerce kâinatta olmuş, olacak her şeyin üzerinde yazılmış kabul edildiği levha. Alın yazısı. Tanrının taktiri.

— M —

Madımalak, madımanak, madımak : Baharda çıkan, yemek yapılan bir ot.
Mah : Ay.
Mahbub : Sevilen kimse.
Mahrama : Baş örtüsü.
Mahrem : Gizli.
Mahşer : Toplanılan yer. Yığınak. Kıyamet gününde insanların, dünyada yaptıklarının hesabını vermek için toplanacakları yer.
Mahzun : Üzgün, kederli.
Mail : Meyleden, seven, gönül veren.
Malamat : Bak: Melâmet.
Mamure : İmar görmüş, güzelce yapılmış şehir, v.s.
Manend : Gibi, eş, benzer.
Mancınık : Eski savaşlarda büyük taşları fırlatmak için kullanılan alet.
Maraz : Fenalık, hastalık.
Martaval : Palavra. Ölçüsüz öğünme.
Maslahat : İş.
Mayaz keçi : İyi beslenmiş keçi.
Medet : Yardım, imdat isteme.
Meftun : Tutulmuş, vurgun.
Mekân : Yer.
Mekkâre : Yük hayvanı.
Melamet (Malamat) : Azarlama, sitem etme, kınama. Dünyayı ve dünya heveslerini, kıymetlerini hor gören dervişlik.
Melek-sima : Melek yüzlü sevgili.
Memluk: Esir, köle.
Meral : Ceylan.
Merek : Dam, ahır.
Mestan : Kendinden geçmiş, sarhoş.
Meşakkat : Sıkıntı, eziyet verme. zor işler gördürme.
Meyil vermek : Sevmek. Tutulmak.
Meyyit namazı : Ölü namazı.
Mıhla : Et ve yumurta ile yapılan bir yemek (Mıhlama).
Mihman : Misafir:
Mir : Bey. Miran: Beyler yüksek mevkili kimseler. .

Muamma : Bilmece, bilinmesi zor şey.

Muannid : İnatçı, inad eden

Muhanet, muhannes : Alçak, fırsat düşkünü, nekes insan anlamında kullanılan bu kelimenin asıl karşılığı namussuz erkektir.

Muhkem : Kuvvetli, sağlam.

Muin : Yardımcı.

Mut : Bir hububat ölçüsü. Sivas köylüklerinde 25 teneke.

Muzî : Eza eden, fenalığı seven bir kimse.

Mufsid : Bozan, ifsat eden, kötülük yapmayı iş edinen kimse.

Mülâzim : Daima beraber

Münafık : Fitne ve fesat çıkaran, bozguncu.

Münkir : İnkar eden, dinsiz.

Mürşid : Yol gösteren. Tasavvufta şeyh.

Mürtekip : Hırsız, çalan. Mürtekiplik: hırsızlık.

Mürüvvet : Erkeklik, iyilik, insanlık.

— N —

Naçar : Çaresiz.

Nâdan : Cahil gerçek bilgisi olmayan.

Nahak : Haksız.

Nakd : Para, can

Name : Mektup .

Nar : Ateş.

Nan : Ekmek.

Naşı : Muhanet, hain.

Nazar : Bakma. Nazargâh: Bakılan yer.

Necaset : Pislik;

Nedamet : Pişmanlık.

Nem : Yaşlık, rutubet. Nemli: Yaş rutubetli.

Neşter : Yara deşmek için kullanılan keskin bıçaklı âlet

Nihan : Gizli.

Nikap : Peçe, örtü

Nimet : Yiyecek, içecek v.s.

Nisa : Kadın .

Nisar : Saçma. Nisar etmek, nisar olmak: Saçmak, saçılmak.

Niza : Kavga.

— O —

Od : Ateş.

Onmak : İyileşmek.

— Ö —

Öveyk (Öveyik): Bir kuş benekli ve boz renkte. «Beş yüzü de öveyk bini de kır» derken benekli at, boz at karşılığı kullanılmıyor.

Öz : Kendi .

Özge : Başka.

— P —

Pay : Ayak.

Pahıl : Fırsat düşkünü, kötü, çimri.

Palan: Eşeklerin sırtına vurulan şey, Binenin rahat olması için kullanılır.

Penbe : Pamuk.

Perde : Sazın kolu üzerinde işaretlenmiş, muayyen sesleri çıkarmak için kullanılan yerler

Pervane : Mumun, genel olarak ışığın etrafında dönen kelebek cinsinden küçük hayvancıklar. İnanışa göre; pervane mum ışığına aşıkmış onun etrafında döne döne vaktini geçirir, sonunda kendini mumun ateşine atar ölürmüş. Bu inanış yüzünden «pervane» çok sevmenin, bağlanmanın senbolü olarak halk şiirimizde kullanılır.

Perverdigar : Besleyen, rızık veren. Tanrının sıfatı.

Peşkeş : (çekmek, vermek) Sunmak, vermek, hediye etmek.

Pir : Bir tarikatı veya mezhebi kurmuş olan din ulusu.

Pul : (Han pulu iste) Han parası iste.

Puta : Hedef, ulaşılacak yer anlamına gelen bu kelime halk şiirimizde «sevgili, tek sevgili, biricik sevgili» karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Pür : Dolu. Pür-kemal : Olgunluk, mükemmellik dolu. Pür hun: Kan dolu.

— R —

Rah : Yol.

Rakip : Bak; irakıp.

Rayiha : Koku.

Raz : Sır. Kimseye söylenmeyen şeyler.

Revan olmak : Gitmek

Revnak : Parlaklık, renklilik.

Rıdvan : Cennet bekçisi, melek.

Rızk : Tanrının verdiği yiyecek, tayin ettiği kısmet.

Rif'at : Yücelik, üstünlük.

Rüsva : Rezil, haysiyeti kalmamış, ele aleme kepaze olmuş, Halk dilinde »ürüsvay» olarak kullanılıyor.

Saba : Hafif rüzgâr.

Sad : Yüz

Sağ : Güzel sağlam. «Havası hub sağ olsa».

Sağmal : Sağılır, süt verir hayvan.

Sahavet : Cömertlik.

Sail : Dilenci.

Sai : Çalışan, emek veren

Sako : Palto.

Sakar : Alnında beyaz bulunan hayvanlara sakar denir. Sakar inek'sakar dana.

Salaca : Tabut, cenaze.

Salûs : Riyâkâr, iki yüzlü.

Savran (Sarban) : Deveci, deve katarı.

Sayd : Av.

Saydolunmak : Avlanmak.

Saye : Gölge.

Sayru : Hasta.

Seklem : Kıldan veya yünden dokunmuş büyük çuval

Selki : Hafif, yeğni.

Sema : Alevî ve Mevlevî'lerin ayinlerinde yapılan raks. Sema urmak sema dönmek sema tutmak şekillerinde kullanılır.

Semek : Balık,

Semiz : etli.

Sena : Öğmek, metetmek.

Seng : Taş.

Ser : Baş. Ser-bölük: Bölük başı.

Serapa : Baştan ayağa.

Sevay : Bir kumaş cinsi.

Seyran etmek : Gezmek dolaşmak. Görmek seyretmek.

Sıfat : Hal, keyfiyet. Yüz, çehre.

Sığın: Bir geyik cinsi.

Sıla : Gurbette olan kimse için vatanı.

Sınmak : Kırılmak.

Sındı : Makas.

Sırat : Yol, Cehennemin üstünde kurulduğuna inanılan geçilmesi zor, kıldan ince kılıçtan keskin köprü.

Sim : Gümüş .

Sin : Mezar.

Sipahi : Atlı asker.

Siyaset : Suçluların cezasının verilmesi. İdam etme, asma. Siyaset günü siyaset meydanı: Hüküm günü, asılma yeri.

Siyec : Duvar, çit

Sofu : Dindar, mutaassıp.

Softa : Ham sofu, Dini şekilden ibaret sayan ham kişi.

Sonucu : En sonunda.

Sökün etmek : Kalabalık halinde bir yerden başka bir yere geçmek.

Söngün : Uyuşuk, hareketsiz, zayıf.

Söyünmek : Sönmek.

Sulb : Bel.

Sulu sepken : Bol ve kuvvetli yağan yağmurlarla karışık kar.

Suna : Yeşil başlı yaban ördeği, erkek ördek.

Sur : Nöbet, hüküm.

Sürekçi: Başka yerlerden koşum hayvanı getirip satan tüccar Anadolu'da çok defa Erzurum ve Kars gibi doğu illerinden getirilen koşum hayvanlarına sürek, bunları satana sürekçi derler.

Süvar olmak: Binmek

— Ş —

Şad : Sevinçli, neşeli.

Şanbaz : Bir çeşit iri doğan kuşu, iyi iş yapan, mert adam.

Şah-ı Merdan : İnsanların şahı. Halife Ali'nin sıfatı olarak kullanılır.

Şakirt : Talebe, çırak.

Şar : Şehir.

Şeb : Gece.

Şehd : Bal. Şehdü şeker: Bal ve şeker.

Şem'a : Şem, mum.

Şeşper : Altı kanatlı gürz.

Şeyatin : Şeytanlar.

Şeyda : Delice âşık

Şıvga : İnce fidan, dal.

Şikar : Av:

Şikest olmak : Kırılmak. Şikeste: Kırık.

Şir : Süt, aslan.

Şita : Kış.

Şive : Tavır, naz; Şivekâr: nazlı.

Şuride : Karışık, perişan.

— T —

Tabılbaz : Davulbaz, davulcu.

Tahıl : Buğday .

Taktir : Alın yazısı, mukadderat.

Takla vurmak : Dönmek. Kuşların havada, balığın suda dönmesi.

Talan : Yağma.

Talip : İsteyen, talep eden kimse. Bir tarikata girmek isteyen kimse.

Tamahkâr : Nekes, Cimri, Malını yemeyen.

Ta'n : Söğme, tahkir, kötüleme.

Tana kalmak : Şaşırıp kalma.

Tarhana : Yoğurtla yapılan çorba, pekmez ezmesinden yapılan bir nevi kuru tatlı.

Tatar : Posta neferi.

Tav : Şişmanlık.

Tebdil : Değişmek, **Tebdil gezmek:** Kıyafet değiştirerek gezmek,

Tecelli : Görünme. Halk dilinde talih karşılığı da kullanılır.

Tecir terek : Kap kacak.

Teferrüç : Gezme, gezinti.

Telek : Tüy:

Ten : Rutubet, yaşlık, nem.

Tennure : Önü açık, kolsuz, yakasız belden aşağı geniş hizmet elbisesi. Mevlevî ve Bektaşilerde kullanılır.

Tepir : Buğday temizlemede kullanılan tahtadan bir elekt, tepsiye benzer âlet.

Ter : Taze.

Terlân: Atmaca.

Tifl : Çocuk .

Timar vermek : Süslemek, düzeltmek.

Topak : Top, yuvarlak, topalak,

Tor : Kuşları yakalamaya mahsus ağdan yapılan tuzak: Acemi: Tor at.

Toy : Düğün. Şenlik.

Tuğ : At kuyruğunun kılından yapılmış büyük sorguç: Paşalara ve vezirlere rütbeleriyle uygun olarak tuğ verilirdi. Üç tuğlu, dört tuğlu v.s.

Tuman : Don.

Türap : Toprak:

Tuş eylemek : Bak. duş olmak: Raslamak.

— U —

Uçmak : Cennet.

Uğrun uğrun : Gizli gizli.

Umman : Büyük deniz.

Usul : Mevzun, âhenkli, Usul boy: Yakışıklı, güzel boy.

Urgan : Kendirden yapılan kalın ip.

Uruba : Elbise:

— Ü —

Üğfülemek : Beşikte sallamak. Ninni söyleyip uyutmak.
Üftade : Düşkün, tutkun.
Üryan : Çıplak.

— V —

Vala : Kadınların başlarına örttüğü bir örtü çeşidi.
Vebâl : Azap, günah.
Vilâyet : Velilik. Sahiplik.
Viran etmek : Yıkmak, harap etmek.
Vird : Bir kelimenin dilde boyuna tekrar edilmesi.
Visal : Kavuşma.

— Y —

Yaban: Kır, ıssız.
Yad : Yabancı. Yad el: Yabancı memleket.
Yad etmek : Anmak.
Yağı : Düşman.
Yağız : Siyaha yakın renk. Yağız at: Siyah at.
Yağlık : Mendil.
Yahşi : Güzel, hoş iyi.
Yal : Köpeklere verilen yiyecek. Un ve su ile yapılır.
Yanıl : Olmuş, kızarmış.
Yaran : Eş dost. Arkadaş.
Yaş : Yeşil, sulak, «Dümdüz bu yaş ovalar.»
Yaşın yaşın : 'Sessiz sessiz„ belli etmeden.
Yaşmak : Kadınların yüzlerine tuttukları örtü. Ağız ve burunlarını kapar
Yavı kılmak : Kaybetmek.
Yayak : Yaya.
Yaymak : Otlatmak.
Yeğ : Daha iyi.
Yekinmek : Kalkmak. Yekindirmek. Kaldırmak.
Yelmek : Koşmak. bir şeyin peşinden dolaşıp yorulmak
Yemlik : Yemek yapılan bir ot. Baharda toplanır çiğ çiğ de yenir.
Yen : Kol, yaka.
Yermek: kötülemek, aleyhinde bulunmak.
Yetmen : Yetişmiş, olgun.
Yılgın : Gözü korkmuş, yılmış.
Yılkı : Ahıra girmeyen, aylâk gezen at sürüsü.

Yoğun : Kalın, kaba

Yormak : Bir düşü, rüyayı tabir etmek, izah etmek.

Yorgalamak : Bir at yürüyüşüne verilen isim. Böyle gitmek.

Yoz : Süt vermeyen davarların teşkil ettiği sürü. Yabani, kısır.

Yörük : Sür'atli yürüyen.

Yumak : Yıkamak.

Yüğürmek : Koşmak, süratli yürümek.

— Z —

Zağar: Küçük cins köpek.

Zağfiran (Safran) : Sarı renk veren bir nebat.

Zahm urmak : Yara açmak.

Zahit : Ham sofu.

Zâr : Ağlama, feryat.

Zebani : Cehennemi bekliyen kötü melekler.

Zekât : İslâm'da mal üzerinden fukaraya, yoksula verilen pay.

Zemheri : Ocak ayı.

Zer : Altın .

Zerrak : Hilekâr

Zeval bulmak: Son bulmak göçüp gitmek.

Zinet : Süs.

Zinhar : Asla, kat'iyyen.

Zu'm : Tahmin, anlayış.

Zu'm-u fasit : Yanlış tahmin, yanlış anlayış,

Züğürt : Fakir, fukara.

Züht : Şeriatın emirlerine sıkı sıkıya bağlılık.

Zülf : Kadınların yanakları üstüne sarkan saçları.

Zünnar : İpek kuşak.

İndeks

İ N D E K S

(Sayfa sırasına göre)

	Sayfa
Önsöz	3
Halk Şiiri ve Halk Şairleri	7
1. — Din ve Tasavvuf Şairleri ...	9
2. — Köylü Halk Şairleri	10
3. — Kasaba ve Şehir Şairleri ...	11
4. — Yeniçeri Şairleri	12
5. — Göçebe Şairleri ...	13
Halk Şiirinin Yarını	20
1. — Din ve Tasavvuf Şiirleri	23
Âşık Paşa	30
Kaygusuz Abdal	31
Eşrefoğlu Rumî	33
Hatayî	34
Pîr Sultan Abdal	35
Kul Himmet	40
Gazi Âşık Hasan	42
Âşık	43
Gufranî	44
Âşık Veli	47
Veysel	48
Ali İzzet Özkan	49
2. — Koşmalar :	
a — Güzellemeler	51
Usûlî	53
Hayâlî	54
Köroğlu	55
Kayıkçı Kul Mustafa	58

	Sayfa
Kerem	59
Erciş'li Emrah	61
Karacaoğlan	62
Âşık Ömer	70
Erzurumlu Emrah	73
Dertli	76
Nuri (Tokat'lı)	77
Dadaloğlu	78
Ruhsatî	80
Pervane	85
Serbestî	87
Sümmanî	88
Âşık Veli	89
Kemter	91
Zihni	92
Âşık Veysel	93
Ali İzzet Özkan	96
b — Tabiat Duygusunun ağır bastığı koşmalar	97
Pîr Sultan abdal	99
Kerem	100
Karacaoğlan	101
Âşık Ömer	103
Âşık Veysel	104
c — Koçaklamalar	105
Köroğlu	107
Kul Mustafa	110
Dadaloğlu	111
d — Gurbet Şiirleri	113
Yunus Emre	115
Kerem	116
Âşık Garip	118
Karacaoğlan	120
Halil	121
Dadaloğlu	122
Ruhsatî	123
Âşık Hacı	124
Feryadî	125

	Sayfa
Şenlik	126
Bayburtlu Zihni	127
e — Taşlamalar: (Hiciv ve Sosyal Tenkit Şiirleri)	**129**
Yunus Emre	131
Seyranî	132
Dedemoğlu	136
Sümmanî	137
Serdarî	138
Ruhsatî	140
Hakkı	141
f — Karışlar : (Beddua) ve Küfürler	**143**
Karacaoğlan	145
Tokatlı Nuri	145
Minhacı	146
Kazak Abdal	147
g — Ağıtlar	**149**
Pîr Sultan Abdal	151
Köroğlu	152
Ruhsatî	153
Celâlî	153
Serdarî	155
Hıfzı	155
Efkârî	159
h — Erişilmeyen nimetleri anlatan şiirler	**161**
Kaygusuz Abdal	163
Karacaoğlan	163
Ruhsatî	165
Âşık Hüseyin	166
Fahrî	167
Âşık Veysel	169
i — Dert, Şikâyet Şiirleri	**171**
Pîr Sultan	173
Talibî	173
Müdamî	174
Meslekî	174

Sayfa

3 — Destanlar :

a — Güldürücü Destanlar **177**

Kaygusuz Abdal 179
Kerem 182
Kazak Abdal 182
Azmî 184
Dertli 185
Ruhsatî 186
Âşık Mehmet 188
Kenzî 189
Huzurî 191
Âşık Veysel 195
Âşık Mehmet Yakıcı 196
Efkârî 198
Derdmend Âşık 199

b — Ağır mevzulu destanlar **203**

Destan-ı Kars 205
Huzurî 206
Talibî 209
Veysel 212
Lûgatçe **213**

İ N D E K S

(Şair isimlerine göre)

	Sayfa
Ali İzzet Özkan	49; 96
Âşık	43
Âşık Garip	118
Âşık Hacı	124
Âşık Hüseyin	166
Âşık Mehmet	188 ,196
Âşık Ömer	70, 103
Âşık Paşa	30
Âşık Veli	47; 89
Âşık Veysel	48; 93; 104; 169; 195; 212
Azmî	184
Bayburt'lu Zihni	127
Celâlî	153
Dadaloğlu	78; 111; 122
Dedemoğlu	136
Derdmend Âşık	199
Dertli	76; 185
Efkârî	159; 198
Erciş'li Emrah	61
Erzurumlu Emrah	73
Eşrefoğlu Rumî	33
Fahrî	167
Feryâdî	125
Gazi Âşık Hasan	42
Gufranî	44
Hakkı	141
Halil	121

	Sayfa
Hatayî	34
Hayâlî	54
Hıfzı	153
Huzurî	191, 206
Karacaoğlan	62; 101; 120; 145 163
Kaygusuz Abdal	31; 163; 179
Kayıkçı Kul Mustafa	58
Kazak abdal	147; 182
Kemter	91
Kenzî	189
Kerem	59; 100; 116; 182
Köroğlu	55; 107; 152
Kul Himmet	40
Kul Mustafa	110
Meslekî	174
Minhacı	146
Müdamî	174
Nuri (Tokatlı)	77; 145
Pervane	85
Pîr Sultan Abdal	35; 99; 151; 173
Ruhsatî	80; 123; 140; 153; 165; 186
Serbestî	87
Serdarî	138; 155
Seyranî	132
Sümmani	88; 137
Şenlik	126
Talibî	173; 209
Usûlî	53
Yunus Emre	25; 115; 131
Zihni	92

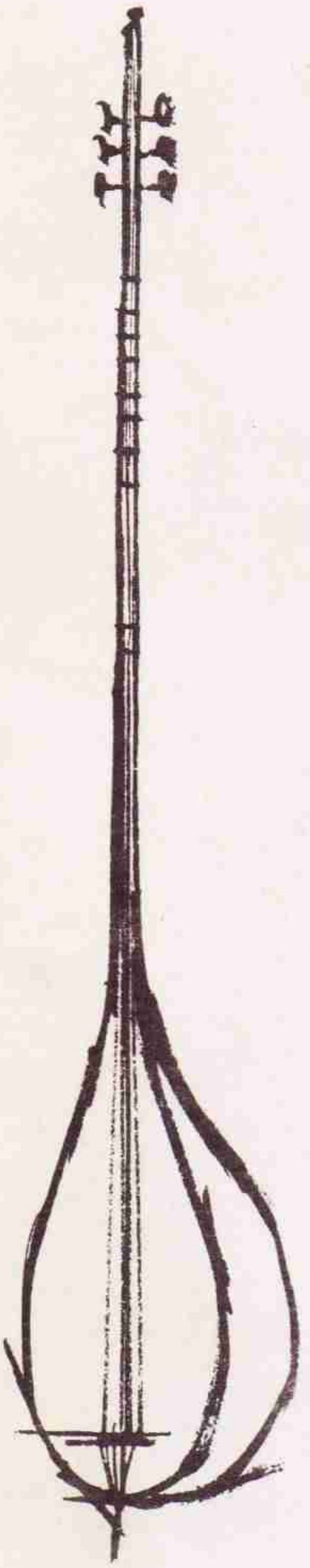
HALK EDEBİYATI, toplumların gelişmesi ve niteliği bakımından en derin kaynaklarını gözler önüne se - ren bir belgeler tümüdür.

Yüzyıllar gerisinden, yüzyıllar ötesine erişebilen nefeslerdir bir toplumun tanımında en önemli rolü oynayan, Bazen bir mısra, bir beyit ya da bir mâni, insanlık kadar eski, insanlık kadar köklü duyguları iletiverir. Ve bu ulaşım dönemlere, uygarlık aşamalarına rağmen, insan duygusunun sıcaklığıyla ısıtır kişiyi.

Kuşku yok ki, halk edebiyatının tanımı bu kadar değildir. Asıl önemlisi, toplumu toplum, ulusu ulus yapan değerlerin köklerini bize ulaş - tırmasıdır. En büyük görev ve en sağlam belge olarak. Bir toplum kendi kaynaklarının değerine eğildiği ve bunları gerçek niteliğini ele aldığı takdirde, geleceğini daha sağlam biçimler.

Ülkemizde, bu görevi yüklenecek lerin başında gelir Prof. İlhan Başgöz. Yıllar yılı süren bir çaba. Bitip tükenmeyen bir emek sonucu meydana gelen eserlerin sahibidir bu isim.

Ve elinizdeki kitap, böyle bir emek sonucu meydana gelmiş bir baş eserdir. Yayınevimiz okuyucularına böyle bir kitap kazandırmakla mutludur.

DURAN OFSET BASIMEVİ